

Perceived sensory dimensions (PSD) – ett verktyg för att främja hälsa i urban miljö?

Vide Carlén

Utveckling av ett analys- och designverktyg applicerat på Uppsala innerstad

Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Uppsala 2023

Perceived sensory dimensions (PSD) – ett verktyg för att främja hälsa i urban miljö? Utveckling av ett analys- och designverktyg applicerat på Uppsala innerstad

Perceived sensory dimensions (PSD) - a tool for promoting health in urban environments? Development of a tool for analysis and design applied to Uppsala inner city

Vide Carlén

Handledare: Neva Leposa, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land
Examinator: Rolf Johansson, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land
Bitr. examinator: Anna Robling & Åsa Ahrland, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: Avancerad nivå, A2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur, A2E - landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Kurskod: EX0860
Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2023
Omslagsbild: Fotografi taget av författaren
Originalformat: A3
Upphovsrätt: Samtliga bilder publiceras med upphovsrättspersonens tillstånd. Om inget annat anges är bilderna tagna av eller skapade av författaren.
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: *PSD, urban design, hälsa, välmående, social hållbarhet*

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landskapsarkitektur

Sammandrag

Syftet med detta arbete är att utforska hur perceived sensory dimensions (PSD) kan utvecklas och prövas i urban miljö med eller utan grönska för att göra det möjligt att främja hälsa. Med det syftet skapades ett verktyg för landskapsarkitekter och andra designers baserat på teorin PSD. Denna teori går ut på att definiera vilka kvaliteter som människan söker efter att uppleva i grönområden. Namnet kommer av att människor upplever dessa kvaliteter genom våra olika sinnen. De upplevda kvaliteterna kategoriseras som åtta dimensioner i PSD, vilka är Naturlig, Kulturell, Öppen, Social, Sammanhängande, Varierad, Skyddad och Rofylld.

Forskning om PSD har visat att dimensionerna inte bara är något vi söker oss till, utan de har även hälsofrämjande egenskaper. De flesta studier av PSD har gjorts på grönområden, även om vissa forskare har undersökt torg och andra platser med förhållandevis lite grönska. Dessa studier har använt en numera utdaterad version av PSD.

Många av dimensionerna borde fungera även på områden utan grönska, vilket den nya versionen av PSD tycks stödja. Att skapa områden utifrån ett hälsofrämjande perspektiv i städer är allt mer viktigt då andelen människor som bor i städer ökar. Särskilt i städer eller stadsdelar där det inte förekommer så många grönområden och inte finns rum för dessa behövs det alternativa sätt för designers att främja hälsa och möta människors behov. Därför har det i detta arbete utvecklats ett verktyg utifrån den senare versionen av PSD. Verktyget möjliggör att använda PSD för analys, design och post-design i områden både med och utan grönska. Verktyget är indelat i 6 steg:

1. Bestäm målet med PSD
2. Bestäm skala
3. Identifiera områdestyp och kontext
4. Identifiera befintliga rum
5. Identifiera och gradera befintliga dimensioner
6. Börja designfasen.

Verktyget testades genom att använda det för att analysera ett område inom Uppsala innerstad som har en blandning av liten och ingen grönska. För att göra det besöktes området flera gånger både nattetid och dagtid. Området fotades och kompletterande information så som mått och soltimmar togs fram. Resultatet visade att det går att använda verktyget på platser med lite eller ingen grönska, även om vissa dimensioner så som Naturlig och Rofylld upplevdes som mycket svagare och på färre platser än andra.

Det visade sig vara en utmaning att som endast en person använda verktyget, att använda verktyget i grupp skulle minska risken för en alltför subjektiv bedömning. Det krävs dessutom att den eller de som använder det har kunskap om PSD för att användas på bästa sätt. Trots dessa begränsningar fungerade verktyget väl och gav en kvalitativ bild av hur arbetsområdet ser ut idag och hur det skulle kunna utvecklas baserat på PSD som teori.

Summary

This master's thesis explores the theory of perceived sensory dimensions (PSD) and how it can be used in practice, in various environments, to promote health in cities. Health refers to physical, mental and social well-being as defined by WHO (u.å.a).

More than half of the world's population live in urban areas today and this is projected to rise to two thirds by 2050 (United Nations 2019). The United Nations set sustainable development goals to reach by 2030, among them are goal 11: sustainable cities and communities, and goal 3: good health and well-being (United Nations 2018). Our physical environment has an impact on our health. Cities are associated to stress, obesity, and long-term physiological and psychological diseases. This is partly caused by high-tempo lifestyle associated with cities, but also by lack of health promoting areas, such as green areas.

PSD is a theoretical framework that was developed in order to understand what key qualities people are drawn to within green areas and what qualities are beneficial to our health. All of these qualities are deemed highly valuable and important. Some of them are geared towards more stimulating senses while others lean toward rest and relaxation. The qualities were translated into different dimensions which are, in their latest form: Natural, Cultural, Open, Social, Diverse, Shelter and Serene.

Previous studies concerning PSD have shown positive relationship between PSD and various health benefits. Most of the research focused on their effect on stress relief and mental health, but the dimensions are also linked to social and physical health. There is evidence showing a correlation between number of PSDs within reach of a neighborhood and increased physical activity.

Which dimension is sought after varies depending on selection of group. Young or healthy people often prefer more stimulating dimensions, while people suffering from long term stress tend to seek out more relaxing dimensions. In general, the more highly perceived dimensions within an area, the more popular it is.

Since PSD is developed from studying green areas, most of the research concerns the very same. There are some studies that have touched upon green areas with lesser amount of greenery, and the dimensions don't correlate to experiences exclusive to green areas. Since most cities are made up of spaces without or with a little amount of greenery, it is important to look at how PSD could be translated to areas without greenery.

The aim of this thesis is to explore how PSD can be developed and tested in an urban environment with or without greenery in order to promote health. In order to fulfil the aim, two research questions were formulated. How can PSD work as a tool for analysis and design in order to promote health in urban environments without greenery? How well does the tool work when tested on a limited area?

The methods used to answer these questions were a combination of literature review, compiling and translating existing research into a tool, a site study accompanied by document research and testing the tool in order to discuss its usefulness.

The literature review showed that the dimensions are linked to health benefits. One study had developed a health promoting analysis- and design tool which served as a basis for the aim of this thesis of developing a new tool. Most of the studies in the literature review, including the tool, used a previous generation of the dimensions that was published in 2010 by Grahn & Stigsdotter. The dimensions underwent a change with a paper from Stoltz & Grahn (2021) which compiled research done on PSD since 1984 up until 2018.

This latest generation of PSD broadened the meaning of the dimensions which made them easier to translate to non-green areas. Stoltz & Grahn (2021) also developed how the dimensions function in relation to each other and how they can be used together to effectively be experienced while also being aesthetically pleasing.

This led to redeveloping the already existing tool in order to update it with the latest generation of PSD and to further its use as a design tool since it was lacking direction in that step. Since the original tool was developed for green areas, the new one had to be redefined at most stages to include not only green areas but areas without greenery. Along with broadening what the tool can be used for and updating the meaning of the dimensions, the design phase was developed to provide a clearer path for the user to integrate PSD.

The redeveloped tool in this thesis consists of six steps that are to be followed in order:

Step	Description
1. Determine the aim of the PSD	Analysis, design or post-design analysis
2. Determine the scale	Large, medium or small
3. Identify area type and context	Green area, grey area or other. Describe the context with your own words.
4. Identify existing rooms	Open room, spread room, half-open room or closed room
5. Identify and grade existing dimensions	Determine which PSD or PSDs are dominant in each room with the help of the variables, the context and the dimensions relationship to one another.
6. Start design phase	Based on previous steps, choose a main and two or three supporting PSDs to develop while diminishing others. Take the whole area in to account.

The new tool then had to be tried out in order to test its usefulness. In order to do this an area within Uppsala inner city was chosen for its lack of greenery and its many streets which represent what cities outdoor space commonly consists of. The inner city was also chosen since the municipality aims to create a sustainable city life, which includes promoting health, within the inner city. Testing the tool in Uppsala might give inspiration to how the municipality can work with the health aspect of sustainability.

The scope of this thesis required limiting the trial to the analysis part of the tool. The scale was defined as small scale. The area type was defined as grey, meaning it contained little to no vegetation, and the context described as city streets and alleys with a few squares or square-like places. These rooms were divided based on the surrounding buildings facades and where they broadened or narrowed resulting in ten rooms. The existing PSDs in these rooms were graded on a scale of 0-4 and one or sometimes several dominating PSDs were determined. The last step, to start the design phase, was not delved in to too deeply, but the overall results of the area were compiled which gave an indicator of what a more health promoting design of this area should take into consideration.

While using the tool, some strengths and weaknesses were discovered. When used for analysis, as in this thesis, the variables were a big help but they alone were not enough to grade the dimensions. In order to do that, a deeper understanding of the dimensions and how they relate to each other is crucial. Some dimensions are weaker and some are stronger which needs to be considered in the grading of them. It was also noted that in order to balance personal impressions, a team of users is preferred over using the tool alone.

When looking at the design phase, the tool seems to give a clear path forward in what dimensions to develop in order to design a coherent, aesthetically pleasing and health promoting place. As when used for analysis, it is important that the user is knowledgeable about PSD when designing since only following the variables would probably result in a bad or dull design.

The conclusion is that the redeveloped tool for analysis and design could be useful for practitioners who aim to work with social sustainability and implementing health-promoting design in places and cities. It works as a useful guide for those interested in analyzing and designing through the lens of PSD without being too limited in what they can do with it.

Previous studies have shown that the different dimensions correspond to human needs and health benefits even in grey areas. This calls into question if it is greenery specifically that leads to health benefits or if it is the perceived dimension, or the atmosphere of a place. I believe it is fair to say that the dimensions and their health benefits aren't tied to greenery per se, which means that even areas without greenery can have a positive impact on human health. This doesn't mean that we should design with the goal of having no greenery, but it does mean that places and how they are perceived are more complex than just the existence of greenery.

Keywords: *PSD, urban design, health, wellbeing/ well-being, social sustainability*

Innehållsförteckning

1. Inledning	10
1.1 Social hållbarhet i städer	10
1.2 Tidigare forskning	11
2. Teori och metod	13
2.1 Teori	13
2.1.1 Beskrivning av PSD	13
2.1.2 Dimensionerna	13
2.1.3 Förhållande och designprinciper	14
2.1.4 PSD som designverktyg	15
2.2 Metod	15
2.2.1 Litteratursökning	15
2.2.2 Modifierat analys- och designverktyg	16
2.2.3 Platsbesök och inventering	19
3. Resultat	20
3.1 Applicering av verktyget i Uppsalas innerstad	20
3.1.1 Bestäm målet med PSD	21
3.1.2 Bestäm skala	21
3.1.3 Identifiera områdestyp och kontext	21
3.1.4 Identifiera befintliga rum	21
3.1.5 Identifiera och gradera befintliga dimensioner	21
3.1.6 Börja designfasen	44

4. Diskussion och slutsats	45
4.1.1 Resultatdiskussion	45
4.1.2 Metoddiskussion	45
4.1.3 Slutsats	45

Tabellförteckning

Tabell 1 - Dimensionernas tidigare namn, nya namn och översättning	11
Tabell 2 - Resultat från litteratursökning	16
Tabell 3 - Resultat, verktyget i korthet	17
Tabell 4 - Modifierade variabler	18

Figurförteckning

Figur 1 - Diagram över dimensionerna som visar vilka dimensioner som gränsar till andra samt vilka som är motpoler. Illustration av författaren, baserat på en illustration ur Stoltz & Grabn (2021).	14
Figur 2 - Öppet rum. Skalkfigur: pimpmypdrawing.com	17
Figur 3 - Spritt rum. Skalkfigur: pimpmypdrawing.com	17
Figur 4 - Halvöppet. Skalkfigur: pimpmypdrawing.com	17
Figur 5 - Slutet rum. Skalkfigur: pimpmypdrawing.com	17
Figur 6 - Satellitbild över Uppsala stad med ungefärlig områdesgräns i vitt, skala 1:25 000/ A3 Underlag Lantmäteriet ©	19
Figur 7 - Satellitbild över Uppsalas innerstad med ungefärlig områdesgräns i vitt, skala 1:10 000/ A3 Underlag Lantmäteriet ©	19
Figur 8 - Satellitbild över arbetsområdet, vriden 45 grader, med områdesgräns i vitt, skala 1:2500/ A3 Underlag Lantmäteriet ©	19
Figur 9 - Översiktskarta över arbetsområdet, inklusive arbetsområdes gräns i svart prickad linje. Platser med parentes anges för orientering men ingår inte i arbetet. Skala 1:900/ A3	20
Figur 10 - Rumsindelning av del av Uppsala innerstad. Öppet rum i cyan, spritt rum i gult, halvöppet i grönt och slutet rum i rött. Siffrorna representerar ordningen de presenteras i. Skala 1:1000/ A3	21
Figur 11 - Planteringsyta i förgrund med magnolia i bakgrunden.	22
Figur 12 - Magnolior och tillhörande planteringsyta som pryder platsen. Cykelställ i bakgrunden.	22
Figur 13 - Fontänen är täckt vintertid. Sitt-stenarna och fontänen med flera stålkonstruktioner i mark över torget utgör ett konstverk. Cykelställ, motorfordon och människor i rörelse syns även i bilden.	22
Figur 14 - Illustration över Dragarbrunnstorget skala 1:350/ A3	22
Figur 15 - Överblick är möjligt till vänster i bild men svårare till höger. Arkitektur från 1900- och 2000-talet.	23
Figur 16 - Belysningen gör det svårt att få en bra överblick över platsen. Många skuggiga delar som gör det svårt att se andras ansikten.	23
Figur 17 - Värderos för Dragarbrunnstorget, graderat från 0-4.	23
Figur 18 - Urna med vegetation. Skyltfönster.	24
Figur 19 - Bil i rörelse mitt på platsen. Arkad till höger i bild, uteservering till vänster erbjuder skydd.	24

Figur 20 - Byggnad från 60-talet. Människor i rörelse. Skyltfönster i bottenvåning. Plan mark.	24	Figur 42 - Belysningen täcker inte där Celsiusstorget och S:t Persgränden möts. Här finns ett mörkt utrymme.	29	Figur 65 - Trång plats med fasad som bukter ut och gör rummet ojämnt. Vy från Pål Snickares torg.	35
Figur 21 - Byggnad från 80-talet. Arkader för skyddad vistelse.	24	Figur 43 - Värderos för S:t Persgränden, graderat från 0-4.	29	Figur 66 - Belysningen möjliggör en överblick av platsen även nattetid och ger karaktär.	35
Figur 22 - Huskroppar från olika årtionden. Fasader med olika färger. Arkader i olika stil. Rakt och långt rum som är överblickbart. Gaturum förutom med lite möjlighet för samling under arkader eller vid uteservering.	24	Figur 44 - Befintliga träd och cafémöbler under förvar.	30	Figur 67 - Växtrågen är utrustad med extra belysning som fungerar i samspel med övrig belysning. Växtrågen syns bra även på natten och ger stark prägel på platsen.	35
Figur 23 - Illustration över Dragarbrunnsgatan skala 1:350/A3	24	Figur 45 - Befintliga träd, lite folk i rörelse.	30	Figur 68 - Värderos för Pål Snickares gränd västra, graderat från 0-4.	35
Figur 24 - Slitage och smuts i markbeläggnings.	25	Figur 46 - Träd, parkerad bil och nätstation som strukturbildande objekt.	30	Figur 69 - Prydnadsväxter i urna bredvid bänk, här prydd med granris.	36
Figur 25 - Det är möjligt att få långa utblickar även nattetid. Arkad till vänster i bild saknar belysning.	25	Figur 47 - Illustration över Pål Snickares torg skala 1:350/A3	30	Figur 70 - Prydnadsväxter i urna bredvid	36
Figur 26 - Det är möjligt att få långa utblickar även nattetid. Även arkaden till vänster är upplyst.	25	Figur 48 - Låg mur som strukturbildande objekt och utrymme för att samlas, Olöfjärgad smågatsten.	30	Figur 71 - Klättrväxter i små krukor längs med fasaden	36
Figur 27 - Värderos för Dragarbrunnsgatan, graderat från 0-4.	25	Figur 49 - Olika väggmålningarna på platsen och fasader från olika tidpunkter i historien	31	Figur 72 - Konstverk och byggnader från 1700-talet.	36
Figur 28 - Platsens grönska består av vegetation i urnor och kurkor, här i urnor.	26	Figur 50 - Rumsliga förhållanden på platsen. Skillnad i markbeläggning. Lutning mot Rådhuset. I bakkant, taket med tillhörande pelare som ger skydd och möjlighet att dra sig ur offentligheten.	31	Figur 73 - Illustration över Gågatan norra skala 1:350/A3	36
Figur 29 - Platsens grönska består av vegetation i urnor och kurkor, här i krukor.	26	Figur 51 - God och karaktäristisk belysning. Öppen yta med möjligheter till vindskydd.	31	Figur 74 - Illustration över Gågatan södra skala 1:350/A3	37
Figur 30 - Konstverk i platsens västra kant.	26	Figur 52 - Den öppna delen som ger fri sikt från ena änden till den andra. Få personer på platsen.	31	Figur 75 - Variation i struktur. Öppning till gränd.	37
Figur 31 - Skyltar till bibliotek och Bayerska bryggeriet.	26	Figur 53 - Värderos för Pål Snickares torg, graderat från 0-4.	31	Figur 76 - Byggnader från 1960-talet. Öppning till gränd.	37
Figur 32 - Illustration över Klostergränden skala 1:350/A3	26	Figur 54 - Öppen plats med få binder. Plan mark, lite mänsklig aktivitet. Arkitektur från 1970 och 80-tal men ett tillägg för puben till böger. Vy från Dragarbrunnsgatan.	32	Figur 77 - Byggnader från 1960-70-talet. Öppning till gränd.	37
Figur 33 - Målningar och uteservering till böger i bild. Jämn mark. Cykelställ kantar platsen.	27	Figur 55 - Illustration över Pål Snickares gränd östra skala 1:350/A3	32	Figur 78 - Skyltfönster i bottenvåning. Rak gata med kortare fasader och variation.	37
Figur 34 - Vy mot dragarbrunnsgatan och torget. Cykelställ kantar platsen. Uteservering till vänster i bakkant. Inga permanenta sittplatser.	27	Figur 56 - Öppen plats med få binder. Plan mark, lite mänsklig aktivitet. Arkaden till böger erbjuder något skydd. Vy från Pål Snickares torg.	33	Figur 79 - Stora skyltfönster i bottenvåningar, rak gata med långa fasader utan variation. Markbeläggning i två fält, visst slitage.	37
Figur 35 - Belysning över konstverket och platsen. Karaktärsgeande belysning men ingen möjlighet för överblick över rummet tack vare skuggiga platser. Går inte att se andras ansikten på håll.	27	Figur 57 - Arkaden erbjuder en skyddad plats eller passage till Dragarbrunnsgatan.	33	Figur 80 - Skyltfönster i bottenvåning. Rak gata med kortare fasader och variation.	37
Figur 36 - Värderos för Klostergränden, graderat från 0-4.	27	Figur 58 - Belysningen lyser upp platsen bra och ger även karaktär.	33	Figur 81 - Många människor i rörelse. Permanent bänk. Möjligheter till handel, god markbeläggning.	38
Figur 37 - Formation av urnor utgör platsens vegetation.	28	Figur 59 - Värderos för Pål Snickares gränd östra, graderat från 0-4.	33	Figur 82 - Ljussättningen gör det möjligt att se långt fram. Vy över norra delen.	38
Figur 38 - Platsen öppnar upp sig något i mitten. En uteservering sticker i stället ut ytterligare.	28	Figur 60 - Växtrågen syns i bakgrunden. Fasad från 1910 i förgrund.	34	Figur 83 - God ljussättning samt möjligheter för att äta och handla. Vy över mitten.	38
Figur 39 - Illustration över S:t Persgränden skala 1:350/A3	28	Figur 61 - Fasad från tidigt 1900-talet.	34	Figur 84 - Ljussättningen gör det möjligt att se långt fram. Vy över södra delen.	38
Figur 40 - Gott om uteserveringar längs med platsens kanter. Mycket folk i rörelse.	29	Figur 62 - Växtrågen i sin helhet. Vissnen och något friväxande grönska.	34	Figur 85 - Värderos för Gågatan, graderat från 0-4.	38
Figur 41 - Belysning gör det möjligt att få en överblick över platsen även om det finns mörkare hörn vid uteserveringarna. Gott om uteserveringar längs med platsens kanter.	29	Figur 63 - Illustration över Pål Snickares gränd västra skala 1:350/A3	34	Figur 86 - Platsens utformning i sin helhet. Plan mark, ingen vegetation eller artefakter. Möte av olika stadsbyggnadsideal. Öppen men trång yta.	39
		Figur 64 - Platsen är trång men är enkelt överblickbar. Vy från Gågatan.	35	Figur 87 - Illustration över Celsiusgömmen skala 1:350/A3	39
				Figur 88 - Intill platsen, på Celsiusstorget, är mycket liv och rörelse.	40
				Figur 89 - Platsen sett från Celsiusstorget nattetid.	40

<i>Figur 90 - Platsen nattetid. God belysning som gör det möjligt att se hela platsen.</i>	40
<i>Figur 91 - Värderos för Celsiusgömmen, graderat från 0-4.</i>	40
<i>Figur 92 - Torgets träd (Prunus avium 'plena') och stubbe från tidigare träd.</i>	41
<i>Figur 93 - Rummets utbredning. Stadsbyggnadsideal som möts där rutnätsstaden bryts av Celsiushuset. Fontän-statyn föreställande Anders Celsius, täcket vintertid. Liten variation i färg, form och struktur utöver Celsiushuset. Plan mark och få objekt som hindrar sikt.</i>	41
<i>Figur 94 - Illustration över Celsiusstorget skala 1:350/A3</i>	41
<i>Figur 95 - Rummets utbredning, rörelse i rummet, främst i kanten. Två permanenta bänkar till höger i bild. Möjlighet för vyer längs med gatan.</i>	42
<i>Figur 96 - Gallerians entré samt huset i bakgrunden bidrar med variation.</i>	42
<i>Figur 97 - Foodtruck, temporära stolar och bord.</i>	42
<i>Figur 98 - Spruckna betongplattor, färgsättning på markbeläggning.</i>	43
<i>Figur 99 - Enkelt att blicka över torget även nattetid.</i>	43
<i>Figur 100 - Möjligheter till handel och andra aktiviteter. Plan mark och få hinder vilket möjliggör en överblick.</i>	43
<i>Figur 101 - På andra halvan av platsen finns stämningsfull belysning och god överblick nattetid.</i>	43
<i>Figur 102 - Värderos för Celsiusstorget, graderat från 0-4.</i>	43
<i>Figur 103 - Diagram som illustrerar områdets fördelning av dominant PSD.</i>	44
<i>Figur 104 - Diagram som visar totala fördelningen av områdets alla dimensioner.</i>	44

1. Inledning

1.1 Social hållbarhet i städer

Hållbar utveckling är ett av de viktigaste fokusområdena i dagens politik och därmed samhällsplaneringen. När vi diskuterar hållbar utveckling, är det även viktigt att lägga vikt vid den sociala aspekten. Social hållbarhet går ut på att samhällen byggs på sätt som gynnar människors hälsa och möter människors behov.

Idag bor drygt hälften av världens befolkning i städer (United Nations 2019). Allt större vikt behöver därför läggas vid att planera utifrån ett hållbart perspektiv för att säkerställa städer som hållbara livsmiljöer, vilket är en del av de globala målen. I de globala målen för hållbar utveckling (United Nations 2018) faller hållbara städer och urbana områden under mål 11 Att säkerställa god hälsa och välbefinnande faller under mål 3 (ibid.). Urbanisering är starkt kopplat till alla dimensioner inom hållbar utveckling dvs. ekologisk, ekonomisk och social (United Nations 2019). Detta examensarbete lägger fokus vid social hållbarhet i städer, med Uppsala som exempel, och utgår från människors välbefinnande och individens behov som utgör viktiga delar av den sociala dimensionen (Kungliga Tekniska högskolan 2021).

Hälsa i staden

Hälsa definieras av WHO (u.å.a) som "ett tillstånd av fullständigt fysiskt, mentalt och socialt välbefinnande och inte enbart frånvaro av sjukdom". Välbefinnande definieras av Svenska Akademien (2021) som en "känsla av att må bra". Detta betyder att en person vid god hälsa inte bara är psykiskt och fysiskt frisk utan också upplever att de mår bra.

I städer har det visat sig vara en utmaning att nå god hälsa då urbanisering kan leda till många riskfaktorer. Till exempel stress, övervikt, och långvariga fysiologiska samt psykologiska sjukdomar såsom diabetes och depression (Lopez & Hynes 2006; Gruebner et al. 2017). Detta sker dels på grund av den hektiska livsstilen som medföljer stadslivet, dels på grund av bristen på platser med hälsofrämjande kvaliteter så som grönområden (Nielsen & Hansen 2007; Tuhkanen et al. 2022). Fysisk inaktivitet är ett annat problem i städer (Lopez & Hynes 2006). Det är globalt den fjärde största riskfaktorn för dödlighet (World Health Organization u.å.b) och påverkar mental hälsa och välmående negativt (Vella et al. 2023).

Stress och övervikt är riskfaktorer som kan leda till diabetes, hjärtsjukdomar och depression (Osborne et al. 2020; Lopez-Jimenez et al. 2022; Folkhälsomyndigheten 2023) och även låga nivåer av långtidsstress kan försämra immunförsvaret (Glaser 2000 via Memari

et al. 2017). Var fjärde människa drabbas av psykiska sjukdomar någon gång i livet (Martínez-Soto J, Lena MML, Córdova A. 2014 via Malekinezhad et al. 2020) och löper därför större risk att dö i förtid (John et al. 2018). Depression kan leda till fysisk inaktivitet och vice versa (Roshanaei-Moghaddam et al. 2009), men däremot har fysisk aktivitet en positiv påverkan på mental hälsa (Vella et al. 2023). För att nå de globala målen för en hållbar stad och god hälsa, samt välbefinnande, måste städer därför planeras och utformas med kvaliteter som möjliggör och uppmuntrar till fysisk aktivitet och återhämtning.

Den fysiska miljön vi människor befinner oss i spelar roll för vårt välbefinnande och vår hälsa (Lopez & Hynes 2006; Tuhkanen et al. 2022). Både byggd och naturlig miljö är viktigt för kvaliteter som avslappning, träning och sociala interaktioner (Tuhkanen et al. 2022). Det krävs dock att den fysiska miljön är tillgänglig och designad för att främja dessa kvaliteter (Memari et al. 2021). Grönområden och grön infrastruktur lyfts ofta som viktiga kvaliteter i urbana miljöer. De kan bidra med många ekosystemtjänster och understödja välbefinnande både psykiskt och fysiskt (Niemelä et al. 2010). Multifunktionell grön och blå infrastruktur som bidrar med kulturella ekosystemtjänster så som rekreation, estetisk upplevelse och hälsa är viktigt för livskvaliteten och hållbarheten i städer (Andersson et al. 2015).

Urbanisering

Städer är viktiga platser för innovation, information och handel, och det är även huvudsakligen i städer som tjänster av olika slag finns tillgängliga (United Nations 2019). År 2018 bodde drygt halva världens befolkning i urbana områden, en kraftig ökning från 1950 då siffran var omkring 30 procent (ibid.). Urbanisering beräknas fortsätta öka kraftigt så att år 2050 förväntas två tredjedelar av världens befolkning bo i urbana områden (ibid.). En växande urban befolkning betyder att städer måste växa kraftigt. Ett sätt för städer att växa är "urban sprawl", vilket innebär att städer växer utåt. Detta tar jordbruksmark och naturmark i anspråk, vilket leder till förlust för klimatet och ekologiska samband (Yin et al. 2011). Det är även associerat med försämrade fysisk aktivitet och hälsa bland invånare (Ewing et al. 2003; Sturm & Cohen 2004; Lopez & Hynes 2006).

Ett populärt sätt för städer att växa idag är genom förtätning. Detta innebär begränsning av städernas tillväxt till existerande urban mark (Puustinen et al. 2022). Förtätningen av städer ses ofta som ett hållbart alternativ till "urban sprawl" och ett sätt att bidra till miljömålen (Jansson 2014; Puustinen et al. 2022). Infrastrukturen blir mer effektiv när människor bor närmre varandra (Brunner &

Cozens 2013; Khoshkar et al. 2018) och det innebär minskad förlust av naturmark (Puustinen et al. 2022). Hållbar utveckling är beroende av att urbaniseringen av städer sker på ett välplanerat sätt (United Nations 2019). Vid förtätning är det viktigt att den mark som är kvar till offentligheten designas utifrån ett hälsofrämjande perspektiv.

Städer planeras ofta inte utifrån ett hälsoperspektiv (Grant 2018; World Health Organization u.å.c). Urbanisering i form av förtätning har många fördelar mot "urban sprawl", men det sker ofta på bekostnad av grönstruktur och grönområdets kvalitet och kvantitet (Jansson 2014; Khoshkar et al. 2018) trots att natur och grönstruktur har visat sig ha många fördelar för hälsa (Stigsdotter et al. 2017, 2020; An et al. 2022). Det blir därför allt viktigare att få in någon typ av grönstruktur i städerna (Brunner & Cozens 2013; Jim 2013) och den samt grönska som är kvar behöver besitta viktiga kvaliteter (Grahm & Stigsdotter 2010; Jansson 2014). Markanvändningen i den offentliga sfären av innerstäder kan till och med avskräcka från fysisk aktivitet (Lopez & Hynes 2006).

Perceived sensory dimensions

För att den grönstruktur som finns kvar i städerna ska vara attraktiv för människor och bidra med social hållbarhet behöver vi veta vilka specifika kvaliteter som är bidragande. Perceived sensory dimensions (PSD) är ett teoretiskt ramverk framtaget för att identifiera dessa kvaliteter (Grahm & Stigsdotter 2010). Kvaliteterna har delats in i åtta dimensioner som fångar sinnesupplevelser. Dessa dimensioner definieras som Naturlig, Kulturell, Sammanhängande, Varierad, Skyddad, Öppen, Rofylld och Social i en forskningsartikel av Stoltz & Grahm (2021).

Forskning har visat ett samband mellan PSD och hälsofrämjande egenskaper så som fysisk aktivitet, återhämtning från stress och tillfredsställelse (Björk et al. 2008; de Jong et al. 2012; Memari et al. 2021; Yakinlar & Akpınar 2022). PSD kan därför vara ett värdefullt planerings- och designverktyg för att föra in hälsofrämjande kvaliteter i grönområden. PSD berör grönområden (Grahm & Stigsdotter 2010; Stoltz & Grahm 2021), men dimensionerna är inte unika för den typen av område. På grund av behovet att skapa hälsosamma urbana miljöer är det värdefullt att undersöka hur väl PSD fungerar på urbana grå områden, det vill säga områden utan eller med mycket liten andel grönska. Detta är särskilt intressant eftersom bristen på grönområden gör att det är viktigt att urbana områden med eller utan grönska designas för att uppfylla hälsofrämjande mål.

Uppsala

Examensarbetets tillämpningsområde är en del av Uppsalas innerstad. Uppsala är Sveriges fjärde största kommun, med cirka 250,000 invånare (Andersson & Nygren 2022) och 120,000 arbetsplatser, varav cirka 80% i staden. Stora delar av den täta innerstaden är fattig på grönska. Förutom att många människor bor och arbetar där kommer en stor mängd besökare för att ta del av kultur-, nöjes-, handels- och serviceutbudet eller bara för socialt utbyte. Den stora mängden människor som vistas på förhållandevis liten yta gör det extra angeläget att skapa eller förstärka hälsofrämjande aspekter.

Uppsala kommun lägger stor vikt vid innerstadens roll för stadslivet och har tagit fram en innerstadsstrategi som bland annat innefattar visionen att skapa ett hållbart stadsliv. Detta innebär fokus vid att skapa en attraktiv fysisk miljö som både värnar om människors hälsa och behov samtidigt som det ska vara bra för miljön (Åkerblom et al. 2016). Visionen uppdelas i delmål så som ren luft, fokus på klimatfrågan och behagligt klimat (ibid.). Ett perspektiv som saknas är dock social hållbarhet vilket detta arbete kan komplettera med.

1.2 Tidigare forskning

PSD sammanfattning

Nedan följer en kort sammanfattning av PSD och sedan en redogörelse för den forskningen som gjorts kring PSD. Redogörelsen baseras på litteratursökningens forskningsartiklar, presenterade i avsnitt 2.2.1, och referenser i dessa artiklar.

PSD är ett teoretiskt ramverk och verktyg för evidensbaserad design, planering och utvärdering med människan i fokus (Stoltz 2019). PSD togs fram då forskning visat ett positivt samband mellan naturliga miljöer och människors hälsa och välmående (Grahm & Stigsdotter 2010; Stoltz & Grahm 2021) men inte specificerat vilka kvaliteter som är bidragande (Stigsdotter et al. 2017; Memari et al. 2021). Det var därför viktigt att definiera vilka kvaliteter som människor föredrar och dras till, samt vilka av dessa som kan understödja välmående (Grahm & Stigsdotter 2010; Stoltz & Grahm 2021). Stigsdotter et al. (2020) utvecklade ett verktyg för att applicera teorierna till att användas i praktiken. Verktyget ska fungera för analys, planering och design av grönområden som främjar psykisk hälsa (ibid.).

PSD presenterades 2010 som åtta kvaliteter: Nature, Culture, Prospect, Social, Space, Rich in Species, Refuge and Serene (Grahm & Stigsdotter). Dessa har definierats genom kvalitativ och kvantitativ forskning sedan 1984 (Stoltz & Grahm 2021). De är baserade på vad människor upplever genom sina sinnen (Grahm & Stigsdotter 2010) vilket gett namn åt teorin. Kvaliteterna är de som utgör de upplevda dimensionerna (Stoltz & Grahm 2021). De motsvarar olika behov hos människor: vila, socialt utbyte, njutning, säkerhet och träning (Memari et al. 2021).

Stoltz & Grahm (2021) menar på att dimensionerna är någorlunda universella och oberoende av personers bakgrund och kultur. Detta stöds av forskning som gjorts i flera delar av världen så som Kina (Chen et al. 2019; An et al. 2022), Iran (Memari et al. 2017, 2021), Turkiet (Akpınar 2021; Yakinlar & Akpınar 2022) Norden (Grahm & Stigsdotter 2010; Qiu & Nielsen 2015; Stigsdotter et al. 2017, 2020) och Malaysia (Malekinezhad et al. 2020). Dimensionerna har drygt tio år senare fått uppdaterade namn och innebörd baserat på vidare forskning (Stoltz & Grahm 2021). De nya dimensionerna, deras tidigare motsvarighet och en översättning på svenska summeras i tabell 1. Dimensionerna presenteras i detalj under teoriavsnittet.

Tabell 1 - Dimensionernas tidigare namn, nya namn och översättning

Original	Nytt	Svensk översättning
Nature	Natural	Naturlig
Culture	Cultural	Kulturell
Prospect	Open	Öppen
Social	Social	Social
Space	Cohesive	Sammanhängande
Rich in species	Diverse	Varierad
Refuge	Shelter	Skyddad
Serene	Serene	Rofylld

PSD påverkan på hälsa

Forskningen har visat att alla PSD generellt har en positiv inverkan på människors välmående genom deras potential för återhämtning och understödande av psykisk hälsa (Malekinezhad et al. 2020; Memari et al. 2021). Vilken dimension som är effektiv för återhämtning beror på kontexten (An et al. 2022) och olika resultatet har varierat mellan studier. I skogsparker är det Skyddad och Rofylld (An et al. 2022) och i vårdmiljöer Rofylld, Naturlig och Skyddad (Memari et al. 2017). En studie som undersökte fickparker kom fram till att de användes för sociala möten samt vila och återhämtning (Pescharde et al. 2012). Studien använde inte PSD men resultaten kan liknas med dimensionerna Social och Rofylld. När grönområden undersöktes generellt blev resultatet att Rofylld, Sammanhängande och Varierad hade störst påverkan (Grahm & Stigsdotter 2010). Rofylld sticker ut som den gemensamma nämnaren oavsett kontext.

Resultaten beror även på vilken grupp som undersöks. För de som är drabbade av långvarig stress är kvaliteterna Naturlig, Rofylld, Sammanhängande och Skyddad mest effektiva för återhämtning (Memari et al. 2021). Social och Kulturell kan ha motsatt effekt för den gruppen (ibid.). Undersöks i stället unga eller friska har Social och Kulturell visat sig effektiva (Pescharde & Stigsdotter 2013; Vujcic & Tomicevic-Dubljevic 2018). En studie över tonåringar visade att Rofylld inte hade någon särskild effekt medan Naturlig och Skyddad var effektiva (Akpınar 2021). För vuxna var samma kvaliteter positiva men Rofylld visades vara negativt kopplad till återhämtning och psykisk hälsa (Yakinlar & Akpınar 2022).

Studier har visat ett samband mellan att bra tillgång till fler dimensioner inom ett bostadsområde ökade den fysiska aktiviteten hos boende (Björk et al. 2008; de Jong et al. 2012). Framför allt Kulturell, Varierad och Rofylld visades ha en påverkan på ökad fysisk aktivitet (de Jong et al. 2012).

Vilken PSD som är eftertraktad skiftar beroende på vilket behov som ska tillfredsställas för tillfället. Människor som känner sig isolerade, exempelvis de med nedsatt fysik men friska mentalt eller långtidssjuka, söker ofta social kontakt, stimulans och kulturhistoriska upplevelser (Bengtsson 2015), medan korttidssjuka generellt vill ha lugn och ro (Bengtsson 2015; Adevi et al. 2018). De som dras till det urbana livet värderar högt de PSD som är kopplade till det, det vill säga Social, Kulturell och Öppen (Memari et al. 2021). Chen et al. (2019) visade att ju fler starkt upplevda PSD i ett grönområde desto mer populärt var det.

Teman

Det går att urskilja två huvudsakliga teman i forskningen om PSD. Det ena är att undersöka huruvida dessa dimensioner existerar, definiera dem eller verifiera dem så som i Grahm & Stigsdotter (2010), Qiu & Nielsen (2015), Chen et al. (2019) och Stoltz & Grahm (2021). Det andra är att undersöka om PSD har en positiv effekt på psykisk hälsa och stress vilket görs av Grahm & Stigsdotter (2010), Memari et al. (2017, 2021), Stigsdotter et al. (2017), Malekinezhad et al. (2020), Akpınar (2021), An et al. (2022) och Yakinlar & Akpınar (2022). Förutom Malekinezhad et al. (2020) så går de ovanstående även vidare och undersöker vilka dimensioner som är mest effektiva för ändamålet. Det är endast en artikel som sticker ut från de andra vad gäller tema; Stigsdotter et al. (2020) har tagit fram ett designverktyg för grönområden baserat på PSD, med målet att främja psykisk hälsa.

Alla artiklarna undersöker vad som benämns ”grönområde” eller ”green space/greenspace” på originalspråket. Det finns ingen konsensus kring exakt vad ”greenspace” betyder, men ett krav är att det innehåller någon form av vegetation (Taylor & Hochuli 2017). De flesta artiklar har exklusivt undersökt områden som i huvudsak är täckt av vegetation som träd, buskar och gräs. Dock undersöker Chen et al. (2019), Akpınar (2021) och Yakinlar & Akpınar (2022) delvis grönområden som har en mindre andel vegetation, några som definieras som torg.

1.3 Syfte och frågeställning

Sammanfattningen av tidigare forskning i avsnitt 1.2 visar att PSD är ett funktionellt verktyg för att främja människors hälsa i grönområden. En begränsning med PSD är att det är fokuserat på grönområden trots att dessa dimensioner inte är unika för den typen av område. Stort fokus läggs vid PSD möjligheter att främja psykisk hälsa, medan fysisk och social hälsa inte är undersökt i samma utsträckning även om belägg finns.

All forskning i litteraturstudien utom Memari et al. (2021 och Stoltz & Grahn (2021) utgår från definitionerna av dimensionerna och av variablerna som togs fram 2010 av Grahn & Stigsdotter. Många forskare har sett ett behov av att modifiera variablerna för att fungera i den kontext de använder (Memari et al. 2017; Malekinezhad et al. 2020; Akpinar 2021; Yakinlar & Akpinar 2022).

Verktyget som Stigsdotter et al. (2020) presenterat bör kunna modifieras och utvecklas utifrån den senaste versionen av PSD. Detta kan göra att verktyget blir mer nyanserat, inkluderar alla aspekter av hälsa, och får ett bredare användningsområde. I samband med det är det värdefullt att testa huruvida verktyget går att använda på andra områden än grönområden, som hittills varit fokus för forskningen, exempelvis urbana grå miljöer.

Syfte

Syftet är att utforska hur PSD kan utvecklas och prövas i urban miljö med eller utan grönska för att göra det möjligt att främja hälsa.

Frågeställningar

Hur kan PSD fungera som analys- och designverktyg för att främja hälsa i urbana miljöer utan grönska?

Hur väl fungerar verktyget applicerat på ett begränsat område?

2. Teori och metod

Med syftet att utforska hur PSD kan utvecklas, är teori, metod och resultat delvis överlappande. Inledningsvis behandlas PSD som teori genom att de olika dimensionerna, och hur de förhåller sig till varandra, beskrivs närmare. Detta följs av en beskrivning av ett redan existerande och testat verktyg som baserats på PSD. I metoddelen utvecklas mer konkret hur PSD tillämpas i denna uppsats och hur det resulterar i ett nytt verktyg som vidare testas appliceras.

2.1 Teori

2.1.1 Beskrivning av PSD

Syftet med PSD är att tydliggöra vilka olika kvaliteter som gör att människor söker sig till grönområden och vilka som tillfredsställer människors behov och bistår vår hälsa (Grahn & Stigsdotter 2010; Stoltz & Grahn 2021). Dimensionerna inom detta ramverk är estetiska kvaliteter (Stoltz & Grahn 2021). Estetik används i dess ursprungliga form, dvs. att genom sinnena känna eller uppleva något (ibid.). Ett mål är att människor ska uppleva, tolka och uppskatta dimensionerna på liknande sätt oavsett bakgrund (ibid.).

Olika dimensioner fyller olika behov även om alla är högt värdesatta (Stoltz & Grahn 2021). De kan generellt delas in i stimulerande kvaliteter och återhämtande kvaliteter (ibid.). De sistnämnda sammanfaller med kvaliteterna som är mest känsliga för de andra dimensionerna medan de stimulerande är konkurrenskraftiga (ibid.). Storleken på platsen har betydelse för vilken dimension som upplevs, då vissa generellt behöver ett större område för att upplevas (ibid.). Dimensionerna kan jämföras med färger, som kan vara mer eller mindre färgstarka och blandas med varandra på olika sätt (ibid.).

Det finns inte någon eller några dimensioner som är de ”bästa” att designa utifrån då alla är framtagna eftersom de är högt värderade (Stoltz & Grahn 2021) och bidrar till att förbättra folkhälsa (Memari et al. 2021).

Dimensionerna som beskrivs följande är Naturlig, Kulturell, Öppen, Social, Sammanhängande, Varierad, Skyddad och Rofylld (Stoltz & Grahn 2021). All text i avsnitt 2.1.2 är baserad på denna artikel.

2.1.2 Dimensionerna

Naturlig

Till den naturliga kvaliteten hör det som upplevs som vilt och ostört, sådant som uppstått genom naturliga krafter utan människans påverkan. Platser med element som mossor, gamla eller döda träd, stora stenblock samt växtlighet som har eller ser ut att ha spritt sig

själv ingår här. En känsla av att platsen fått växa fram naturligt under lång tid bidrar till kvaliteten.

För att denna kvalitet ska upplevas starkt krävs det normalt ett större område, men kvaliteten kan också upplevas av enstaka objekt. Den naturliga kvaliteten är en av de känsliga och blir svårare att uppleva bland andra kvaliteter.

Kulturell

Den kulturella kvaliteten är motpol till den naturliga. Denna kvalitet berör platser som är tydligt påverkade av människan, dvs. förvaltad i stället för förvildad. Kvaliteten innefattar alla typer av spår efter människan så som artefakter, konstverk, fontäner eller bearbetad omgivning, men även mer abstrakta så som sociala levnadsmönster, spår efter människans värderingar och tro.

Kvaliteten kräver inte stora områden för att den ska upplevas. Den är även en av de konkurrenskraftiga.

Sammanhängande

Den sammanhängande kvaliteten är när en miljö upplevs som en helhet, som en egen värld. Detta betyder att både strukturen, rumsligheten och innehållet på platsen behöver harmonisera. För denna kvalitet bör det finnas en möjlighet att vara inom och att vandra runt på platsen. Platsen ska kunna omsluta besökare och det bör gå att tillbringa lång tid inom platsen och att utforska den.

Denna kvalitet behöver därför oftast ett större område för att upplevas och är en av de känsligare därför att vägar eller andra element som skär igenom platsen försämrar upplevelsen.

Varierad

Den varierade kvaliteten handlar om att en plats har en komplexitet och en variation, vilket placerar den som motpol till den sammanhängande kvaliteten. Komplexiteten berör flera olika

aspekter. Stor variation i form, färg, lukt, smakupplevelser och textur, men även artrikedom bland växter och djur. Det gäller även strukturell och rumslig variation så som inslag av vatten och stenar, eller vegetation i olika lager och nivåskillnader.

Kvaliteten behöver inte något större område för att upplevas och är heller inte känslig för andra element. Detta gör den till en av de konkurrenskraftiga kvaliteterna.

Skyddad

Den skyddande kvaliteten är när en plats upplevs som säker och avskärmd från omvärlden. En viktig variabel är möjligheten att se utan att bli sedd, vilket innebär att platsen bör ha många krypin eller gömställen. Miljön ska erbjuda en privat och isolerad känsla med möjligheter för småskaliga interaktioner eller för avslappning.

Kvaliteten behöver inte ett stort område för att upplevas utan gynnas av mindre områden. Det är en av de känsligare kvaliteterna.

Öppen

Den öppna kvaliteten kan delas in i två kategorier, men gemensamt för båda är att de främst gäller platta områden med få hinder. Den ena handlar om öppna vistelseytor medan den andra handlar om vyer. De öppna ytorna ger möjlighet till aktiviteter, fri rörelse runt i rummet och att kunna bli sedd av andra. Vyerna handlar om möjligheten för ohindrade utblickar, att se långt i fjärran eller att få en överblick över platsen. Viktigt för kvaliteten är en frånvaro av objekt och att marken är någorlunda plan.

Kvaliteten behöver generellt ett större område för att upplevas, men är kategoriserad som en av de konkurrenskraftiga kvaliteterna. Kvaliteten är motpol till den skyddade.

Rofylld

Den rofyllda kvaliteten finns på lugna, säkra platser fria från störande element så som ljud från trafik eller andra människor. Platserna kräver en stillsamhet som låter besökare känna sig tillfreds och låta tankarna vandra. Naturliga ljud, brist på andra människor och att platsen är väl omhändertagen förstärker kvaliteten.

Den rofyllda kvaliteten är starkare i större områden och är känslig för andra kvaliteter.

Social

Den sista kvaliteten är den sociala. Den är starkt beroende av att andra människor befinner sig på platsen. Det finns två aspekter som utgör kvaliteten. Den ena är möjligheter att interagera med andra människor och att ta del av sociala aktiviteter, exempelvis att handla, äta eller leka är viktiga variabler för upplevelsen. En annan aspekt av kvaliteten är att kunna försvinna i folkvimlet eller att titta på andra utan att själv delta. Caféter, affärer, torg och dylikt som möjliggör dessa aspekter är därför viktiga för kvaliteten.

Kvaliteten behöver inte ett stort område för att upplevas och är en av de dominanta. Den sociala är i stark kontrast till den rofyllda kvaliteten.

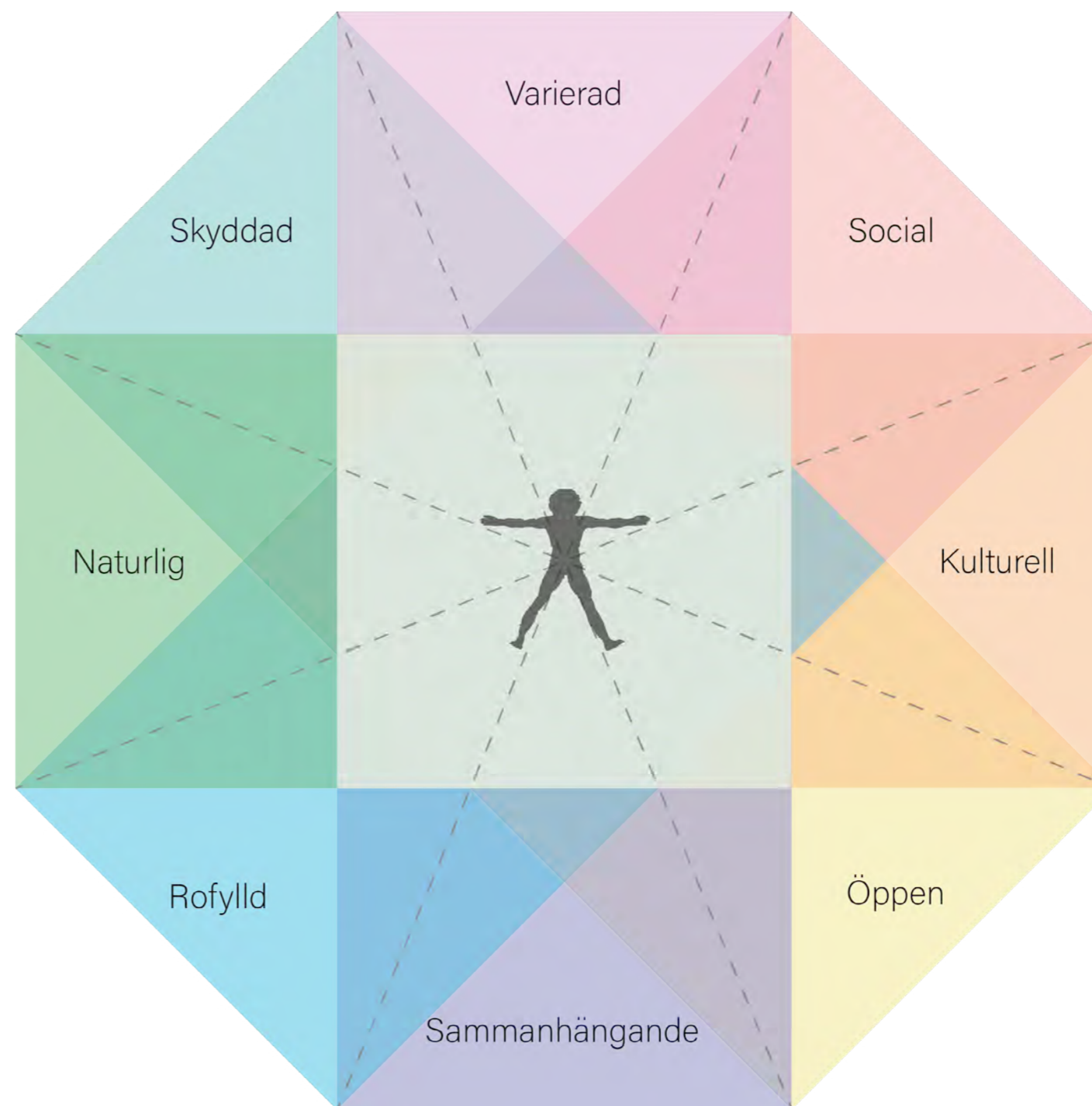
2.1.3 Förhållande och designprinciper

Dimensionerna existerar inte i ett vakuum utan de förhåller sig till varandra på olika sätt (Stoltz & Grahn 2021). Alla dimensioner har några som fungerar i samspel med dem och några som negativt påverkar dem samt en direkt motpol (ibid.) Relationerna mellan dimensionerna presenteras i figur 1 och är baserat på en schematisk illustration ur Stoltz & Grahn (2021). De som fungerar i samspel ligger intill varandra, neutrala ligger steget efter, negativ påverkan från steget efter det och deras motpol ligger tvärs över (ibid).

TVå motpoler eller negativa dimensioner av PSD innebär inte att de inte kan upplevas på samma plats men vid design bör det finnas en medvetenhet kring deras negativa inverkan på dimensionernas upplevelse (ibid).

Baserat på dimensionernas relationer och observationer så föreslår Stoltz & Grahn (2021) att en kombination av tre intilliggande dimensioner bör fungera i symbios och ge estetiskt tillfredsställande resultat. Att lägga till en fjärde dimension menar de kan fungera, men att det riskerar att försvaga den dimension som ligger längst bort i förhållande (ibid.).

De olika dimensionerna, hur de förhåller sig till varandra och designprinciperna som presenterats här ligger till grund för hur jag utvecklar verktyget i avsnitt 2.2.2.

Figur 1 - Diagram över dimensionerna som visar vilka dimensioner som gränsar till andra samt vilka som är motpoler. Illustration av författaren, baserat på en illustration ur Stoltz & Grahn (2021).

2.1.4 PSD som designverktyg

Stigsdotter et al. utvecklade ett designverktyg för PSD med fokus på hälsofrämjande och skapades under projektet ”Health Forest Octavia®” (2020). Verktöget använder de kvaliteter som redan finns på platsen som en grund till designen (ibid.). Till grund för verktöget så används definitionerna och variablerna över PSD som togs fram av Grahn & Stigsdotter (2010). Detta verktyg ligger till grund för det verktyg som jag skapar i avsnitt 2.2.2.

Verktöget är indelat i sex steg som utvecklas vidare nedan, de sex stegen skapade av Stigsdotter et al. (2020) är: 1. Bestäm målet med PSD. 2. Bestäm skala. 3. Identifiera kontexten. 4. Identifiera befintliga rum. 5. Identifiera och gradera befintliga PSDs. 6. Börja designfasen.

Bestäm målet med PSD

Det finns tre användningsområden för PSD: En analys av grönområdets förutsättningar och existerande PSD, ett verktyg för design eller för utvärdering av fullbordad design (Stigsdotter et al. 2020). I det första steget väljs en eller flera av dessa utifrån vilket mål som sätts.

Bestäm skala

För att vara funktionellt så behöver skalan på arbetet som PSD ska appliceras på definieras (Stigsdotter et al. 2020). PSD har visat sig vara effektiva i olika skalor, från regioner till trädgårdar (ibid.). Skalorna är stor, mellan eller liten och motsvarar regional, stad eller trädgård (ibid.)

Identifiera kontexten

Det är viktigt att bestämma kontexten för PSD i arbetet (Stigsdotter et al. 2020). En kvalitet kan få högsta poäng inom arbetets ramar även fast det finns platser som i jämförelse skulle ha högre poäng (ibid.). Artikeln använder exemplet att en stadspark kan få högsta gradering i naturliga kvaliteten trots att den i jämförelse med ett naturreservat inte är på samma nivå (ibid.).

Identifiera befintliga rum

För att kartlägga PSD över ett område och var dessa slutar och börjar så behöver det först identifieras vilka rum som finns i området (Stigsdotter et al. 2020). Fyra rumstyper i grönområden har identifierats i en tidigare studie och är: öppna, spridda, glänta och stängda (Randrup et al. 2008). Nedan följer beskrivningen av rummen.

Det öppna rummet kategoriseras av öppen yta fri från vegetation. Det spridda rummet är en öppen yta med spridd vegetation så som träd eller buskage. Gläntan är ett utrymme format av väggar men utan tak, en öppning i vegetationen. Det stängda rummet är slutet genom både väggar och tak i form av trädstammar och kronor.

Identifiera och gradera befintliga PSD:s

Efter att området indelas i rum kan de olika PSD identifieras och graderas från 0-3, där 0 betyder att dimensionen saknas och 3 betyder att den är stark, för att se vilka kvaliteter som är starkast i varje rum (Stigsdotter et al. 2020). För att ge den som använder designmetoden mer än egen tolkning av kvaliteterna så presenteras olika variabler (ibid.). Dessa variabler är tagna ur en studie av Grahn & Stigsdotter (2010) och finns översatta i bilaga 1. Variablerna har olika stor betydelse för upplevelsen och har poäng tilldelade, fallande från störst betydelse till minst, men kontexten spelar också roll i graderingen (Stigsdotter et al. 2020).

Börja designfasen

När de föregående stegen är färdiga så har designern en grund för att välja riktning i gestaltningen. Utifrån varje rum kan designern nu välja att ta bort, förstärka eller försvaga olika PSD (Stigsdotter et al. 2020).

2.2 Metod

Arbetets frågeställningar är:

Hur kan PSD fungera som analys- och designverktyg för att främja hälsa i urbana miljöer utan grönska?

Hur väl fungerar verktöget applicerat på ett begränsat område?

För att få svar på dessa användes olika metoder som presenteras nedan.

2.2.1 Litteratursökning

För att svara på huruvida verktöget kan fungera för att främja hälsa genomfördes en litteraturstudie vars resultat presenterades i avsnitt 1.2 och som kommer diskuteras under avsnitt 4.1.1. Litteraturstudien gjordes genom att genomföra en litteratursökning. Sökningen gjordes via tre söktjänster; Primo, Scopus och Google Scholar. Primo är Sveriges lantbruksuniversitetets biblioteks egen söktjänst och här användes sökfrasen: ”Titel innehåller ”perceived sensory dimensions”. Begränsningar: Vetenskapligt granskade.” Sökningen gav elva resultat. Scopus är en sökmotor som modereras av oberoende experter och inkluderar endast vetenskapligt granskade verk. Här användes sökfrasen: ”TITLE (”perceived sensory dimensions”)”. Sökningen gav tolv resultat. Google Scholar är en kraftig sökmotor som inkluderar litteratur från många forskningsfält. Detta ger många resultat, men den inkluderar även källor som inte är vetenskapligt granskade. Här användes sökfrasen: ”allintitle: Perceived AND sensory AND dimensions”. Sökningen gav tio resultat.

Sökfrasen var densamma i alla söktjänster men på grund av söktjänsternas olikheter ser formuleringen olika ut. Sökningen gav totalt 33 resultat men flera artiklar dök upp på flera söktjänster. Sju artiklar fanns på alla söktjänster, fyra på både Primo och Scopus, en på endast Scopus och tre endast på Google Scholar. De resultat som endast fanns på Google Scholar behövde undersökas då söktjänsten inkluderar litteratur som inte är vetenskapligt granskad. Ett av resultaten var inte vetenskapligt granskad och den andra var en doktorsavhandling av Stoltz (2019) som är en av författarna till Stoltz & Grahn (2021). Då den sistnämnda artikeln summerar och utvecklar många av avhandlingens idéer så gjordes valet att inte inkludera avhandlingen som ett av litteratursökningens resultat. Resultatet av litteratursökningen gav därför tolv unika, vetenskapligt granskade resultat:

Tabell 2 - Resultat från litteratursökning

Nr.	Titel	Författare	Publicerat år
1.	The relation between perceived sensory dimensions of urban green space and stress restoration	Grahn & Stigsdotter	2010
2.	Are Perceived Sensory Dimensions a Reliable Tool for Urban Green Space Assessment and Planning?	Qiu & Nielsen	2015
3.	Forest design for mental health promotion— Using perceived sensory dimensions to elicit restorative responses	Stigsdotter et al.	2017
4.	Relationship between perceived sensory dimensions and stress restoration in care settings	Memari et al.	2017
5.	Application of the eight perceived sensory dimensions as a tool for urban green space assessment and planning in China	Chen et al.	2019
6.	From research to practice: Operationalisation of the eight perceived sensory dimensions into a health-promoting design tool	Stigsdotter et al.	2020
7.	Investigating the Mental Health Impacts of University Campus Green Space Through Perceived Sensory Dimensions and the Mediation Effects of Perceived Restorativeness on Restoration Experience	Malekinezhad et al.	2020

8.	How perceived sensory dimensions of urban green spaces are associated with teenagers' perceived restoration, stress, and mental health?	Akpınar	2021
9.	Perceived sensory dimensions of green areas: An experimental study on stress recovery	Memari et al.	2021
10.	Perceived sensory dimensions: An evidence-based approach to greenspace aesthetics	Stoltz & Grahn	2021
11.	How Perceived Sensory Dimensions of Forest Park Are Associated with Stress Restoration in Beijing?	An et al.	2022
12.	How perceived sensory dimensions of urban green spaces are associated with adults' perceived restoration, stress, and mental health?	Yakinlar & Akpınar	2022

2.2.2 Modifierat analys- och designverktyg

Den första delen av den första frågan, det vill säga hur kan PSD fungera som ett analys- och designverktyg för att främja hälsa, har resulterat i en modifiering av det tidigare presenterade verktyget under avsnitt 2.1.4. Modifieringen utgår från det som presenterats i terordelen och är baserade på Stoltz & Grahns (2021) definitioner av dimensionerna, hur de relaterar till varandra och deras teori om hur de kan användas som designprinciper.

I syftet ingår även att verktyget ska inkludera urban miljö med eller utan grönska. Detta har lett till att den övergripande kontexten för verktyget uppdaterats. Detta gjordes genom att bredda begreppen och variablerna som använts i de olika stegen i det existerande verktyget, vilket går i linje med Stoltz & Grahns (2021) breddade definitioner. Genom detta är verktyget inte begränsad till någon specifikt typ av område utan blir mer universellt användbart.

Resultatet presenteras i tabell 3, vilket också är den metod med vilken jag genomfört platsbesöken och som uppfyller den andra delen av syftet, dvs att pröva ett analys- och designverktyg.

Nedan följer det en beskrivning av det utvecklade verktyget och vilka förändringar som gjorts.

1. Bestäm målet med PSD

Steget förblir oförändrad då verktyget fortfarande fyller samma funktion fast med fler appliceringsmöjligheter. Analys, design och post-design analys är de tre funktionerna som verktyget kan bistå med.

2. Bestäm skala

I detta steg har skalan "Liten" har fått en uppdaterad beskrivning för att bättre representera bredden på användningsområde. Skalorna är: Stor (regional nivå), medel (stadsnivå) eller liten (kvarter eller trädgårdsnivå).

3. Identifiera områdestyp och kontext

Detta steg handlar fortfarande om att beskriva kontexten men eftersom användningsområdet är bredare så fyller det en ännu viktigare funktion. Först beskrivs områdestypen, grönområde, grått område eller annat. Efter det beskrivs kontexten.

Om områdestypen är ett grått område så är det exempelvis svårt att uppleva dimensionen naturlig men det kan finnas en orörd kvalitet på platsen eller små, vilda växter som trängt sig in.

4. Identifiera befintliga rum

I detta steg har rum gått från att endast definieras av ”grönstruktur” till det ospecificerade ”struktur”. Den ospecificerade strukturen innefattar både grönstruktur och annat så som huskroppar, stolpar och stenar. I övrigt fyller det samma funktion, att bestämma var rummen börjar och slutar är nödvändigt för att kartlägga dimensionerna.

Det öppna rummet kategoriseras av öppen yta utan objekt (fig 2). Det spridda rummet är en öppen yta med spridda objekt (fig 3). Den tidigare benämnda gläntan får namnet halvöppet och är ett utrymme format av väggar men utan tak (fig 4). Det stängda rummet har både väggar och tak (fig 5).

Figur 2 - Öppet rum. Skalkfigur: pimpmymydraving.com

Figur 3 - Spritt rum. Skalkfigur: pimpmymydraving.com

Figur 4 - Halvöppet. Skalkfigur: pimpmymydraving.com

Figur 5 - Slutet rum. Skalkfigur: pimpmymydraving.com

5. Identifiera och gradera befintliga dimensioner

Detta steg har fått störst förändring. För att skapa variabler till analys och design så användes Stoltz & Grahn (2021) uppdaterade definitioner av hur dimensionerna kan upplevas. Genom att ta variablerna från Grahn & Stigsdotter (2010) och jämföra med de nya definitionerna så kunde vissa av dem tolkas om till att vara applicerbara på fler områden än gröna. Resultatet presenteras i tabell 4.

Graderingen av rummens olika PSD görs med hjälp av variablerna och får ett poäng från 0–4 där betyg 0 betyder att dimensionen inte upplevs eller upplevs obetydligt och betyg 4 betyder att den upplevs väldigt starkt.

Till skillnad från rummen har variablerna inga poäng knutna till sig. En anledning är att låta kontext och områdestyp påverka vilka variabler som ger starkare poäng. En annan anledning är att dimensionerna förhåller sig olika till varandra och att vissa är svagare medan andra är starkare vilket gör att ett poängsystem blir för invecklat.

Variablerna ska ses som indikatorer för analys och vägledande för design utan att agera hinder för den som använder verktyget. Detta ger större frihet till användaren men gör också att resultatet kan se olika ut beroende på vem som använder det.

6. Börja designfasen

Steg utvecklas med fler utgångspunkter för designen. Teorierna hos Stoltz och Grahn (2021) om hur dimensionerna relaterar till varandra och kan stödja varandra estetiskt gav ytterligare riktlinjer till designfasen.

Utifrån de tidigare stegen bör en eller flera dominant dimensioner i PSD ha identifierats. Här väljs nu en dimension som ska utvecklas till huvudsaklig PSD, med fördel väljs en eller den som redan var dominant. Utifrån den väljs två till tre understödande, intelligande dimensioner från ”färghjulet” (fig 1) som skall utvecklas fast i lägre grad än den huvudsakliga.

Övriga identifierade PSD arbetas bort tills de bedöms vara på en nivå som inte påverkar den huvudsakliga. Är huvudsakliga PSD en av de känsliga dimensionerna är det särskilt viktigt att arbeta bort andra. Till stöd för designen finns variablerna, men de är ett hjälpmedel och inte en mall att utgå ifrån.

I designfasen bör användaren se till området som helhet och identifiera vilka dimensioner som det finns överflöd av och vilka det finns brister av. Om möjligt bör alla dimensioner vara dominant på minst en plats inom ett område.

Tabell 3 - Resultat, verktyget i korthet

Steg	Beskrivning
1. Bestäm målet med PSD	Analys, design eller post-design analys
2. Bestäm skala	Stor, medel eller liten
3. Identifiera områdestyp och kontext	Grönområde, grått område eller annat. Beskriv kontext med egna ord.
4. Identifiera befintliga rum	Öppet rum, spritt rum, halvöppet eller slutet rum
5. Identifiera och gradera befintliga dimensioner	Avgör vilken eller vilka PSD som är dominant i varje rum med understöd från variablerna, kontexten och hur dimensionerna förhåller sig till varandra
6. Börja designfasen	Utgå från tidigare steg och bestäm huvudsaklig och understödande PSD att utvecklas samt vilka som avvecklas. Tänk på området som helhet.

Tabell 4 - Modifierade variabler

PSD: Naturlig

Platsen har en naturlig kvalitet

Platsen har en vild och orörd kvalitet

Det finns gammal eller död vegetation

Det finns naturligt formade stenbumlingar

Det känns säkert och tryggt att tillbringa tid på platsen

Det går att tillbringa tid på platsen utan att komma i kontakt med många människor

Platsen har topografisk variation

Platsen upplevs rymlig

PSD: Kulturell

Platsen upplevs omhändertagen

Platsen är dekorerad med fontäner, statyer eller konstverk

Platsen har andliga eller historiska artefakter

Det finns arkitekturhistoria på platsen

Platsen har många olika utländska växter, prydnadsväxter eller köksväxter

Platsen har karaktären av en offentlig plats

Platsen har vattenfunktioner så som dammar eller kanaler

Platsen är dekorerad med blommor

Platsen har spår av avsiktlig mänsklig aktivitet i form av djurhållning eller odling

PSD: Sammanhängande

Platsen upplevs som rymlig och fri

Platsen har tydliga väggar

Platsen korsas inte av vägar och gångar

Platsen har många träd eller strukturbildande objekt

Platsens karaktär är oföränderlig

Det finns ställen där flera personer kan samlas

Det finns vindskyddade lägen

Det finns soliga lägen

Det finns skuggiga lägen

PSD: Varierad

Det finns variation i strukturella element

Det finns variation i form, textur och färg

Platsen har topografisk variation

Det finns flera djur så som fåglar och insekter att upptäcka på platsen

Det finns många inhemska växter

Det finns en variation i lukt eller smak

PSD: Skyddad

Platsen har många buskar eller liknande strukturella objekt

Platsen ger möjlighet till småskalig social interaktion

Platsen ger möjlighet för självständig avslappning

Platsen upplevs som liten

Det är möjligt att titta på andra som är aktiva i närheten

Det känns säkert och tryggt att tillbringa tid på platsen

Det finns bord och sittplatser

Det finns vindskyddade lägen

Det finns takbildande strukturer

PSD: Öppen

Platsen har många låga ytor som markbeläggning eller klippta gräsmattor

Det finns få höga objekt på platsen

Det är möjligt att få en överblick över platsen

Det är möjligt att se långt i fjärran

Platsen har fält för sport eller annan aktivitet

Det är ingen eller liten topografisk variation

Aktiva ytor är belysta

PSD: Rofylld

Platsen är tyst och stilla

Det går att tillbringa tid på platsen utan att komma i kontakt med många människor

Det finns inga mopeder, cyklar eller dylikt

Det är svårt att se andra som är aktiva

Platsen är ren och väl omhändertagen

Det hörs inget ljud från trafik eller människor

Det känns säkert och tryggt att tillbringa tid på platsen

Platsen har naturliga ljud

Platsen upplevs rymlig

PSD: Social

Det finns många människor och mycket rörelse på platsen

Det går att uppleva underhållning, ex. konserter eller utställningar

Det är möjligt att besöka en restaurang eller en foodtruck

Det är möjligt att handla

Det finns uppmaning till lek

Det finns flera bord och sittplatser

Det finns uteserveringar

Platsen har en generellt god ljussättning

Platsen består av hårdgjorda ytor så som grus eller betongplattor

Det känns säkert och tryggt att tillbringa tid på platsen

Det finns vindskyddade lägen

Det finns soliga lägen

Det finns skuggiga lägen

2.2.3 Platsbesök och inventering

För att besvara frågan om hur väl det modifierade verktyget, presenterat i tabell 3, fungerar på ett begränsat område så testades det på några platser i Uppsalas innerstad (fig 6-8). Detta övergripande område valdes då denna del av Uppsala har stor brist på grönska.

Då uppsatsen ämnar att undersöka hur väl PSD och verktyget fungerar utanför grönområden så var det viktigt att området speglade detta. Platser inom området består främst av gator men även några tillhörande torg. Valet att undersöka gator är för att det representerar vad stadens offentliga rum i huvudsak består av.

Uppsala kommun har innerstaden som ett fokusområde för att skapa hållbart stadsliv. Genom att pröva verktyget på innerstaden går det även att se vilka kvaliteter som finns idag och att ge exempel på hur innerstaden kan utvecklas utifrån social hållbarhet.

För att kunna applicera verktyget så gjordes flera platsbesök. Hela området fotades av både dagtid och nattetid under flera besök under en period mellan slutet av februari och slutet av mars år 2023. Platserna som besöktes var:

Celsiustorget, Dragarbrunnstorget, Påvel Snickares gränd, Gågatan mellan S:t Olofsgatan och Stora torget, Klostergatan och S:t Persgatan mellan Gågatan och Dragarbrunnsgatan och slutligen Dragarbrunnsgatan mellan Klostergatan och Vaksalagatan. Sistnämnda gräns drogs där för att gatan är under ombyggnation mellan Klostergatan och S:t Olofsgatan. Även Stora torget är under ombyggnation och undersöktes därför inte.

Inventering av vegetation, markbeläggning, färger, struktur, folkmängd med mera gjordes under platsbesöken.

En kompletterande inventering av platsen gjordes även. Gaturummens mått, soltimmar över året, bullernivå, topografiska variationer, ålder på byggnader och annan information kring områdets olika element som var svår att tyda på plats besvaras på genom informationssökning. Mått, ålder på byggnader, bullerkartläggning och topografiska skillnader har tagits fram genom Uppsala kommuns interaktiva Karta över Uppsala kommun (u.å.). Soltimmar över året är framtaget genom Uppsala kommuns Uppsala stads 3D-modell (2018) skapad av Esri. Övrig information om olika evenemang, händelser, trygghet och dylikt är hämtad från informationssökning via bland annat tidningsartiklar, informationssidor, bloggar, Facebook och andra hemsidor.

Figur 6 - Satellitbild över Uppsalas stad med ungefärlig områdesgräns i vitt, skala 1:25 000/ A3 Underlag Lantmäteriet ©

Figur 7 - Satellitbild över Uppsalas innerstad med ungefärlig områdesgräns i vitt, skala 1:10 000/ A3 Underlag Lantmäteriet ©

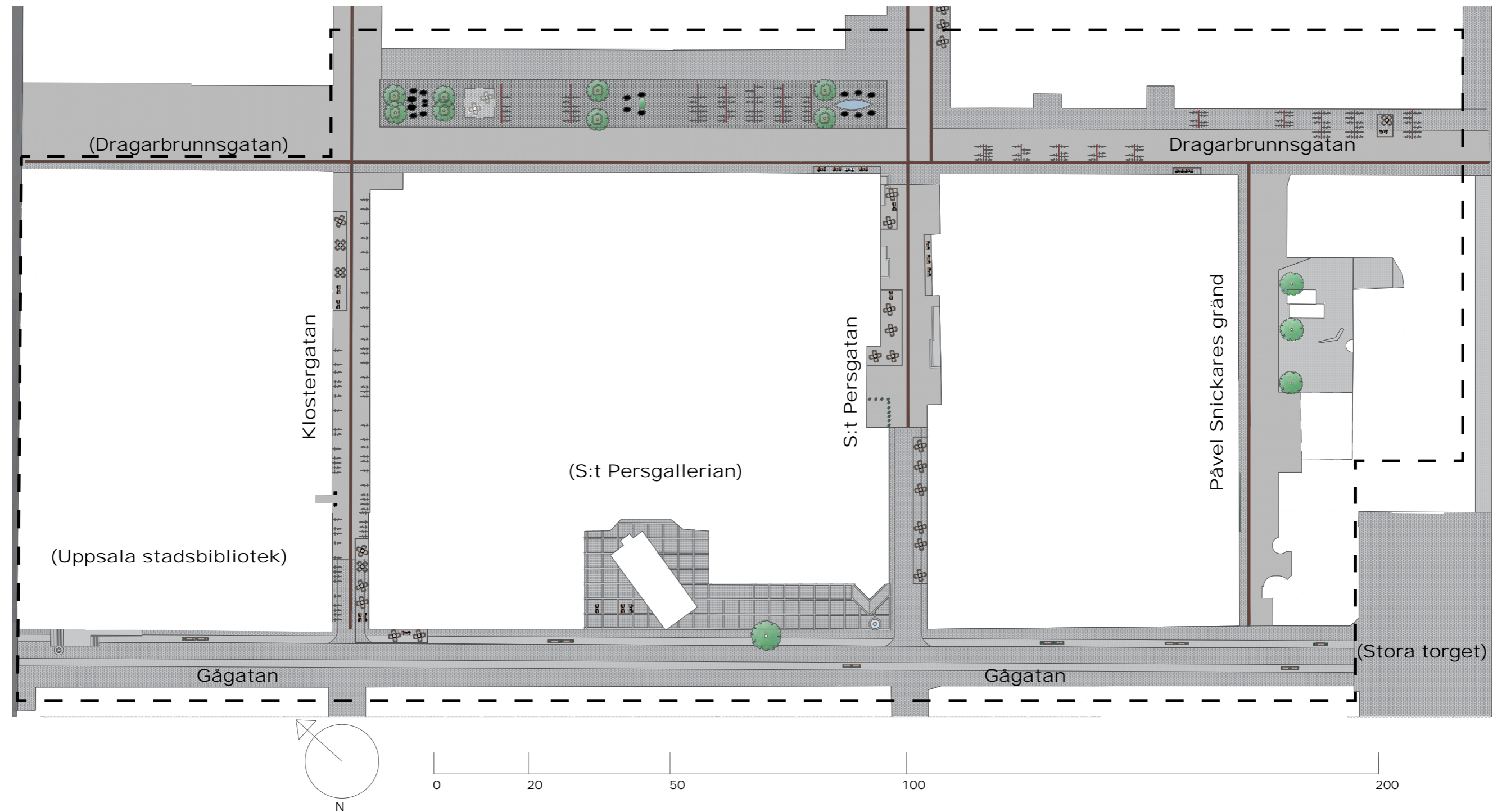
Figur 8 - Satellitbild över arbetsområdet, vriden 45 grader, med områdesgräns i vitt, skala 1:2500/ A3 Underlag Lantmäteriet ©

3. Resultat

3.1 Applicering av verktyget i Uppsalas innerstad

En del av syftet handlar om att pröva verktyget i urban miljö med eller utan grönska. Originalverktyget har redan visats fungera på grönområden, därför prövas det nya verktyget endast på urban miljö utan grönska, så kallad grå, i detta arbete. För att göra detta appliceras verktyget på en del av Uppsalas innerstad, illustrerat i figur 9, som i stort saknar grönstruktur i dagsläget. Varje dimension undersöks i varje rum utifrån variablerna och beskrivs i en kort löptext tillsammans med bilder över platsen. Efter det ges ett betyg för att avgöra vilka dimensioner i PSD som finns i rummet och vilka som är starkast. Baserat på dessa föreslås inriktning på design för att ge en bild av hur verktyget kan användas vidare.

Figur 9 - Översiktskarta över arbetsområdet, inklusive arbetsområdes gräns i svart prickad linje. Platser med parentes anges för orientering men ingår inte i arbetet. Skala 1:900/A3

3.1.1 Bestäm målet med PSD

Målet är att analysera befintlig plats.

3.1.2 Bestäm skala

I detta arbete är skalan liten, på kvartersnivå.

3.1.3 Identifiera områdestyp och kontext

Arbetet berör ett grått område då det endast finns ett fåtal träd utspridda över området. Kontexten är en gågata, en gångfartsgata, tillhörande små torg eller torgliknande rum och även gränder.

3.1.4 Identifiera befintliga rum

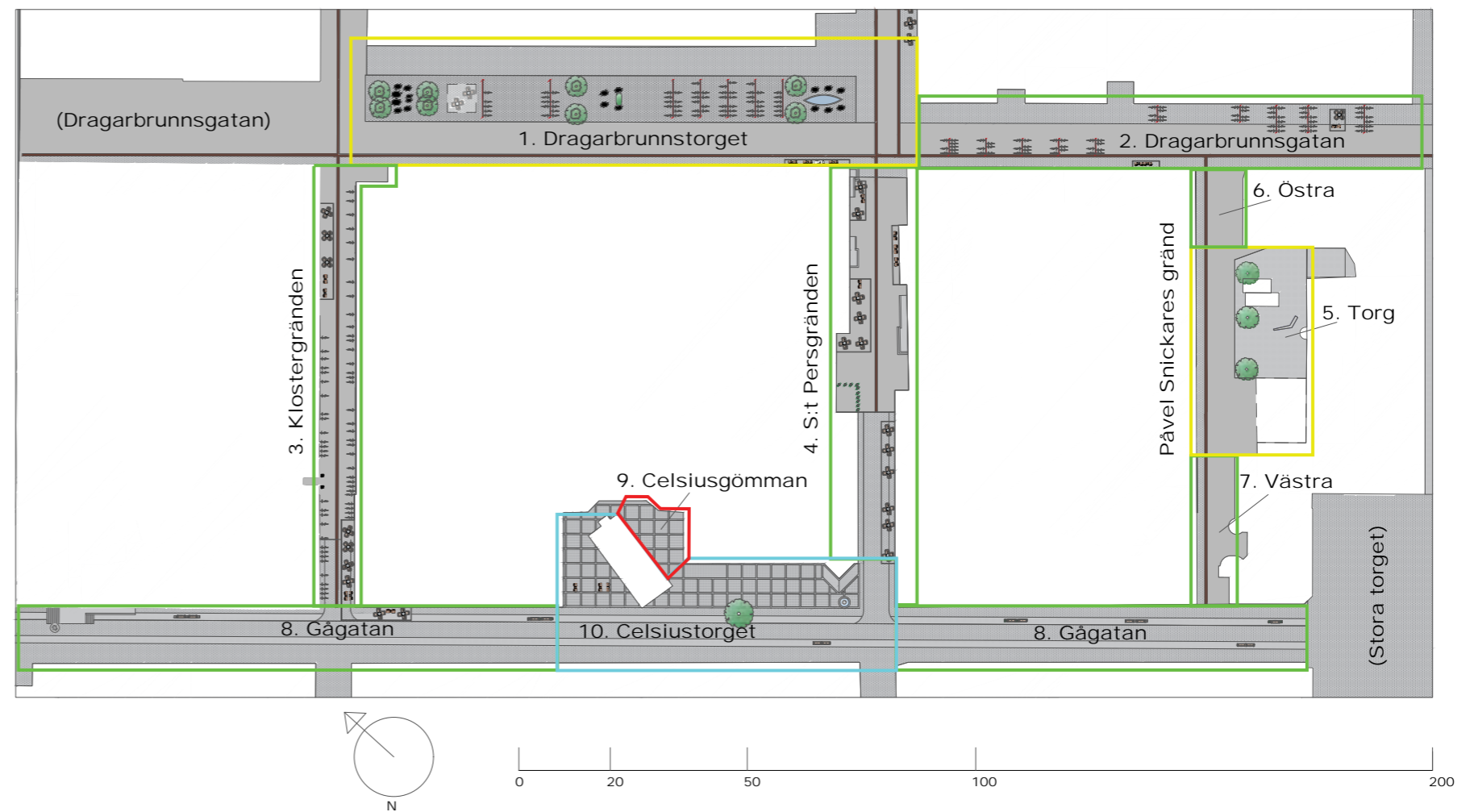
Rumsindelningen utgick i detta arbete från fasaderna i området. Där fasaderna öppnar upp till ett bredare gaturum eller sluter sig till ett smalare gaturum sker gränsdragningen för ett rum. Definitionen av rummen inkluderade den spatials karaktären på rummet och alla typer av objekt inom dem. Rummen fick egna namn för att särskiljas och fånga karaktären.

Celsiustorget kategoriserades som öppet förutom en del som blev ett eget rum, Celsiusgömman, och kategoriserades därför som slutet. Dragarbrunnstorget och Påvel Snickares torg kategoriserades som spridda. Resten av Påvel Snickares gränd, S:t Persgränden, Klostergränden, Gågatan och Dragarbrunnsgatan kategoriserades alla som halvöppna. Rumsindelningen syns och förklaras i figur 10, till höger.

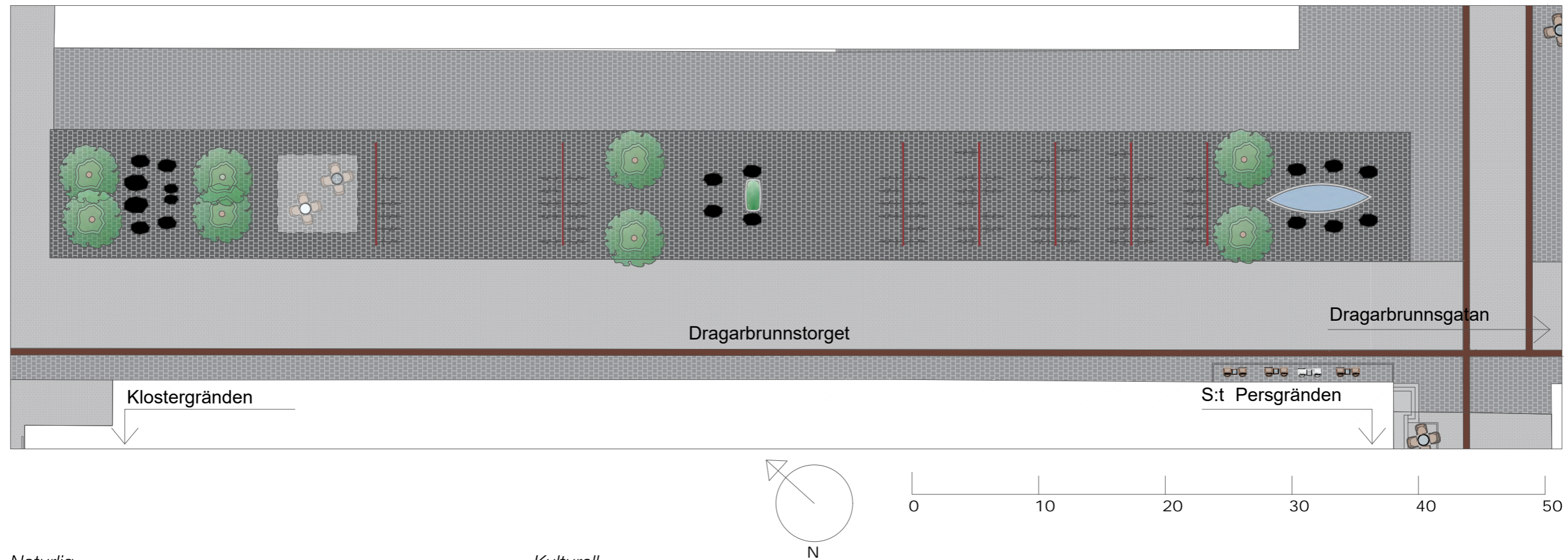
3.1.5 Identifiera och gradera befintliga dimensioner

Identifiering och gradering görs rumsvis och presenteras på efterföljande sidor. Resultaterande sammanfattade gradering presenteras som en i ett diagram, så kallad värderos, för att ge en överblick över dimensionernas närvaro i rummet. Graderingen görs enligt anvisningar på sida 17 med hjälp av variablerna presenterade i tabell 4.

Ordningen på rummen är Dragarbrunnstorget, Dragarbrunnsgatan, Klostergränden, S:t Persgränden, Påvel Snickares torg samt östra och västra gränd följt av Gågatan, Celsiusgömman och Celsiustorget.

Figur 10 - Rumsindelning av del av Uppsala innerstad. Öppet rum i cyan, spritt rum i gult, halvöppet i grönt och slutet rum i rött. Siffrorna representerar ordningen de presenteras i. Skala 1:1000/A3

Naturlig

Platsen upplevs som rymlig men den är tydligt präglad av människan. Den saknar någon typ av förvildad, övervuxen, naturlig grönska. Den grönska som finns är i form av åtta små träd, en liten rabatt och ibland växter som verksamheterna sätter ut (fig 12, 13). Platsen upplevs trygg men det går inte att tillbringa tid på platsen utan att komma i kontakt med andra människor. Det är ingen topografisk variation på platsen, och det saknas gammal eller död vegetation och stenbumlingar.

Betyg 0

Figur 12 - Planteringsyta i förgrund med magnolia i bakgrunden.

Figur 13 - Magnolior och tillhörande planteringsyta som pryder platsen. Cykelställ i bakgrunden.

Kulturell

Platsen är tydligt präglad och omhändertagen av människan, hela mittenpartiet är gestaltat som ett konstverk inspirerat av Rorschach-testet som här tar form genom stålpartier i marken, en fontän och polerad diabas (fig 11, 14). Många av stålpartierna framgår inte då platsen har många cykelställ som döljer dem. Det är tydligt offentlig plats och dess rumsliga karaktär en blandning av torg, parkering och genomfart. På sommarhalvåret finns det ibland några krukor med prydnadsväxter och blommor placerade av omkringliggande verksamheter. Platsen visar på arkitekturhistoria genom stadsbyggnadsideal och huskroppar från 1960, 1980, 2000, 2020 samt torgets gestaltning 2010 men inga spår av odling eller djurhållning (fig 14, 15).

Betyg 2

Sammanhängande

Platsen upplevs rymlig men det är det är mycket trafik i form av gång, cykel och fordon genom och runt rummet. Träden, en paviljong, väggarna, betongsuggorna och arkaden utgör tillsammans med de många cykelställena de strukturbildande objekten. Det finns främst soliga lägen men det går att hitta skuggiga lägen. Det finns gott om utrymme för flera personer att samlas. Betyg 1

Figur 14 - Fontänen är täckt vintertid. Sitt-stenarna och fontänen med flera stålkonstruktioner i mark över torget utgör ett konstverk. Cykelställ, motorfordon och människor i rörelse syns även i bilden.

Varierad

Platsen är något varierad i struktur och form. Mittenpartiet särskiljer sig från omkringliggande yta med en egen markbeläggning och att den är höjd från omgivande mark i norra och södra spetsen. Rummets väggar är i olika stilar där östra sidan har en arkad och ett utskjutet tak medan västra sidan, förutom vid gallerians entré, i stort sett är homogen. Alla fasader har stora skyltfönster i bottenvåningen och liten detaljrikedom. Färgerna går i ljus- och mörkgrått med några inslag av rött. Det finns inte många djur eller inhemska växter att upptäcka på platsen. Platsen bjuder ibland på lukt- och smakupplevelser men beror på verksamheterna och om träd och rabatt blommor.

Betyg 2

Skyddad

Det finns en del strukturella objekt i form av små träd och arkadens pelare. Arkaden och det utskjutande taket bidrar med lite takskydd. Det finns flera platser för småskaliga interaktioner men ingen tydlig plats för solitär avslappning. Rummet upplevs rymligt och det är svårt att titta på andra som är aktiva i rummet utan att själv synas. Det är tryggt att vistas på platsen och det finns sittplatser året om. På framför allt sommarhalvåret finns det bord och stolar från omkringliggande verksamheter uteserveringar.

Betyg 2

Figur 15 - Överblick är möjligt till vänster i bild men svårare till höger. Arkitektur från 1900- och 2000-talet.

Öppen

Det finns många objekt på platsen även om inte alla hindrar sikten. Ytan består av markbeläggning och upplevs som plan förutom där mittenpartiet möter rummets södra och norra kant. Det är svårt att få en överblick på platsen men gatudelen möjliggör för vyer (fig 15). Platsen upplevs som rymlig men är inte programmerad för någon aktivitet. Det finns plats aktivitet då cykelställena är gjorda för att flyttas vid behov, dock inte utan förberedelser.

Betyg 1

Rofylld

Platsen är högljudd och det är många fotgängare, motorfordon och cyklar i rörelse på platsen. Det är höga bullernivåer och platsen är präglad av ljud från människor utan några naturliga ljud. Platsen upplevs som rymlig men det är mycket aktivitet och många människor inom den. Platsen upplevs ganska trygg då fordon kör i gånghastighet och den är omhändertagen samt relativt ren även om betongplattorna visar visst slitage.

Betyg 0

Social

Platsen erbjuder ett fåtal evenemang så som dans, demonstrationer, ljusutställning. Platsen uppmanar delvis till att leka. Det finns många möjligheter att äta och även möjligheter att handla i kanterna av platsen. Det är mycket rörelse och många människor på platsen. Det är bra markbeläggning för framfart till fots omkring och på mittenpartiet men inte mellan. Det finns inga direkta skydd från vind, det är främst soliga lägen men det går att hitta skuggiga lägen. Ljussättningen är skaplig och platsen upplevs trygg (fig 16). Det finns sittplatser året om och på framför allt sommarhalvåret finns uteserveringar från omkringliggande verksamheter.

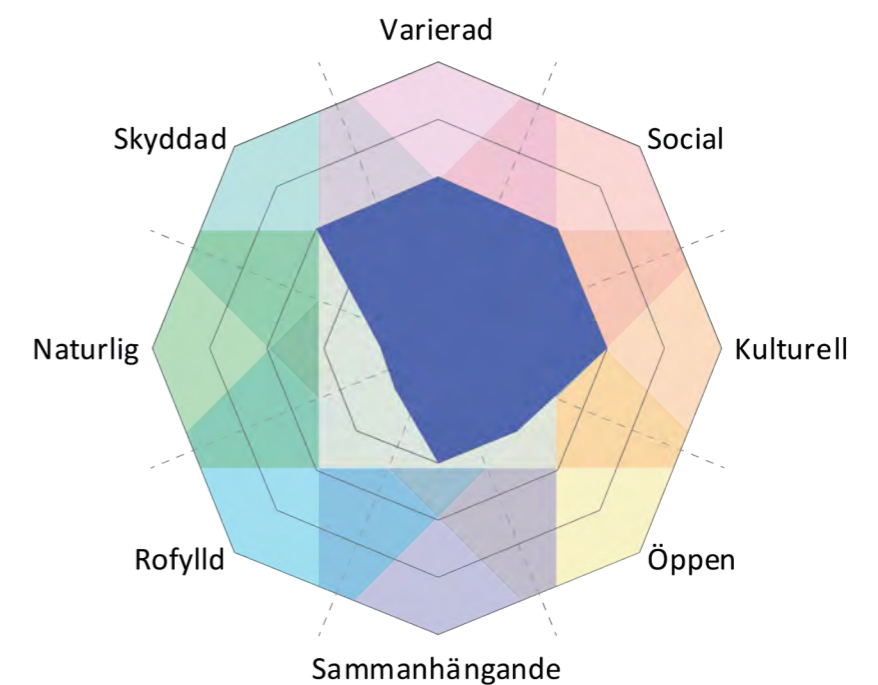
Betyg 2

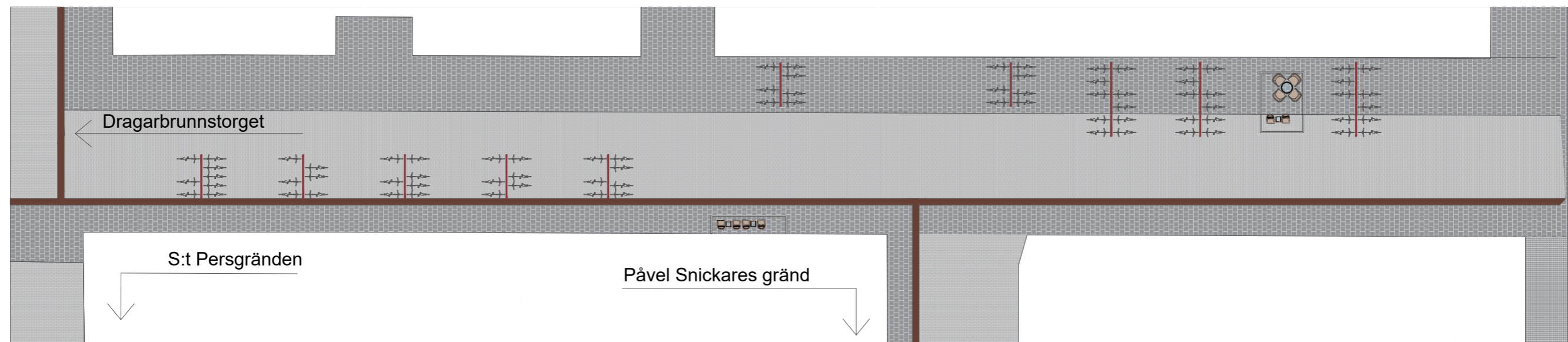
Figur 16 - Belysningen gör det svårt att få en bra överblick över platsen. Många skuggiga delar som gör det svårt att se andras ansikten.

Dominant PSD

Dragarbrunnstorget har fyra dominanta dimensioner, Kulturell, Varierad, Skyddad och Social. Alla dessa dimensioner har positiva eller neutrala förhållanden till varandra vilket kan förklara varför alla kunde upplevas som lika närvarande. Platsens totala graderingen är summerad i figur 17.

Figur 17 - Värderas för Dragarbrunnstorget, graderat från 0-4.

Naturlig

Platsen upplevs som medelstor men den är tydligt präglad av människan. Den saknar någon typ av förvildad, övervuxen, naturlig grönska. Den lilla grönskan som finns är i de få urnorna (fig 19). Platsen upplevs ganska trygg då fordon kör i gånghastighet men det går inte att tillbringa tid på platsen utan att komma i kontakt med andra människor. Det är ingen topografisk variation på platsen, saknas gammal eller död vegetation och stenbumlingar.

Betyg 0

Kulturell

Platsen är tydligt präglad och omhändertagen av människan, är en tydligt offentlig plats och har ett fåtal urnor med prydnadsväxter. Den visar på arkitekturhistoria med 60-talets arkader (fig 21) som kantar två tredjedelar av rummet, även på de nyare byggnaderna från 80-talet (fig 22) och 2010 (fig 20). Rutnätsstaden gör sig tydlig i rummet. Det finns inga spår från odling eller djurhållning, konstverk eller dylikt på platsen. Inte heller några vattenfunktioner eller andliga och historiska inslag.

Betyg 1

Sammanhängande

Platsen upplevs inte trång men inte heller rymlig (fig 18), det är mycket trafik i form av gång, cykel och fordon. Rummets väggar och arkader utgör de huvudsakliga strukturella elementen tillsammans med de många cykelställen. Det finns soliga och skuggiga lägen men förutom uteserveringarna finns få lämpliga utrymmen för flera personer att samlas.

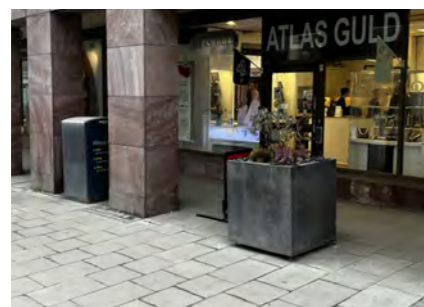
Betyg 1

Varierad

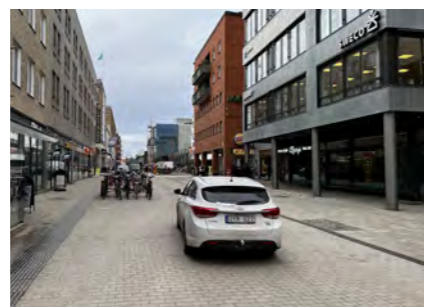
Platsens struktur och topografi är rak och oförändrad, markbeläggningen är uppdelad i två fält i grå färg. Väggarna är något varierade i struktur, form och färg med deras olika material och tolkningar på arkader (fig 23). Fasaderna har dock stora skyltfönster vilket gör bottenvåningarna bakom arkaderna relativt homogena. Det

finns inte många djur att upptäcka på platsen och inga permanenta inhemska växter. Platsen är starkt präglad av biltrafik och det saknas därför någon luktupplevelse, smakupplevelser beror på verksamheterna.

Betyg 1

Figur 19 - Urna med vegetation. Skyltfönster.

Figur 20 - Bil i rörelse mitt på platsen. Arkad till höger i bild, uteservering till vänster erbjuder skydd.

Figur 21 - Byggnad från 60-talet. Människor i rörelse. Skyltfönster i bottenvåning. Plan mark.

Figur 22 - Byggnad från 80-talet. Arkader för skyddad vistelse.

Figur 23 - Huskroppar från olika årtionden. Fasader med olika färger. Arkader i olika stil. Rakt och långt rum som är överblickbart. Gaturum förutom med lite möjlighet för samling under arkader eller vid uteservering.

Skyddad

Det finns inga buskar och knappt några liknande strukturella objekt som ger möjlighet att tillfälligt försvinna ur det offentliga. Arkadernas pelare kan fungera som detta men stor del av trafiken till fots är inuti arkaderna. Arkaderna erbjuder tak att röra sig skyddat under. Det finns få utrymmen för småskaliga interaktioner men ingen för solitär avslappning. Det är svårt att titta på andra som är aktiva i rummet men utan att själv synas. Platsen upplevs som mellanstor, det är tryggt att vistas på platsen men det finns inte sittplatser året om. På främst sommarhalvåret finns det några bord och stolar på uteserveringar från omkringliggande verksamheter.

Betyg 1

Öppen

Det finns få objekt som hindrar sikten, endast arkadernas pelare och några växter i urnor hindrar lite grann. Marken upplevs som plan och ytan består av markbeläggning. Platsen är inte programmerad för någon aktivitet men det finns plats för mindre aktiviteter. Platsen upplevs något rymlig, är enkel att få överblick över och ger möjlighet för vyer.

Betyg 2

Figur 24 - Slitage och smuts i markbeläggningen.

Figur 25 - Det är möjligt att få långa utblickar även nattetid. Arkad till vänster i bild saknar belysning.

Rofylld

Platsen är högljudd och det är många fotgängare, motorfordon och cyklar i rörelse på platsen. Det är höga bullernivåer och platsen är präglad av ljud från människor med få naturliga ljud. Platsen upplevs ganska trygg då fordon kör i gånghastighet och den är rätt omhändertagen samt relativt ren även om betongplattorna visar tydligt slitage (fig 24). Platsen upplevs något rymlig.

Betyg 0

Social

Platsen erbjuder inte några evenemang eller uppmaningar till lek. Det finns många möjligheter att äta och handla i kanten av platsen. Det är mycket rörelse och många människor på platsen, det är bra markbeläggning för framfart till fots och generellt god ljussättning (fig 25, 26). Det är soligt på platsen och arkaderna erbjuder skuggiga utrymmen, dock finns inga direkta skydd från vind. Det finns inte sittplatser året om men på sommarhalvåret finns uteserveringar från omkringliggande verksamheter. Platsen upplevs trygg.

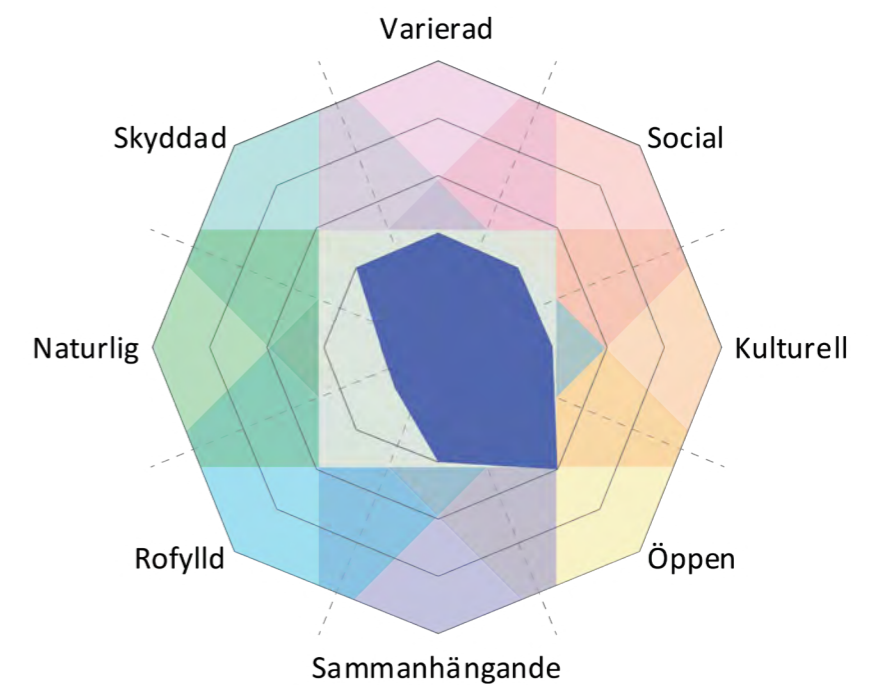
Betyg 1

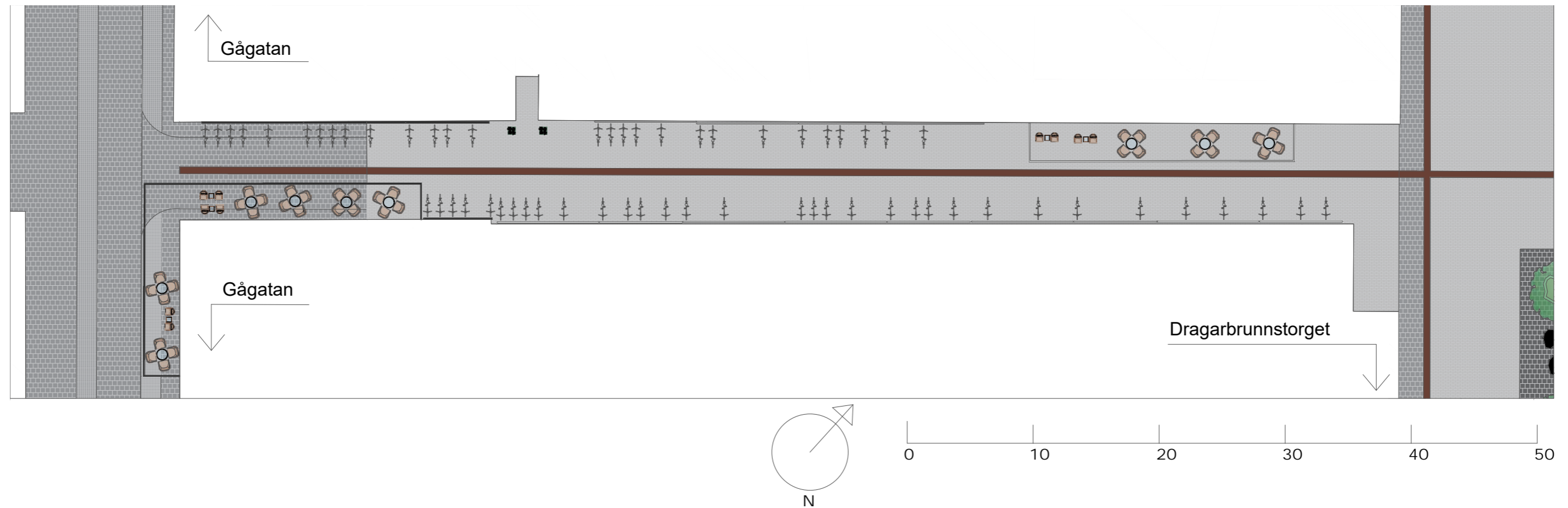
Figur 26 - Det är möjligt att få långa utblickar även nattetid. Även arkaden till vänster är upplyst.

Dominant PSD

Dragarbrunnsgatan har Öppen som dominant PSD följt av Kulturell, Sammanhängande, Varierad och Social. Platsens totala graderingen är summerad i figur 27.

Figur 27 - Värdering för Dragarbrunnsgatan, graderat från 0-4.

Naturlig

Platsen upplevs som medelstor och den är tydligt präglad av människan. Den saknar någon typ av förvildad, övervuxen, naturlig grönska. Den grönskan som finns är i form av prydnadsväxter i urnor och krukor (fig 29, 30). Platsen kan upplevas något otrygg men det går att tillbringa tid på platsen utan att komma i kontakt många andra människor. Det är ingen topografisk variation på platsen, saknas gammal eller död vegetation och stenbumlingar.

Betyg 0

Kulturell

Platsen är tydligt präglad och omhändertagen av människan, det finns ett konstverk i västra änden (fig 31) och målningar på en del av väggen (fig 33). Det finns även en skylt som visar på industrihistoria och en skylt för samt ingång till biblioteket (fig 32). Det finns några krukor och urnor med prydnadsväxter och blommor placerade av verksamheterna omkring. Platsen visar på lite arkitekturhistoria genom huskroppar från 1700-talet, 1960- och 1980-talet samt rutnätsstadens stadsbyggnadsideal. Det finns inga vattenfunktioner eller spår från odling eller djurhållning men platsen upplevs något offentlig.

Betyg 2

Sammanhängande

Platsen är inte rymlig men det är inte särskilt mycket gångtrafik i rummet och rummet är i stort sett oavbrutet (fig 28). Förutom väggarna finns det några cykelställ, staket och urnor samt krukor som strukturbildande objekt. Det finns främst skuggiga lägen men på sommaren finns det även soliga lägen. Det finns ingen självklar plats för flera personer att samlas.

Betyg 1

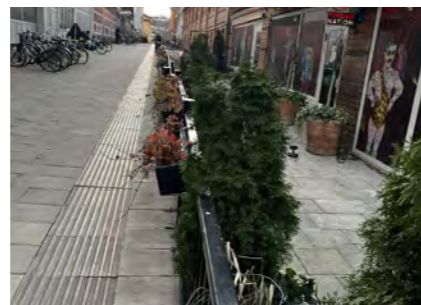
Varierad

Platsen är homogen i formen men fasadernas struktur, framför allt den norra sidan, skiftar en del. Även färgerna på fasaderna skiftar en del, dock är markbeläggningen i en konstant ljusgrå ton. Det finns inte många djur att upptäcka på platsen eller inhemska växter. Platsen bjuder ibland på lukt- och smakupplevelser men beror helt på verksamheterna. Det är ingen topografisk variation på platsen.

Betyg 0

Figur 29 - Platsens grönska består av vegetation i urnor och krukor, här i urnor.

Figur 30 - Platsens grönska består av vegetation i urnor och krukor, här i krukor.

Figur 31 - Konstverk i platsens västra kant.

Figur 32 - Skyltar till bibliotek och Bayerska bryggeriet.

Figur 33 - Målningar och uteservering till höger i bild. Jämn mark. Cykelställ kantar platsen.

Figur 34 - Vy mot dragarbrunnsgatan och torget. Cykelställ kantar platsen. Uteservering till vänster i bakkant. Inga permanenta sittplatser.

Figur 35 - Belysning över konstverket och platsen. Karaktärgivande belysning men ingen möjlighet för överblick över rummet tack vare skuggiga platser. Går inte att se andras ansikten på håll.

Skyddad

Det finns inga buskar eller liknande strukturella objekt och platsen erbjuder heller ingen möjlighet för solitär avslappning. Småskaliga interaktioner erbjuds på uteserveringarna men det går inte att titta på andra som är aktiva i rummet men utan att själv synas. Platsen upplevs som medelstor och det är något otryggt att vistas på platsen. Utöver uteserveringarna finns inga sittplatser eller bord.

Betyg 0

Öppen

Det finns näst intill inga objekt som hindrar sikten, det är ingen topografisk skillnad och ytan består av markbeläggning. Det går enkelt att få en överblick över platsen och det finns även möjlighet att se en längre bit. Platsen upplevs inte trång men inte heller rymlig, den är inte programmerad för någon aktivitet och det finns inte mycket plats för det.

Betyg 1

Rofylld

Platsen har inte mycket naturliga ljud utan är något högljudd på grund av trafiken och aktiviteten på Dragarbrunnsgatan trots att det är inte så mycket rörelse inom platsen. Det är få personer som rör sig på platsen och det är inte mycket kontakt sinsemellan. I kanterna mot de större gatorna syns mänsklig aktivitet tydligt men en bit in i rummet är det svårare. Det är förbud mot cyklar och andra fordon

men det är flera cykelställ på platsen (fig 33, 34) och det passerar ändå någon cykel då och då. Platsen upplevs något otrygg men den är omhändertagen och ren. Platsen upplevs inte trång men inte heller rymlig.

Betyg 1

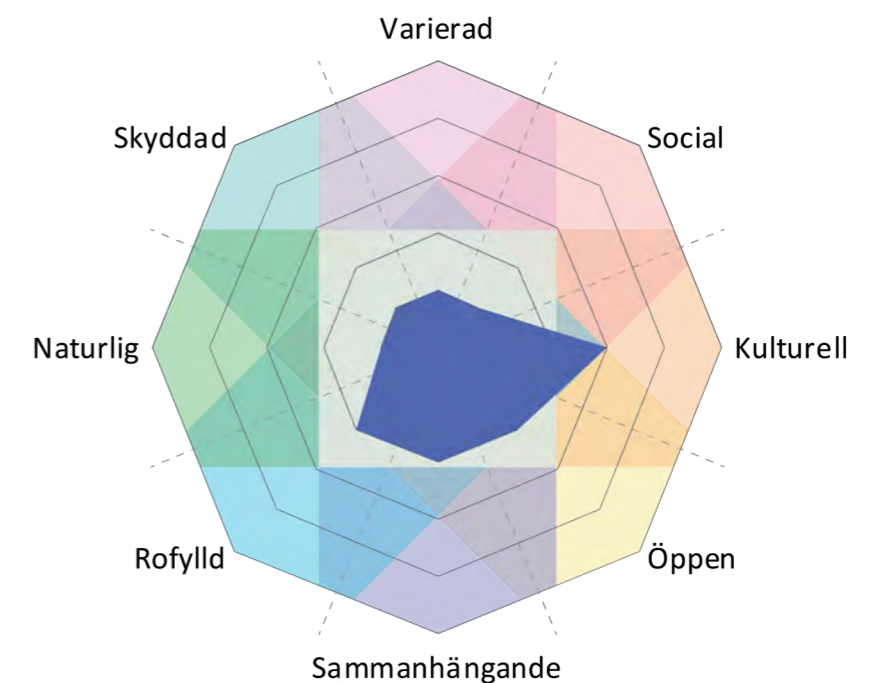
Social

Platsen erbjuder inga evenemang och ingen lek. Det finns heller inga möjligheter att handla, dock finns det möjligheter att äta. Det är lite rörelse och få människor på platsen, det är bra markbeläggning för framfart till fots och mestadels god ljussättning, det finns dock mörka utrymmen (fig 35). Det finns inga direkta skydd från vinden, det är främst skuggiga lägen men på sommaren finns det även soliga lägen. Det finns inga permanenta sittplatser men omkringliggande verksamheter erbjuder uteserveringar med bord och stolar. Platsen upplevs något otrygg.

Betyg 0

Dominant PSD

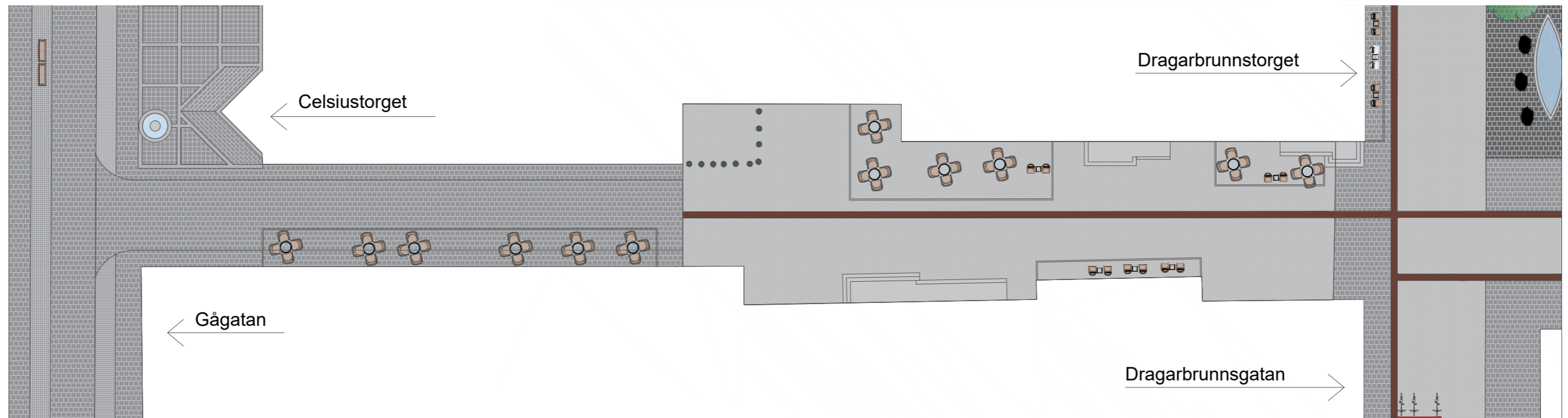
I Klostergränden är Kulturell den dominant dimensionen följt av Sammanhängande, Öppen och Rofylld. Endast Rofylld har negativt förhållande till den dominanta. Platsens totala graderingen är summerad i figur 36.

Figur 36 - Värderos för Klostergränden, graderat från 0-4.

S:T PERSGRÄNDEN

Figur 37 - Illustration över S:t Persgränden skala 1:350 / A3

Naturlig

Platsen upplevs som något trång och den är tydligt präglad av människan. Den saknar någon typ av förvildad, övervuxen, naturlig grönska. Den grönskan som finns är i form av prydnadsväxter i urnor och krukor (fig 38). Platsen upplevs trygg men det går inte att tillbringa tid på platsen utan att komma i kontakt med andra människor. Det är ingen topografisk variation på platsen, saknas gammal eller död vegetation och stenbumlingar.

Betyg 0

Kulturell

Platsen är tydligt präglad och omhändertagen av människan med det finns inte några konstnärliga, andliga eller historiska inslag på platsen. Det finns några urnor och krukor med prydnadsväxter och blommor placerade av verksamheterna omkring. Platsen visar på lite arkitekturhistoria genom stadsbyggnadsideal och genom huskroppar från främst 1960-tal men även 1910 och 2010-tal. Det finns inga vattenfunktioner eller spår från odling eller djurhållning men platsen upplevs som offentlig.

Betyg 1

Sammanhängande

Platsen upplevs inte som rymlig då det är många uteserveringar som sticker ut i det redan något trånga gaturummet (fig 37). På mitten, vid entrén till gallerian, öppnar dock rummet upp sig något. Det är mycket trafik inom rummet och till entrén. Väggarna och uteserveringarna utgör platsens strukturbildande objekt. Det finns främst skuggiga lägen men det finns även soliga lägen och det finns utrymme för flera personer att samlas, främst på uteserveringarna.

Betyg 0

Varierad

Platsen är något varierad i form då gaturummet öppnar upp sig på mitten. Den södra sidans fasader skiftar i färg och struktur medan norra sidan är homogen. Det är ingen topografisk variation och markbeläggningen är delad i två fält med olika betongplattor i grått.

Figur 38 - Formation av urnor utgör platsens vegetation.

Figur 39 - Platsen öppnar upp sig något i mitten. En uteservering sticker i stället ut ytterligare.

Det finns inte många djur att upptäcka på platsen eller inhemska växter. Platsen bjuder ibland på lukt-och smakupplevelser men beror helt på verksamheterna.

Betyg 1

Skyddad

På grund av uteserveringarna finns många strukturella objekt på platsen (fig 39). På några ställen, främst vid uteserveringarna finns det markiser och annat som erbjuder skydd. Platsen är ganska trång och erbjuder småskaliga interaktioner genom uteserveringarna, dock finns ingen plats för solitär avslappning. Det är svårt att titta på andra som är aktiva i rummet men utan att själv synas men det är tryggt att vistas på platsen. Det finns inga permanenta sittplatser eller bord men omkringliggande verksamheter erbjuder uteserveringar med bord och stolar.

Betyg 2

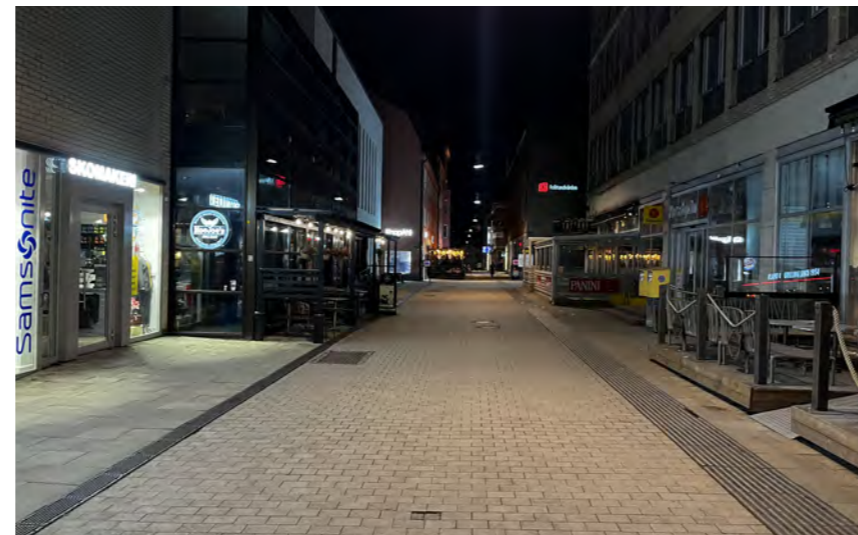
Öppen

Uteserveringarna är placerade på olika sidor i rummet (fig 40) och det inte är självklart att få en överblick över platsen och inte heller några vyer. Det är ingen topografisk variation och ytan består av markbeläggning. Platsen upplevs ganska trång, är inte programmerad för någon aktivitet och det är svårt att få plats med det.

Betyg 0

Figur 40 - Gott om uteserveringar längs med platsens kanter. Mycket folk i rörelse.

Figur 41 - Belysning gör det möjligt att få en överblick över platsen även om det finns mörkare hörn vid uteserveringarna. Gott om uteserveringar längs med platsens kanter.

Rofylld

Platsen påverkas av trafikbuller från Dragarbrunnsgatan och det är många människor som rör sig på platsen vilket gör den rätt högljudd. Det är mycket rörelse och många människor på platsen. Det är förbud mot cyklar och andra fordon men det passerar ändå någon cykel då och då. Platsen upplevs trygg, den är omhändertagen och relativt ren även om betongplattorna visar en del slitage. Platsen upplevs ganska trång då uteserveringarna tar en del utrymme.

Betyg 0

Social

Platsen erbjuder inga evenemang och ingen lek med det finns några möjligheter för att handla och många möjligheter för att äta. Det är mycket rörelse och många människor på platsen, det är bra markbeläggning för framfart till fots. Det är mestadels god ljussättning med det finns mörka utrymmen (fig 41, 42). Det är få vindskyddade lägen och främst skuggiga lägen men det finns även soliga lägen. Det finns inga permanenta sittplatser men omkringliggande verksamheter erbjuder uteserveringar med bord och stolar. Platsen upplevs trygg.

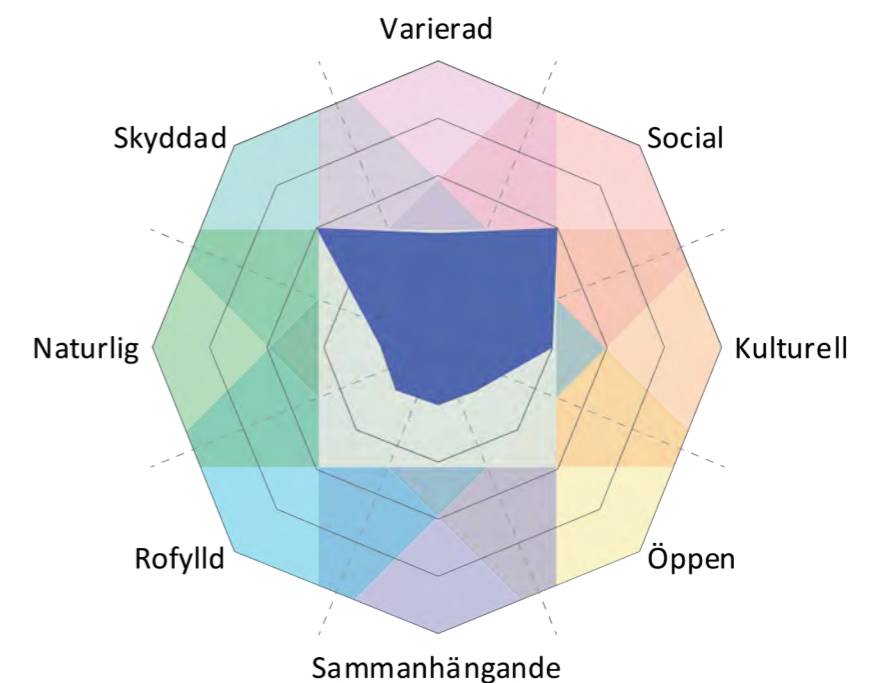
Betyg 2

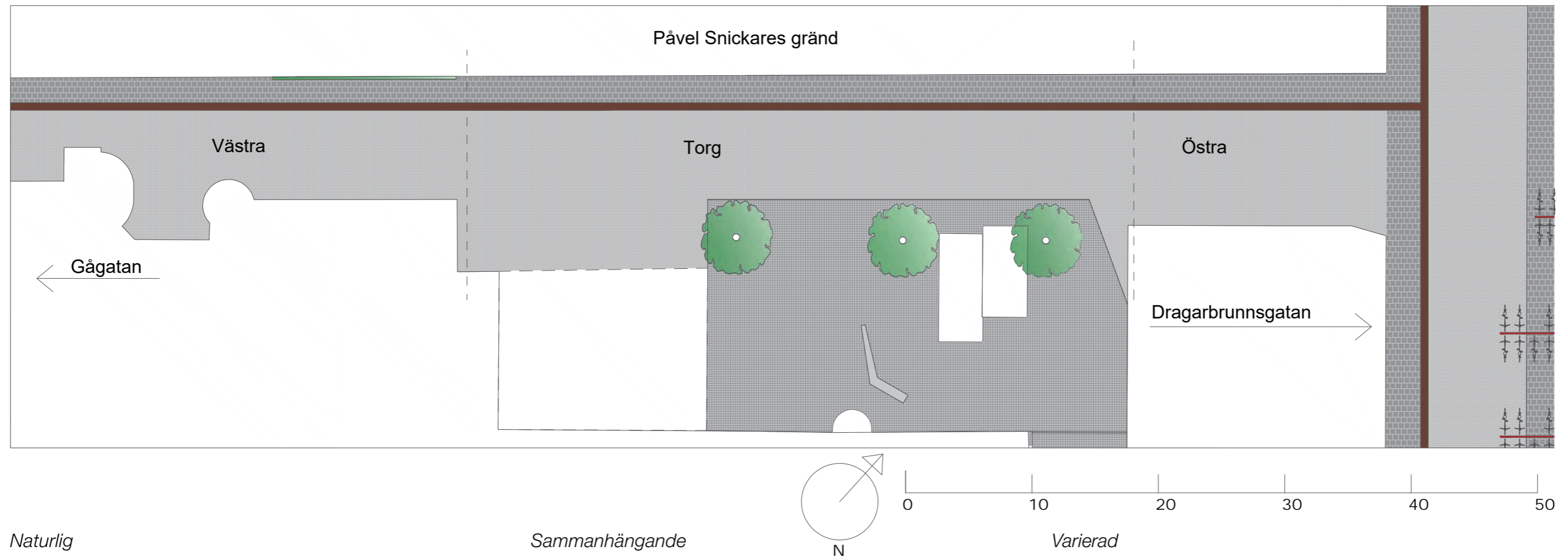
Figur 42 - Belysningen täcker inte där Celsiusstorget och S:t Persgränden möts. Här finns ett mörkt utrymme.

Dominant PSD

Den dominanta dimensionen på platsen visade sig vara Skyddad. Utöver den upplevdes Kulturell och Varierad. Platsens totala graderingen är summerad i figur 43.

Figur 43 - Värderos för S:t Persgränden, graderat från 0-4.

Naturlig

Platsen upplevs som medelstor men den är tydligt präglad av människan. Den saknar någon typ av förvildad, övervuxen grönska. Det finns tre träd i marken och några träd, buskar och prydnadsväxter i urnor och krukor (fig 45, 46). Det går att tillbringa tid på platsen utan att komma i kontakt med andra människor men platsen upplevs otrygg. Det är liten topografisk variation på platsen, saknas gammal eller död vegetation och stenbumlingar.

Betyg 0

Kulturell

Platsen är tydligt präglad och omhändertagen av människan, dess rumsliga karaktär speglar den av ett litet torg eller fickpark. På en av fasaderna finns en stor väggmålning föreställande Pelle Svanslös som knyter an till Uppsalas kulturhistoria (fig 49). På en annan fasads garageportar finns det tre ytterligare väggmålningar (fig 49). Det finns krukor med prydnadsväxter och blommor placerade av verksamheterna omkring. Platsen visar på en del arkitekturhistoria genom huskroppar från 1900-talet och 2000-talet (fig 45, 46). Det finns inga vattenfunktioner, spår från odling, djurhållning eller andliga inslag.

Betyg 3

Sammanhängande

Platsen upplevs inte trång men inte heller rymlig (fig 44). Förutom rummets väggar så finns det träd, växter i urnor, pelare, en låg mur (fig 48), en nätstation (fig 47) och ett elskåp som strukturbildande objekt. Parkerade bilar utgör också tillfälliga objekt. Det finns främst skuggiga lägen men även möjlighet till sol. Det finns plats för flera personer att samlas men ingen självklar anledning att göra det under vinterhalvåret då det främst sker kring uteserveringar.

Betyg 1

Varierad

Platsen är varierad i färg, form och struktur på fasader och även viss variation i vegetationen. Det är topografisk variation på platsen och de fyra väggmålningarna ger också variation. Markbeläggnings färg går främst i ljusgrått men är delad i tre olika typer av markbeläggning (fig 50) där en har inslag av rött och mörkgrått. Platsen luktar rätt illa, kanske då det är en bakgata till verksamheter. På sommarhalvåret erbjuder eller erbjuds det smakupplevelser genom uteserveringar. Det finns inte många djur att upptäcka på platsen och växterna, förutom de tre lindarna, är generellt inte inhemska arter.

Betyg 2

Figur 45 - Befintliga träd och cafémöbler under förvar.

Figur 46 - Befintliga träd, lite folk i rörelse.

Figur 47 - Träd, parkerad bil och nätstation som strukturbildande objekt.

Figur 48 - Låg mur som strukturbildande objekt och utrymme för att samlas, Oliktfärgad smågatsten.

Figur 49 - Olika väggmålningarna på platsen och fasader från olika tidpunkter i historien

Skyddad

Det finns ett fåtal buskar i urnor och det finns ett tak med pelare samt en nätstation som kan ge möjlighet att tillfälligt försvinna ur det offentliga och skydda från väder. Det finns utrymmen för småskaliga interaktioner men inte för solitär avslappning. Det finns knappt mänsklig aktivitet att titta på och det är svårt att göra det utan att själv synas. Platsen upplevs något rymlig, det är otryggt att vistas på platsen och det finns inga permanenta sittplatser. På sommarhalvåret finns det några bord och stolar på uteservering från omkringliggande verksamhet.

Betyg 2

Öppen

Den ena halvan av rummet har många objekt som hindrar sikten så som träd, skyltar och hus medan den andra är helt öppen (fig 52). Det finns topografisk variation men ytan består av markbeläggning.

Figur 50 - Rumsliga förhållanden på platsen. Skillnad i markbeläggning. Lutning mot Rådhuset. I bakkant, taket med tillhörande pelare som ger skydd och möjlighet att dra sig ur offentligheten.

Platsen upplevs något rymlig men är inte programmerad för någon aktivitet och det finns inte rum för större aktiviteter. Platsen ger inte möjlighet för någon lång utblick men är ganska enkel att få överblick över.

Betyg 1

Rofylld

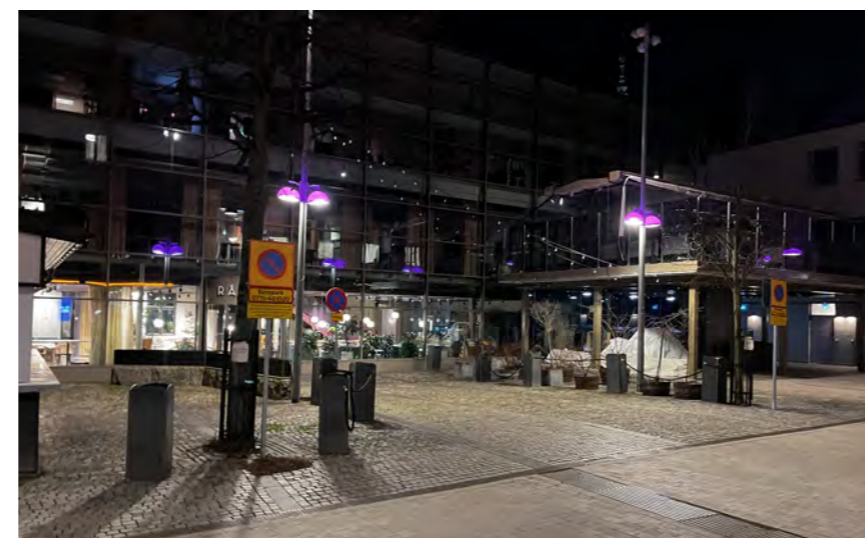
Den ena halvan av platsen påverkas av trafiken från Dragarbrunnsgatan medan den andra är tystare. Det är få människor som rör sig på platsen (fig 52) men det hörs en del ljud från omkringliggande platser och det saknas naturliga ljud. Det är en del fordon som rör sig på platsen men de håller låg fart, dels för att det är förbjudet med genomfart och för att det är gångfartsområde. Cyklar förekommer också men även den är förbjuden för genomfart, något som ignoreras ibland. Platsen upplevs något rymlig men otrygg. Den är omhändertagen och relativt ren.

Betyg 1

Social

Platsen erbjuder inga evenemang eller uppmaningar till lek. Det finns inga möjligheter att handla och äta går bara på sommarhalvåret. Det är lite rörelse och få människor på platsen, det är bra markbeläggning för genomfart men sämre för att röra sig inom rummet. Det är god, platsskapande, ljussättning (fig 50, 51) men platsen upplevs otrygg. Det finns vindskyddade platser och främst skuggiga lägen men även möjlighet till sol. Det finns inga permanenta sittplatser men på sommarhalvåret finns det uteservering från omkringliggande verksamhet.

Betyg 1

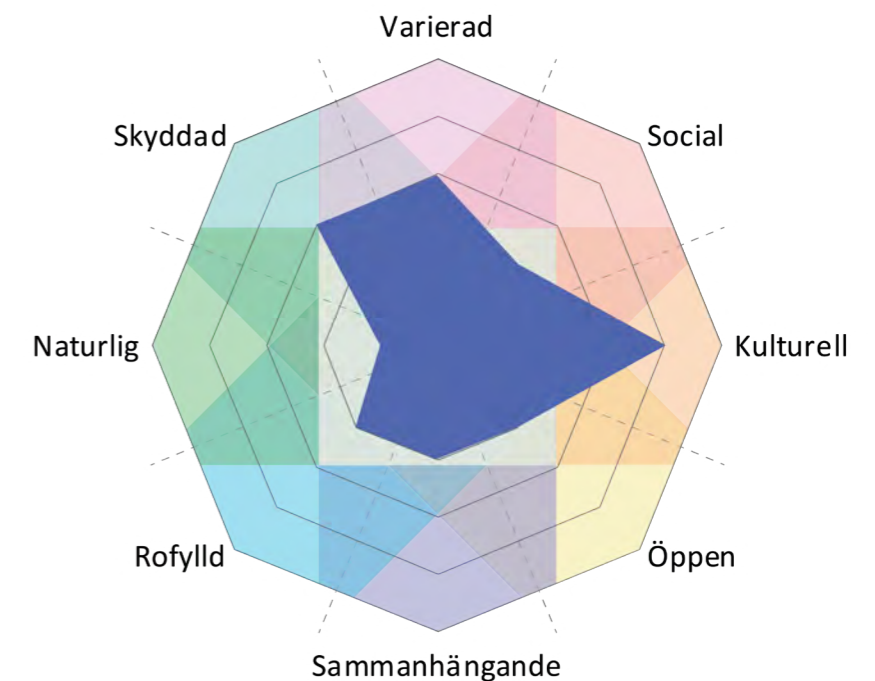
Figur 51 - God och karaktäristisk belysning. Öppen yta med möjligheter till vindskydd.

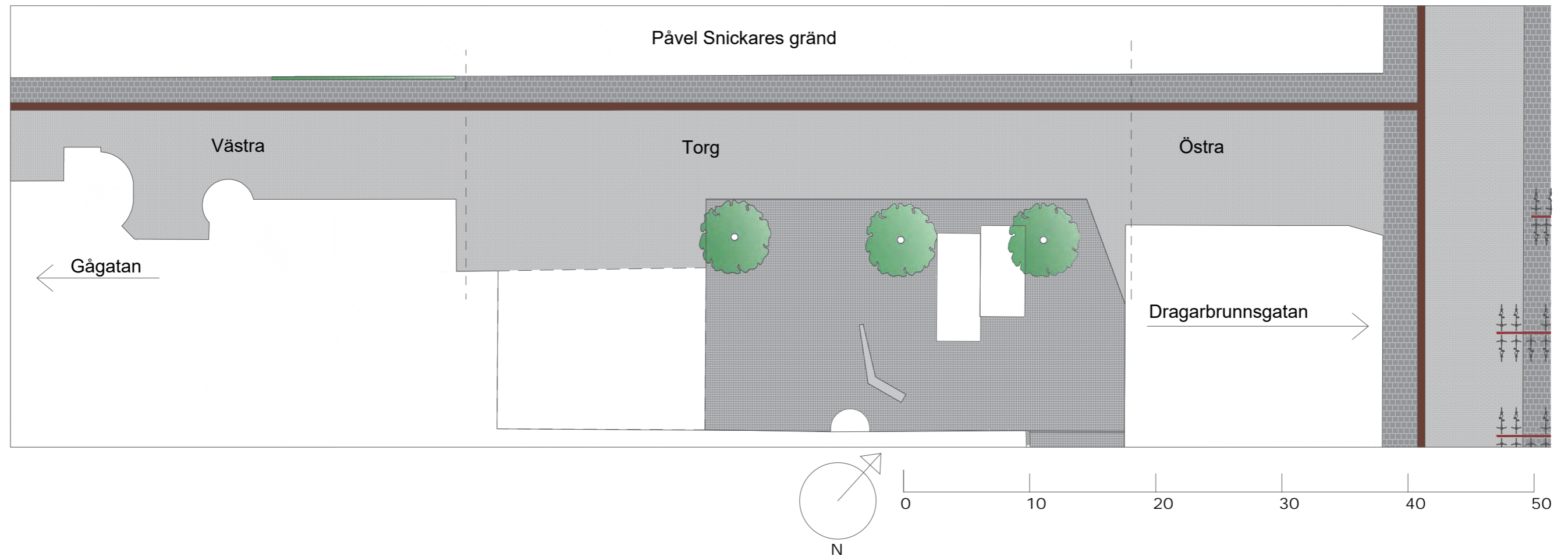
Figur 52 - Den öppna delen som ger fri sikt från ena änden till den andra. Få personer på platsen.

Dominant PSD

Påvel Snickares torg har Kulturell som dominant dimension följt av Skyddad och Varierad. Det finns en närvaro utav alla dimensioner förutom Naturlig på platsen vilket gör det något spretigt. Platsens totala graderingen är summerad i figur 53.

Figur 53 - Värderos för Påvel Snickares torg, graderat från 0-4.

Naturlig

Platsen upplevs som medelstor, den är tydligt präglad av människan och saknar någon typ av grönska (fig 54, 56). Det är folktomt så det går att vistas utan att komma i kontakt med många andra men platsen upplevs ganska otrygg. Det är ingen topografisk variation på platsen, saknas gammal eller död vegetation och stenbumlingar.

Betyg 0

Kulturell

Platsen är tydligt präglad och omhändertagen av människan med det finns inte några konstnärliga, andliga eller historiska inslag på platsen. Platsen visar på lite arkitekturhistoria genom huskroppar från 1970- och 1980-talet, men del av 1970-talets fasad är omgjord till brittisk pub-stil. Även rutnätsstadens stadsbyggnadsideal syns här. Det finns inga växter, vattenfunktioner eller spår från odling eller djurhållning och platsen upplevs inte typiskt offentlig.

Betyg 0

Sammanhängande

Platsen upplevs inte trång men inte heller rymlig. Det är inte särskilt mycket gångtrafik i rummet och rummet är i stort sett oavbrutet (fig 55). Förutom väggarna finns det en pelare tillhörande en arkad och ibland en uteservering som strukturbildande objekt. Det finns främst skuggiga lägen men det finns även soliga lägen, dock finns ingen självklar plats för flera personer att samlas om inte uteserveringen är där.

Betyg 0

Varierad

Platsen är homogen i form och topografi men fasadernas struktur och färg är olika varandra, dock är markbeläggningen i en konstant ljusgrå ton. Det finns inte många djur att upptäcka på och inga inhemska växter. Platsen bjuder ibland på lukt- och smakupplevelser men beror helt på verksamheterna.

Betyg 1

Figur 55 - Öppen plats med få hinder. Plan mark, lite mänsklig aktivitet. Arkitektur från 1970 och 80-tal men ett tillägg för puben till höger. Vy från Dragarbrunnsgatan.

Figur 56 - Öppen plats med få hinder. Plan mark, lite mänsklig aktivitet. Arkaden till höger erbjuder något skydd. Vy från Påvel Snickares torg.

Skyddad

Platsen upplevs medelstor och det finns inga buskar och inte många liknande strukturella objekt, det är pelaren tillhörande arkaden (fig 57) och uteserveringen när den är där. Det erbjuds heller inga självklara småskaliga interaktioner utöver uteserveringen. Det är svårt att titta på andra som är aktiva utan att själv synas och det är något otryggt att vistas på platsen. Utöver uteserveringen finns inga sittplatser eller bord.

Betyg 0

Figur 57 - Arkaden erbjuder en skyddad plats eller passage till Dragarbrunnsgatan.

Öppen

Det finns näst intill inga objekt som hindrar sikten, det är ingen topografisk variation och ytan består av markbeläggning (fig 56). Det finns inga vyer men det är lätt att få överblick över platsen. Platsen upplevs inte trång men inte heller rymlig. Platsen är inte programmerad för någon aktivitet och det finns inte mycket plats för det.

Betyg 1

Rofylld

Platsen har inte naturliga ljud utan är något högljudd på grund av trafiken inom platsen och från Dragarbrunnsgatan trots att det är inte så mycket rörelse på platsen. Aktiviteten på intilliggande Dragarbrunnsgatan stör rofylldheten på platsen. Det är inget förbud mot cyklar men det är förbjudet för genomfart så det är inte mycket cykel- eller annan typ av trafik. Platsen upplevs något otrygg men den är omhändertagen och ren. Platsen upplevs inte trång men inte heller rymlig.

Betyg 0

Social

Platsen erbjuder inga evenemang eller tydlig lekmöjlighet och det finns heller inga möjligheter att handla, dock finns det möjlighet att äta på en pub. Det är lite rörelse och få människor på platsen, det är bra markbeläggning för framfart till fots och god ljussättning (fig 58). Det finns inget tydligt skydd från vind och det finns främst skuggiga men även soliga lägen. Det finns inga permanenta sittplatser men ibland finns det en uteservering med bord och stolar. Platsen upplevs otrygg.

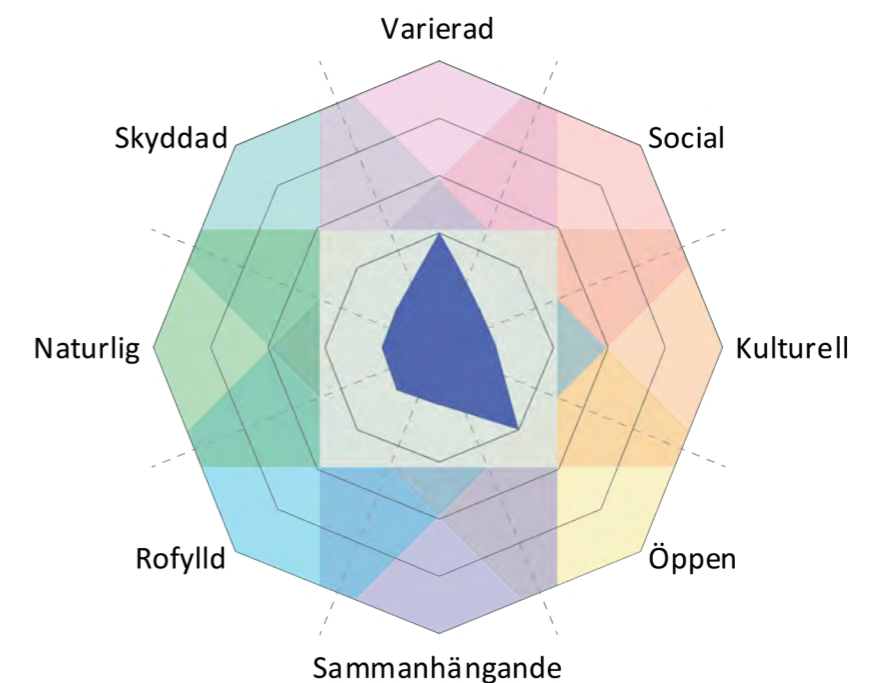
Betyg 0

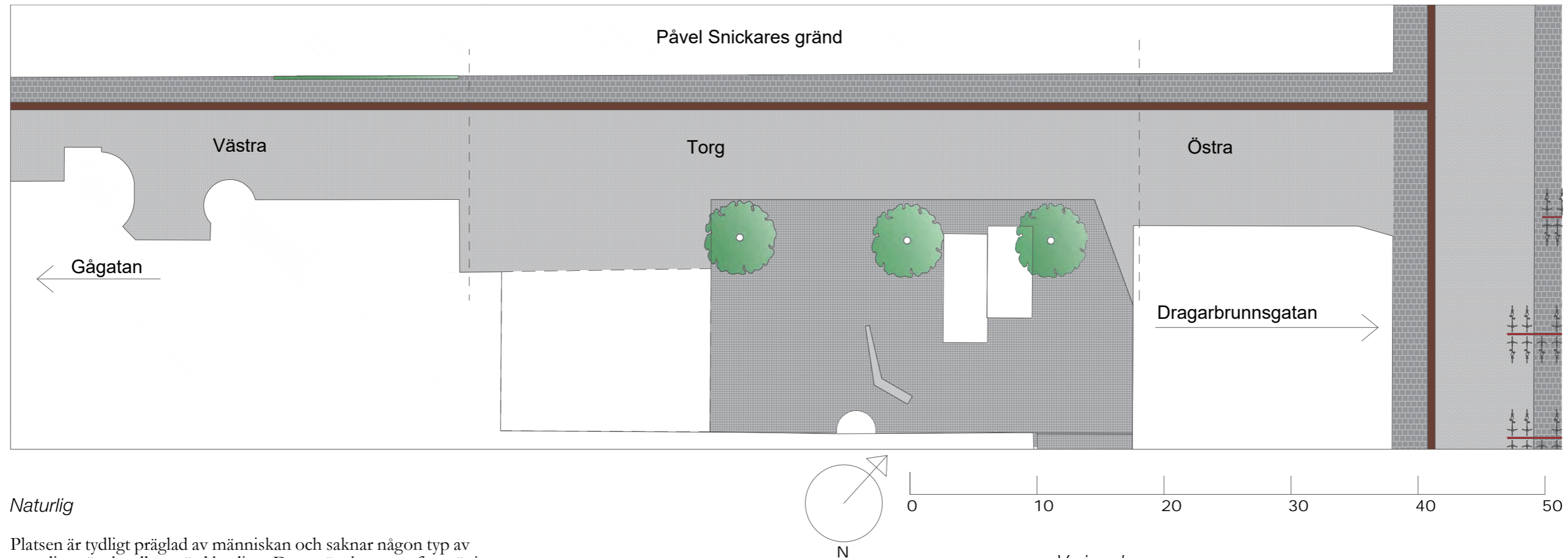
Figur 58 - Belysningen lyser upp platsen bra och ger även karaktär.

Dominant PSD

Ingen dimension fick över 1 i graderingen vilket indikerar att de står i konflikt med varandra. Varierad och Öppen var lika starkt upplevda på platsen och de har ett negativt förhållande till varandra. Platsens totala graderingen är summerad i figur 59.

Figur 59 - Värderos för Påvel Snickares gränd östra, graderat från 0-4.

Naturlig

Platsen är tydligt präglad av människan och saknar någon typ av naturlig grönska eller orörd kvalitet. Den grönskan som finns är i form av en växtvägg där växterna tillåts växa någorlunda fritt och även vissna (fig 63). Platsen är trång, har ingen topografisk variation och den upplevs otrugg. Det är folktomt så det går att vistas utan att komma i kontakt med många andra. Det finns inga naturliga stenbumlingar på platsen.

Betyg 1

Kulturell

Platsen är tydligt präglad och omhändertagen av människan med det finns inte några konstnärliga inslag förutom växtväggen som består av prydnadsväxter. Platsen visar på arkitekturhistoria genom huskroppar från 1900, 1910-talet (fig 61, 62) och växtväggen från 2010-talet samt rutnätsstadens stadsbyggnadsideal. Det finns inga andliga eller historiska inslag, vattenfunktioner eller spår från odling eller djurhållning och platsen upplevs inte typiskt offentlig.

Betyg 1

Sammanhängande

Platsen upplevs något trång men korsas inte av vägar (fig 60). Förutom väggarna finns det inga strukturbildande objekt. Det är

en skuggig plats utan tydligt skydd från vinden och det finns ingen självklar plats för flera personer att samlas.

Betyg 0

Varierad

Platsen är ojämn i formen genom att den södra fasaden är föränderlig i struktur och form. Fasaderna har olika färg och struktur, dock är markbeläggningen i en konstant ljusgrå ton. Det är ingen topografisk

Figur 61 - Växtväggen syns i bakgrunden. Fasad från 1910 i förgrund.

Figur 62 - Fasad från tidigt 1900-talet.

Figur 63 - Växtväggen i sin helhet. Vissnen och något friväxande grönska.

Figur 64 - Platsen är trång men är enkelt överblickbar. Vy från Gågatan.

Figur 66 - Belysningen möjliggör en överblick av platsen även nattetid och ger karaktär.

Figur 67 - Växtväggen är utrustad med extra belysning som fungerar i samspel med övrig belysning. Växtväggen syns bra även på natten och ger stark prägel på platsen.

Figur 65 - Trång plats med fasad som buktar ut och gör rummet ojämnt. Vy från Påvel Snickares torg.

variation på platsen. Det finns inte många djur att upptäcka men växtväggen kan erbjuda en del. Inhemsk växt tål inte det klimatet så de finns inte att upptäcka här. Platsen luktar rätt illa, kanske då det är en bakgata till verksamheter och det erbjuds inga smakupplevelser. Växtväggen erbjuder en naturlig doft, särskilt vid blomning. Den smakupplevelsen som finns är från restaurangen.

Betyg 1

Skyddad

Det finns inga buskar eller liknande strukturella objekt och platsen uppmanar inte till småskaliga sociala interaktioner. Platsen är liten (fig 65) men erbjuder inga skydd från väder och vind eller plats för att solitärt slappna av. Det är svårt att titta på andra som är aktiva utan

att själv synas och det upplevs otryggt att vistas på platsen. Det finns inga sittplatser eller bord på platsen.

Betyg 0

Öppen

Det finns inga objekt som hindrar sikten, det är ingen topografisk variation och ytan består av markbeläggning. Det finns inga vyer men det är lätt att få överblick över platsen (fig 64). Platsen upplevs trång och det finns inte plats för någon programmerad aktivitet.

Betyg 1

Rofylld

Platsen har inga naturliga ljud, utan är något högljud på grund av trafiken från Dragarbrunnsgatan och människor som rör sig på Gågatan. Det är inte mycket rörelse eller kontakt med andra inom platsen men aktiviteten på intilliggande Gågatan påverkar platsen. Det är förbjud mot cyklar och andra fordon men det passerar ändå någon cykel då och då. Platsen är omhändertagen men upplevs otrygg och smutsig. Platsen upplevs trång snarare än rymlig.

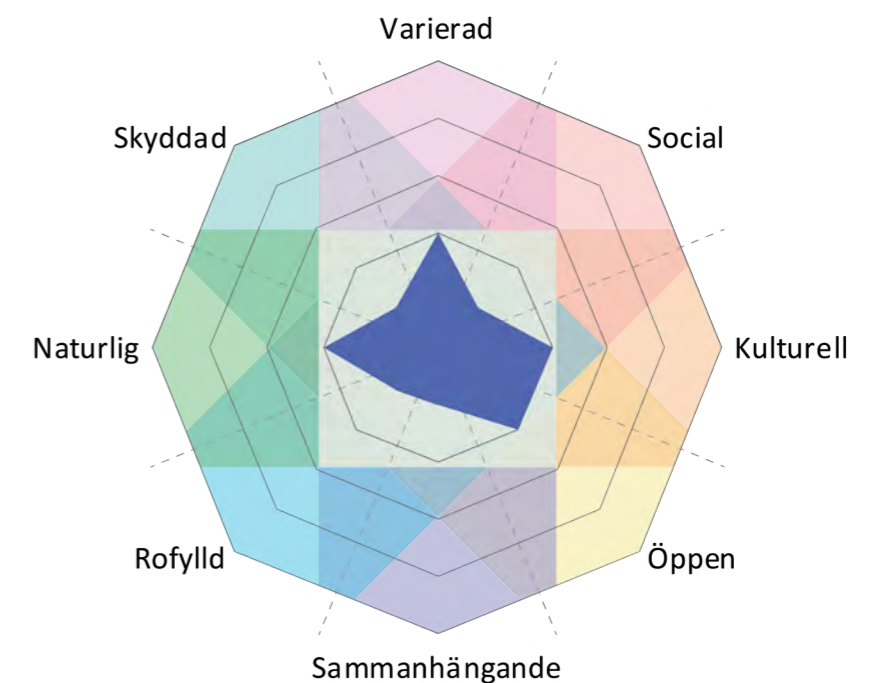
Betyg 0

Social

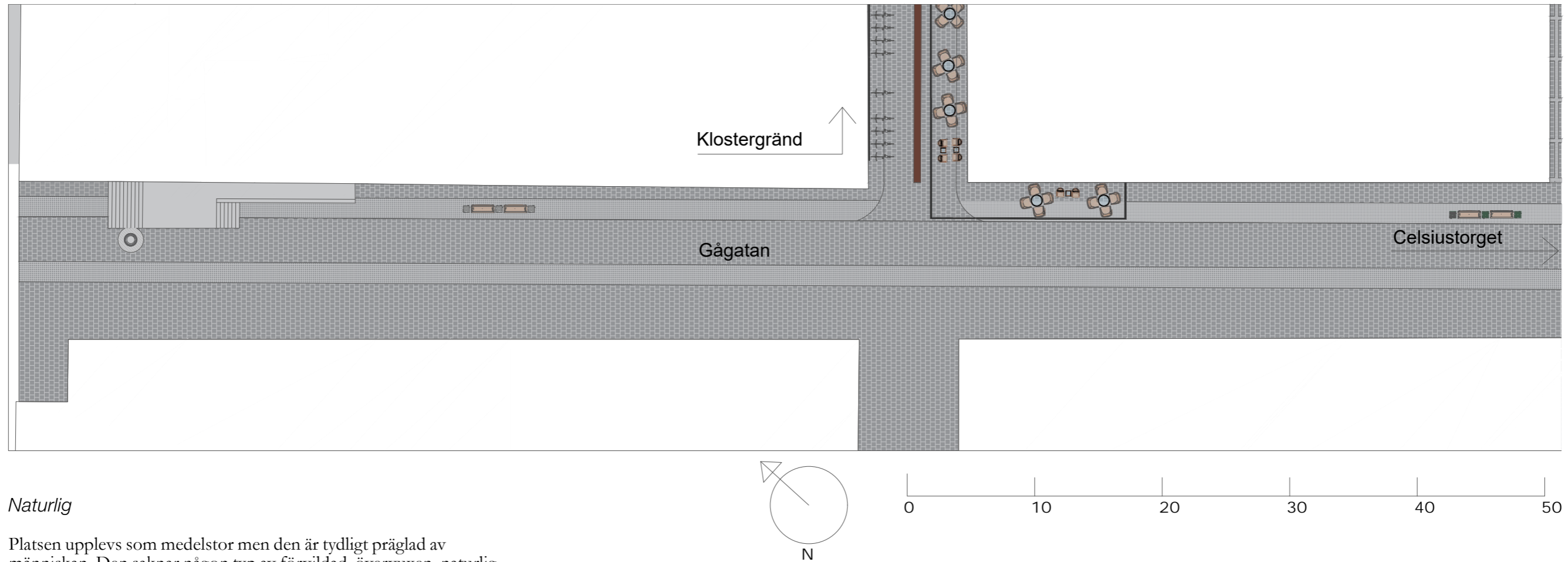
Det är lite rörelse och få människor på platsen, det är bra markbeläggning för framfart till fots och god ljussättning (fig 66, 67). Platsen erbjuder inga evenemang och ingen uppmaning till lek. Det finns heller inga möjligheter att handla, dock finns det möjlighet att gå in på en restaurang genom en sidoentré i utkanten av rummet. Det är en skuggig plats utan direkt vindskydd och det finns inga sittplatser, bord eller uteserveringar. Platsen upplevs otrygg. Betyg 0

Dominant PSD

Verktöget visade att ingen PSD var starkt upplevd men att Naturlig, Kulturell, Varierad och Öppen är lika starka i dagsläget. Dessa dimensioner är ganska spridda och kan negativt påverka varandra vilket kan förklara varför ingen upplevs starkt. Platsens totala graderingen är summerad i figur 68.

Figur 68 - Värderos för Påvel Snickares gränd västra, graderat från 0-4.

Naturlig

Platsen upplevs som medelstor men den är tydligt präglad av människan. Den saknar någon typ av förvildad, övervuxen, naturlig grönska. Den grönskan som finns är i urnorna som kantar vissa av bänkarna längs gatan och på några av fasaderna finns det klättrväxter (fig 70, 71 & 72). Platsen upplevs trygg men det går inte att tillbringa

tid på platsen utan att komma i kontakt med andra människor. Det är ingen topografisk variation på platsen, saknas gammal eller död vegetation och stenbumlingar.

Betyg 0

Kulturell

Platsen är tydligt präglad och omhändertagen av människan, det är en tydligt offentlig plats och har flera urnor med prydnadsväxter (fig 70). Den visar på arkitekturhistoria med byggnader från 1700-talet och framåt samt idealet rutnätsstad från 1600-talet. Förutom ett konstverk utanför biblioteket (fig 73) så finns det ingen konst eller artefakter på platsen. Platsen visar inga spår från odling eller djurhållning och har inga vattenfunktioner.

Betyg 2

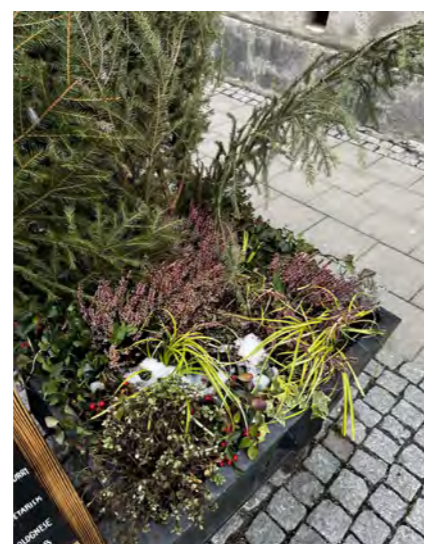
Sammanhängande

Platsen upplevs inte trång men inte heller rymlig, det är mycket gångtrafik i åt flera håll eftersom rummet bryts upp av gränder (fig 75, 76 & 77). Förutom rummets väggar saknas det strukturbildande objekt. Det finns soliga och skuggiga lägen men inte något lämpligt utrymme för flera personer att samlas.

Betyg 0

Figur 70 - Prydnadsväxter i urna bredvid bänk, här prydd med granris.

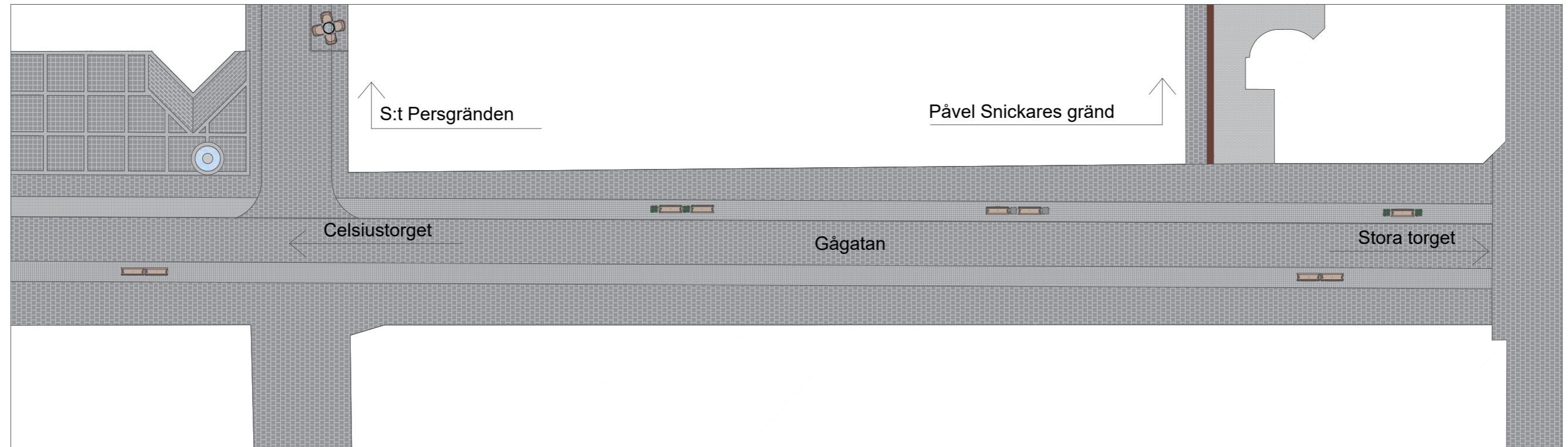
Figur 71 - Prydnadsväxter i urna bredvid bänk, här prydd med granris.

Figur 72 - Klättrväxter i små krukor längs med fasaden

Figur 73 - Konstverk och byggnader från 1700-talet.

Varierad

Platsens struktur och topografi är rak och oförändrad (fig 69, 74) markbeläggningen är uppdelad i olika fält i grå färg (fig 79). Väggarna är något varierade i struktur, form och färg (fig 75, 76 & 78) med byggnader från 1700-talet fram till 1970 (fig 77), dock har de flesta fasaderna stora skyltfönster (fig 78, 79 & 80) vilket gör

bottenvåningarna relativt homogena. De flesta byggnaderna är från 1960–70 och byggda i en liknande stil med få detaljer. Det finns inte många djur att upptäcka på platsen och inga permanenta inhemska

växter. Platsen bjuder ibland på lukt-och smakupplevelser men beror helt på verksamheterna

Betyg 1

Figur 75 - Variation i struktur. Öppning till gränd.

Figur 76 - Byggnader från 1960-talet. Öppning till gränd.

Figur 77 - Byggnader från 1960-70-talet. Öppning till gränd.

Figur 78 - Skyltfönster i bottenvåning. Rak gata med kortare fasader och variation.

Figur 79 - Stora skyltfönster i bottenvåningar, rak gata med långa fasader utan variation. Markbeläggning i två fält, visst slitage.

Figur 80 - Skyltfönster i bottenvåning. Rak gata med kortare fasader och variation.

Skyddad

Det finns inga buskar eller liknande strukturella objekt som ger möjlighet att tillfälligt försvinna ur det offentliga. Det finns inga självklara utrymmen för småskaliga interaktioner eller solitär avslappning. Det går inte att titta på andra som är aktiva i rummet utan att själv synas. Platsen upplevs något rymlig men det är tryggt att vistas på platsen och det finns sittplatser året om (fig 81). På sommarhalvåret finns det några bord och stolar på uteserveringar från omkringliggande verksamheter. Det finns inga direkta skydd från väder och vind.

Betyg 0

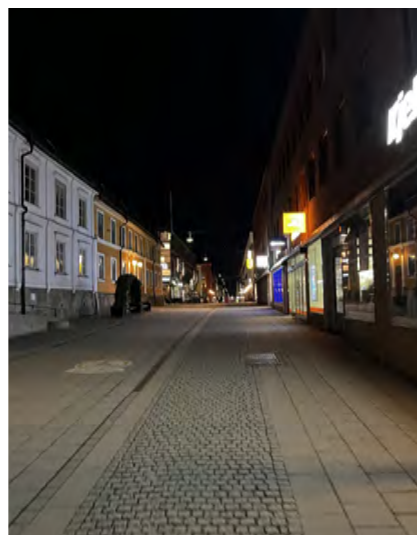
Öppen

Det finns få objekt som hindrar sikten (fig 82, 83), endast bänkar med tillhörande pergola (fig 81). Marken upplevs som plan och ytan består av markbeläggning. Platsen upplevs något rymlig men är inte programmerad för någon aktivitet även om det finns plats för det. Platsen ger möjlighet för en lång utblick framåt men är svår att få en överblick över.

Betyg 1

Figur 81 - Många människor i rörelse. Permanent bänk. Möjligheter till handel, god markbeläggning.

Figur 82 - Ljussättningen gör det möjligt att se långt fram. Vy över norra delen.

Figur 83 - God ljussättning samt möjligheter för att äta och handla. Vy över mitten.

Figur 84 - Ljussättningen gör det möjligt att se långt fram. Vy över södra delen.

Rofylld

Platsen är högljudd och det är många människor samt mycket rörelse på platsen (fig 81). Även om det inte är särskilt höga bullernivåer är platsen präglad av ljud från människor och viss trafik snarare än naturliga ljud. Det är förbud mot cyklar och andra fordon men det passerar ändå någon cykel då och då. Platsen upplevs trygg och något rymlig, den är omhändertagen och relativt ren även om betongplattorna visar slitage (fig 79).

Betyg 0

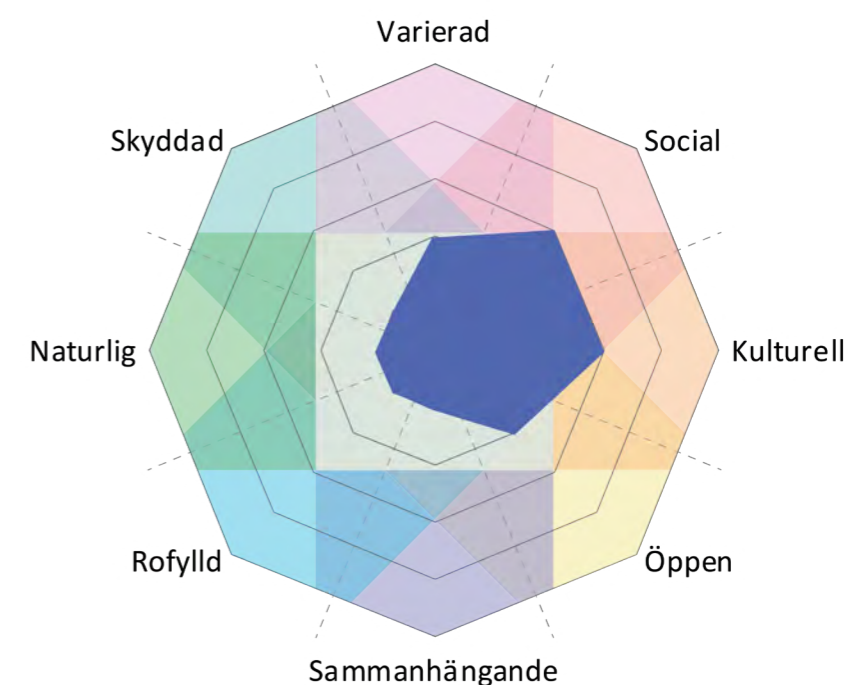
Social

Platsen erbjuder inte direkt några evenemang utan det är Celsiustorget beläget mitt i platsen som erbjuder dessa, dock spiller det över en del till platsen. Det finns ingen uppmaning till lek men det finns många möjligheter att handla och även att äta på i kanten av platsen (fig 81, 83). Det är mycket rörelse och många människor på platsen. Det är bra markbeläggning för framfart till fots. Platsen har generell god ljussättning och upplevs trygg (fig 82, 83 & 84). Det är soligt på platsen men inga direkta skuggiga utrymmen och inga tydliga skydd från vind. Det finns bänkar året om och några uteserveringar från omkringliggande verksamheter, främst på sommarhalvåret.

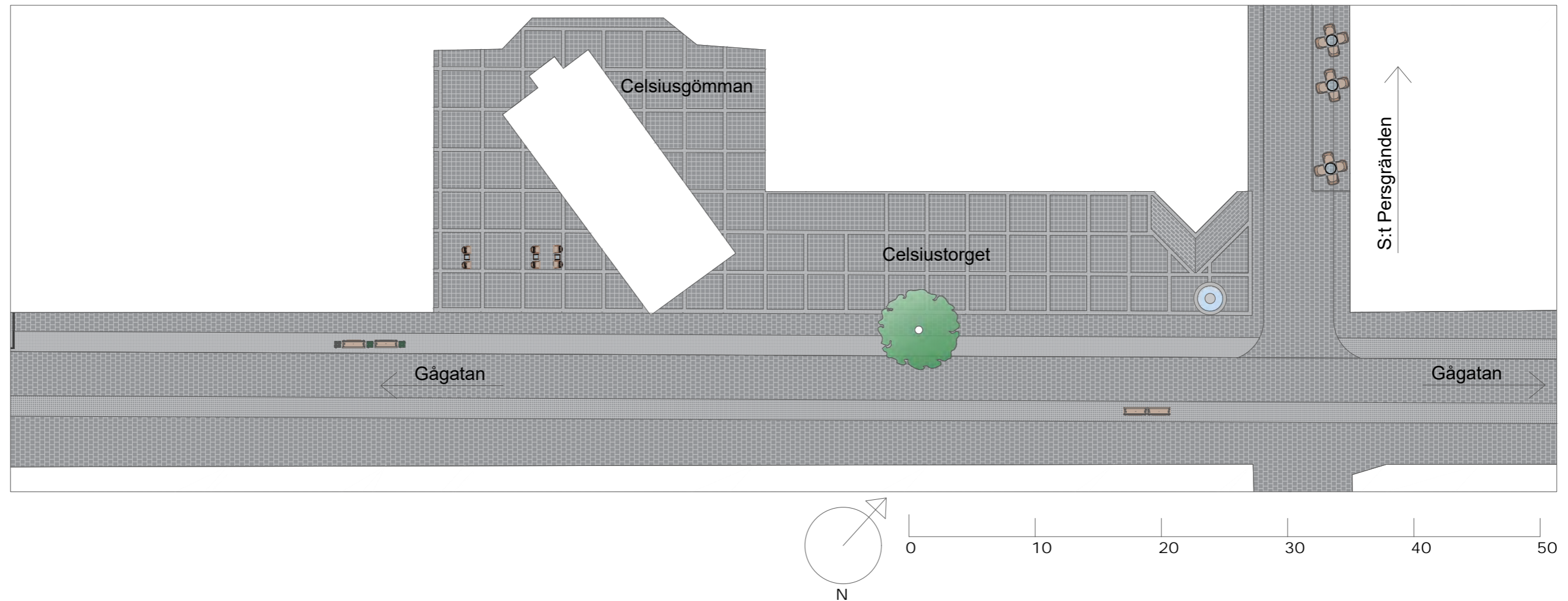
Betyg 2

Dominant PSD

På gågatan upplevdes Social och Kulturell lika starkt följt av Öppen och Varierad. De andra upplevdes inte märkbart. Platsens totala graderingen är summerad i figur 85.

Figur 85 - Värderos för Gågatan, graderat från 0-4.

Naturlig

Platsen upplevs som trång och den är tydligt präglad av människan. Den saknar någon typ av grönska. Platsen upplevs trygg och det går att tillbringa tid på platsen utan att komma i kontakt med andra människor. Det är ingen topografisk variation på platsen, saknas gammal eller död vegetation och stenbumlingar (fig 87).

Betyg 0

Kulturell

Platsen är tydligt präglad och omhändertagen av människan men upplevs inte som en offentlig plats. Den visar på arkitekturhistoria genom mötet mellan 60-talets galleriabyggnad, det medeltida Celsiushuset och de två olika stadsplaneringsidealerna – rutnätsstaden från 1600-talet och det medeltida byggnadssättet. Det finns inte några konstnärliga, andliga eller historiska inslag på platsen eller spår efter odling eller djurhållning. Det finns heller inte några växter eller vattenfunktioner.

Betyg 0

Sammanhängande

Platsen upplevs något trång i sin helhet (fig 86). Det är inte många som rör sig in i rummet eller korsar det. Rummets väggar utgör de strukturella elementen. Platsen är i huvudsak lagt i skugga. Platsen är lämplig för flera personer att samlas men det inte finns någon anledning till det i dagsläget.

Betyg 2

Varierad

Platsens struktur är ojämn där väggarna ligger i ovanliga vinklar sticker ut vid en del. Form och färg på de tre väggarna är alla olika medan markbeläggningen är sammanhängande. Topografin har ingen variation. Det finns inte många djur att upptäcka på platsen och inga växter. Det kan finnas luktupplevelser och smakupplevelser beroende på verksamheterna i närheten av platsen.

Betyg 1

Figur 87 - Platsens utformning i sin helhet. Plan mark, ingen vegetation eller artefakter. Möte av olika stadsbyggnadsideal. Öppen men trång yta.

Skyddad

Det finns inga buskar eller liknande strukturella objekt som ger möjlighet att tillfälligt försvinna ur det offentliga, däremot är platsen i sig en möjlighet att försvinna ur Celsiusstorget (fig 89). Platsen är liten och det finns utrymme för småskaliga interaktioner samt för solitär avslappning. Det går att titta på andra som är aktiva utan att själv synas. Det är tryggt att vistas på platsen men det finns inga sittplatser eller bord.

Betyg 2

Öppen

Det finns inga objekt som hindrar sikten men det är en liten plats (fig 87). Marken upplevs som plan och ytan består av markbeläggning. Platsen är inte programmerad för någon aktivitet men det finns plats för mindre aktiviteter. Platsen ger inte möjlighet till några längre vyer men är enkel att få en överblick över.

Betyg 1

Figur 88 - Intill platsen, på Celsiusstorget, är mycket liv och rörelse.

Figur 89 - Platsen sett från Celsiusstorget nattetid.

Figur 90 - Platsen nattetid. God belysning som gör det möjligt att se hela platsen.

Rofylld

Platsen är relativt tyst, den är fri från trafikbuller och det är i stort sett ingen som rör sig på platsen. Det finns dock inga naturliga ljud utan det hörs ljud från människor som rör sig på Celsiusstorget och gågatan (fig 88). Det är även ganska enkelt att se människor vara aktiva på torget. Platsen upplevs trygg och den är omhändertagen och ren.

Betyg 3

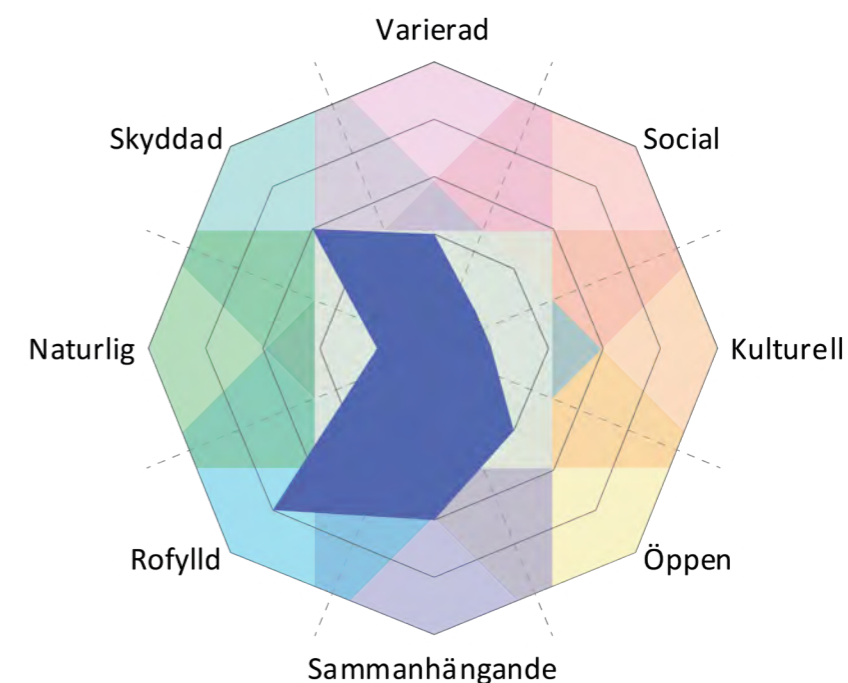
Social

Platsen erbjuder inte några evenemang utan det är Celsiusstorget precis utanför platsen som erbjuder dessa. Det finns heller ingen uppmaning till lek och inga möjligheter för att handla eller äta på eller i kanten av platsen. Det är näst intill ingen rörelse eller människor på platsen och det är bra markbeläggning för framfart till fots. Platsen har god ljussättning (fig 89, 90) och är skyddad från vind. Platsen är i huvudsak lagt i skugga och det finns inga sittplatser, bord eller uteserveringar.

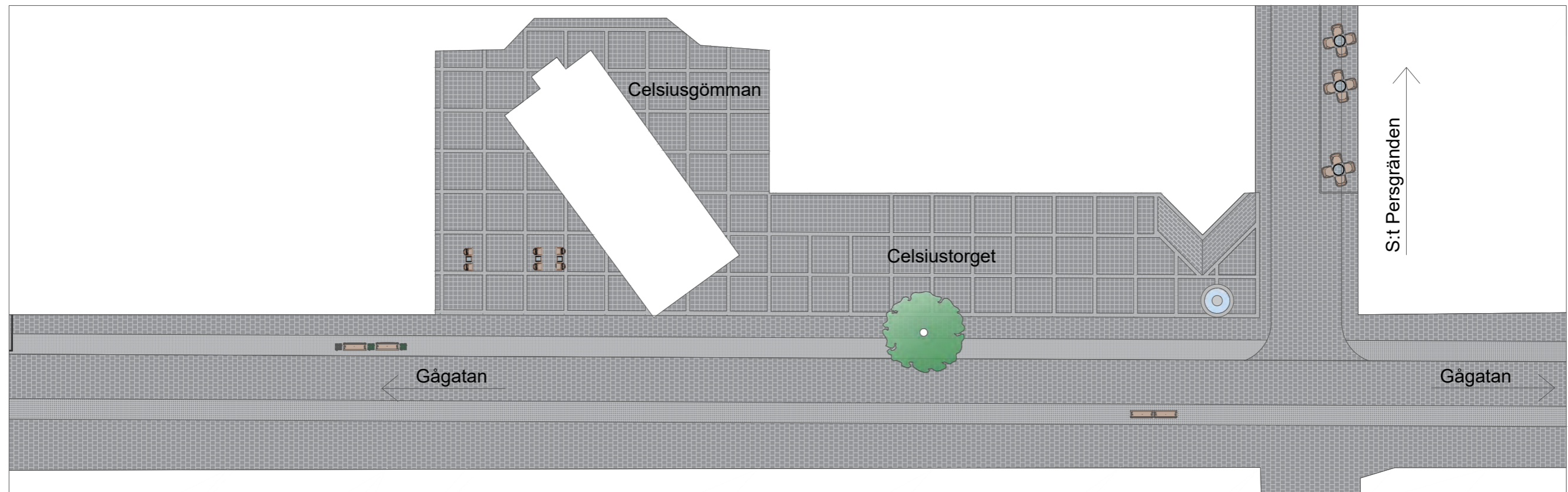
Betyg 0

Dominant PSD

I Celsiusgömman är Rofylld den dominanta dimensionen följt av Sammanhängande och Skyddad. Platsens totala graderingen är summerad i figur 91.

Figur 91 - Värderos för Celsiusgömman, graderat från 0-4.

Naturlig

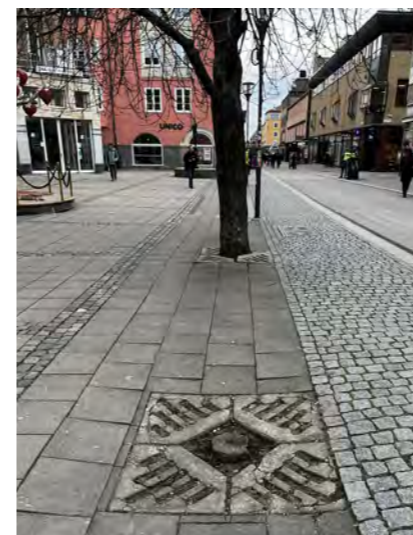
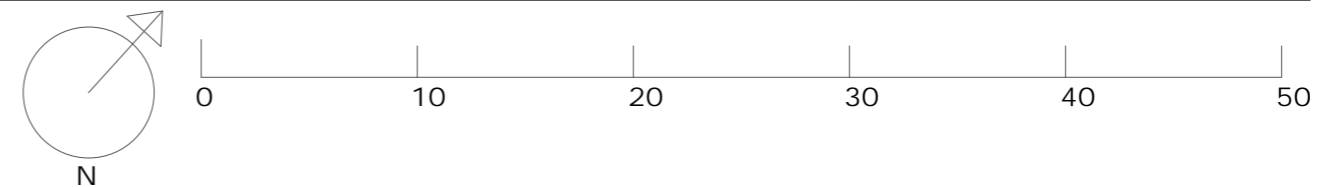
Platsen upplevs som rymlig men den är tydligt präglad av människan. Den saknar någon typ av förvildad, övervuxen, naturlig grönska. Den grönskan som finns är i form av ett träd, placerad i vad som tidigare var en trädrad vilket syns i figur 93. Platsen upplevs trygg men det går inte att tillbringa tid på platsen utan att komma i kontakt med andra människor. Det är ingen topografisk variation på platsen, saknas gammal eller död vegetation och stenbumlingar.

Betyg 0

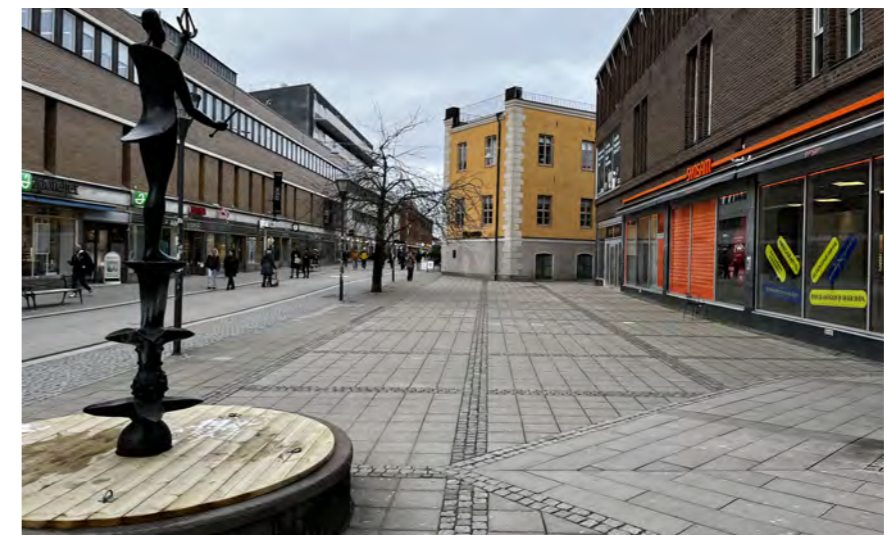
Kulturell

Platsen är tydligt präglad och omhändertagen av människan, det finns en fontän-staty och dess rumsliga karaktär speglar den av ett litet torg (fig 92). Historiska inslag finns genom fontän-statyn som föreställer Anders Celsius hållandes termometer och kvadrant (fig 94) men andliga inslag saknas. Ambitioner för att sätta konstnärlig prägel på platsen finns men saknas i nuläget. På sommarhalvåret finns det ibland några krukor med prydnadsväxter och blommor placerade av verksamheterna omkring. Platsen visar på arkitekturhistoria genom huskroppar från medeltiden, 1910 samt 60- och 80-talet (fig 94). Stadsbyggnadsideal från medeltiden och 1600-talet möts på torget. Det finns inga vattenfunktioner eller spår från odling eller djurhållning.

Betyg 2

Figur 93 - Torgets träd (Prunus avium 'plena') och stubbe från tidigare träd.

Figur 94 - Rummets utbredning. Stadsbyggnadsideal som möts där rutnätsstaden bryts av Celsiusbuset. Fontän-statyn föreställande Anders Celsius, täckt vintertid. Liten variation i färg, form och struktur utöver Celsiusbuset. Plan mark och få objekt som hindrar sikt.

Sammanhängande

Platsen upplevs ganska rymligt men det är mycket gångtrafik i två av rummets kanter (fig 95). Förutom väggarna, trädet och fontänen saknas det strukturbildande objekt (fig 94). Det finns soliga och skuggiga lägen och utrymme för flera personer att samlas.

Betyg 1

Varierad

Platsen är inte särskilt varierad i struktur och form utöver Celsiushuset och entrén till gallerian, övriga fasader har en homogen stil. Även färgerna är homogena då de går i beiget och brunt med undantag för en rosa och en gul byggnad (fig 94, 96). Det finns ingen topografisk variation och markbeläggningen går i grått (fig 98). Det finns inte många djur att upptäcka på platsen eller inhemska växter. Platsen bjuder ibland på lukt-och smakupplevelser men beror helt på verksamheterna.

Betyg 1

Figur 95 - Rummets utbredning, rörelse i rummet, främst i kanten. Två permanenta bänkar till höger i bild. Möjlighet för vyer längs med gatan.

Skyddad

Det finns inga buskar eller liknande strukturella objekt och platsen erbjuder heller inga självklara småskaliga interaktioner eller möjligheter för solitär avslappning. Det går inte att titta på andra som är aktiva i rummet utan att själv synas. Platsen upplevs som rymlig men det är tryggt att vistas på platsen. Det finns ett fåtal sittplatser året om (fig 95) men på framför allt sommarhalvåret finns det några bord och stolar från omkringliggande verksamheter (fig 97). Inga självklara skydd från väder och vind finns.

Betyg 0

Figur 96 - Gallerians entré samt huset i bakgrunden bidrar med variation.

Öppen

Det finns näst intill inga objekt som hindrar sikten, marken upplevs i huvudsak som plan och ytan består av markbeläggning (fig 100). Platsen upplevs som rymlig men är inte programmerad för någon aktivitet även om det finns plats för det. Det är enkelt att få en överblick över platsen och den erbjuder en del vyer (fig 95, 100).

Betyg 3

Figur 97 - Foodtruck, temporära stolar och bord.

Rofylld

Platsen är högljudd och det är många människor samt mycket rörelse runt och på platsen (fig 95). Även om det inte är särskilt höga bullernivåer är platsen präglad av ljud från människor och viss trafik snarare än naturliga ljud. Det är förbud mot cyklar och andra fordon men det passerar ändå någon cykel då och då. Platsen upplevs rymlig och trygg, den är omhändertagen och relativt ren även om betongplattorna visar tydligt slitage (fig 98).

Betyg 0

Social

Platsen erbjuder evenemang så som små konserter, luciatåg, tal, demonstrationer och ibland utställningar. Det finns ingen uppmaning till lek med det finns många möjligheter att handla och även att äta på eller i kanten av platsen (fig 100). Det är mycket rörelse och många människor på platsen (fig 95), det är ganska bra markbeläggning för framfart till fots. Ljussättningen är generellt bra men det finns

Figur 99 - Enkelt att blicka över torget även nattetid.

Figur 101 - På andra halvan av platsen finns stämningsfull belysning och god överblick nattetid.

ett mörkt hörn (fig 42, 99 & 101), dock upplevs platsen som trygg. Det finns vindskyddade, soliga och skuggiga ställen tack vare Celsiushuset som sticker ut och delar platsen något. Det finns få bänkar året om och på framför allt sommarhalvåret uteserveringar från omkringliggande verksamheter (fig 97).

Betyg 3

Dominant PSD

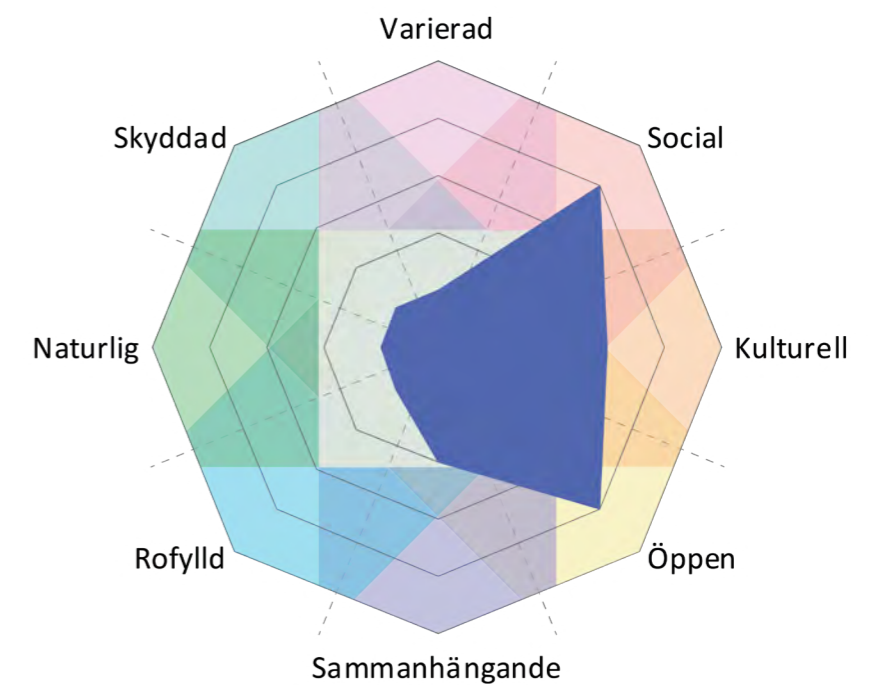
På Celsiusstorget är Social och Öppen dominerande följt av Kulturell medan de övriga dimensionerna upplevdes knappt eller inte alls. Platsens totala graderingen är summerad i figur 102.

Figur 98 - Spruckna betongplattor, färgsättning på markbeläggning.

Figur 100 - Möjligheter till handel och andra aktiviteter. Plan mark och få binder vilket möjliggör en överblick.

Figur 102 - Värdering för Celsiusstorget, graderat från 0-4.

3.1.6 Börja designfasen

Ramarna för detta arbete innefattar inte en gestaltning över området. Att testa verktyget i en gestaltning får utforskas i ett annat arbete, dock kan detta arbete ge flera indikationer på hur den sista fasen kan användas. Nedan följer förslag för hur designfasen kan inledas baserat på analysen.

Området i helhet

Sammanfattningsvis så hittades dimensionerna Social, Öppen, Kulturell, Rofylld, Varierad och Skyddad som dominanta i området (fig 103). Framför allt Kulturell och Social var dominanta i flera rum. För att få en god helhetsbild över området bör alla dimensionerna finnas som dominant. I detta område saknas Naturlig och Sammanhängande. Kulturell och Social kan arbetas bort i vissa rum, gärna till fördel av Naturlig och Sammanhängande så att alla PSD går att hitta på området. Det är inte ett krav att alla dimensioner finns inom ett område men det bör eftersträvas. Det är heller inte säkert att området är stort nog att innefatta alla dimensioner.

Sett till områdets totala poäng inom varje dimension blir det tydligt att de dimensioner vanligtvis kopplade till stadsliv lättare upplevts än de som behöver större plats och färre människor (fig 104). Extra stor hänsyn bör tas till att förstärka de dimensioner som är sällsynta på platsen.

Dragarbrunnstorg

I detta läge passar det bra att använda alla fyra dominanta dimensioner men att välja en som blir huvudsaklig PSD.

Dragarbrunnsgatan

Här bör Öppen förstärkas medan Kulturell och Sammanhängande används som understödjande. Varierad kan arbetas bort men är neutral i förhållande till Öppen.

Klostergränden

Kulturell föreslås att utvecklas med stöd av de öppna och sammanhängande dimensionerna då de har en god respektive neutral relation till dominanta PSD.

S:t Persgränden

Den skyddade kvaliteten var dominant och bör förstärkas. Kulturell har en negativ påverkan på Skyddad och kan arbetas bort, dock var den redan svag på platsen. Varierad noterades också på platsen och den fungerar i synergi med Skyddad. Detta betyder att Naturlig borde användas som ytterligare understödjande PSD till den dominanta, vilken kan vara svårt på platsen.

Påvel Snickares torg

Här finns två alternativ. Antingen utvecklas Kulturell, eftersom den är dominant på platsen. Då kan den ta stöd av öppen och social som upplevdes svaga men kan förstärkas medan alla andra dimensioner arbetas bort.

Det andra alternativet är att utveckla Sammanhängande och Varierad som upplevdes steget under Kulturell. Dessa har positivt samband och är redan mer väletablerade än de dimensioner som kan understödja den kulturella dimensionen.

Påvel Snickares gränd östra

På denna plats bör bara den ena av de dominerande kvaliteterna förstärkas. Eftersom de är svaga i dagsläget kan även en helt annan dimension väljas utan problem.

Påvel Snickares gränd västra

På denna plats förstärks förslagsvis den kulturella och öppna dimensionen då dessa är intilliggande. Som tredje dimension föreslås Social då den är mer lämpad än Sammanhängande på en trång plats.

Gågatan

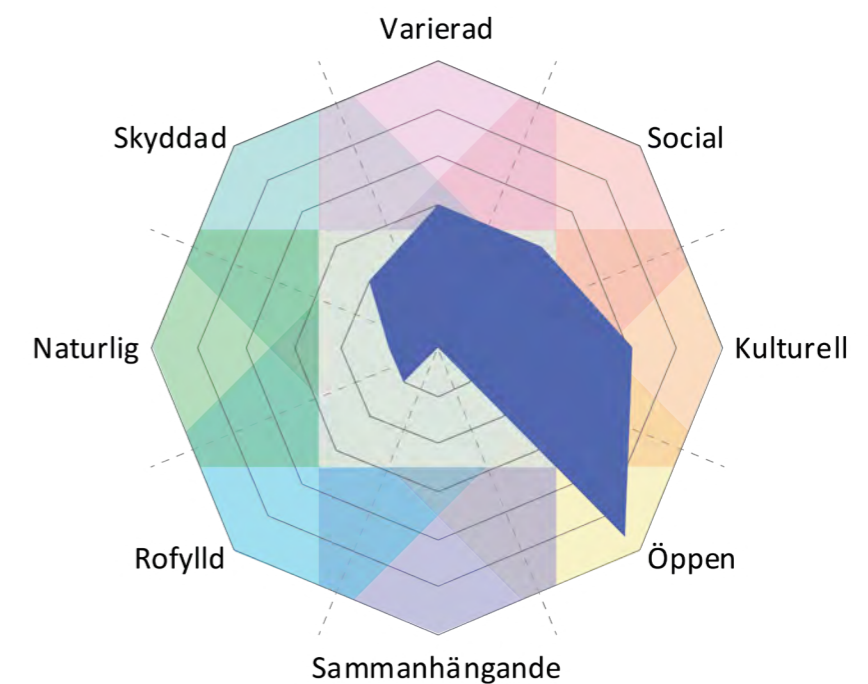
Här väljs antingen Social eller Kulturell att bli huvudsaklig PSD. Den som inte väljs får bli understödjande tillsammans med antingen Öppen eller Varierad.

Celsiusgömmen

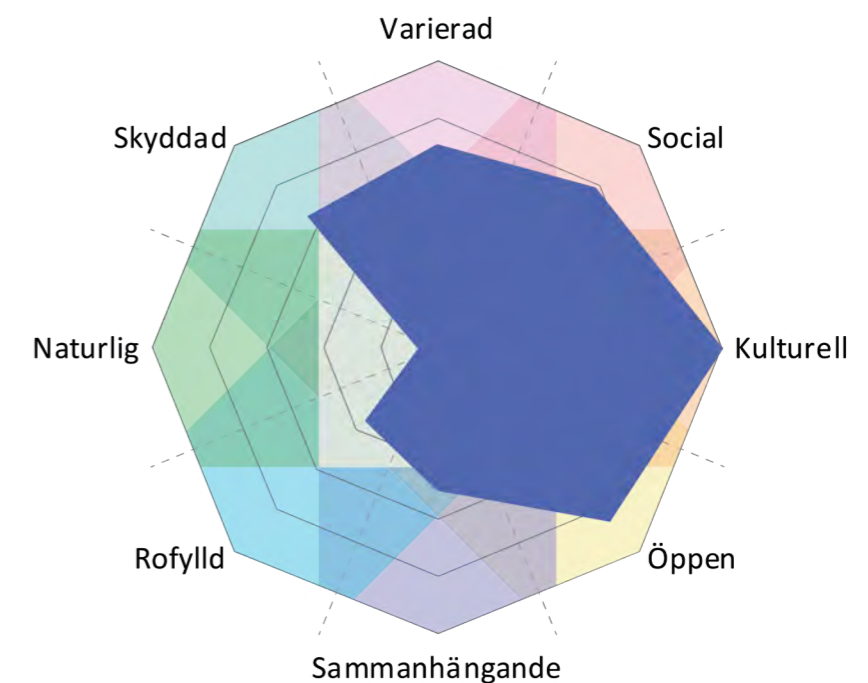
Rofylld bör förstärkas på denna plats då den är dominant och även svår att hitta i urbana grå miljöer. Sammanhängande har en positiv relation till Rofylld och bör förstärkas. Skyddad är neutral och kan arbetas bort till fördel för den naturliga dimensionen som är positiv i förhållandet till Rofylld.

Celsiustorget

De dominant dimensionerna är neutrala till varandra och Kulturell fungerar som understödjande till båda. En av de dominant bör väljas som huvudsaklig PSD, förslagsvis den öppna då den kvaliteten är svårare att hitta i urban miljö än den sociala.

Figur 103 - Diagram som illustrerar områdets fördelning av dominanta PSD.

Figur 104 - Diagram som visar totala fördelningen av områdets alla dimensioner.

4. Diskussion och slutsats

Examensarbetets syfte är att utforska hur PSD kan utvecklas och prövas i urban miljö med eller utan grönska för att göra det möjligt att främja hälsa. För att uppfylla syftet formulerades två frågor.

-Hur kan PSD fungera som analys- och designverktyg för att främja hälsa i urbana miljöer utan grönska?

-Hur väl fungerar verktyget applicerat på ett begränsat område?

4.1.1 Resultatdiskussion

Hur fungerar verktyget för analys? I min mening blev verktyget mer greppbart när dimensionernas relation till varandra klargjordes och riktlinjer kring vad som är en lagom mängd dimensioner på en plats definierades. Som analysverktyg fungerade det bra även om det krävs mycket förkunskap hos användaren. I och med att variablerna inte har ett poängsystem kommer olika användare av verktyget troligtvis att komma fram till skilda resultat. Det tillsammans med att verktyget är kontextberoende gör det svårt eller omöjligt att jämföra olika områden, vilket kan påverka generaliserbarheten. Resultaten är inte kvantifierbara utan beror på den kvalitativa bedömningen av användaren, vilket är en anledning till att verktyget passar bättre att användas av en grupp i stället för ensam.

Hur fungerar verktyget för design? Verktyget testades inte för design i detta arbete men det går ändå att diskutera. Riktlinjerna i PSD för design är tydliga med hur dimensionerna bör användas, vilket ger en bra grund. Däremot får användaren mycket frihet i vad dimensionerna innehåller eftersom variablerna inte är ett facit utan ett hjälpmedel. För att vara användbart behöver den eller de som använder verktyget vara pålästa inom PSD. Variablerna är vaga och skulle troligtvis resultera i en dålig gestaltning om de följs utan att verktygets användare har kunskap om PSD och design. Ett exempel på detta är att det i flera dimensioner finns variabler som säger att det ska finnas sittplatser och både soliga och skuggiga lägen. Det finns dock inga instruktioner om att sittplatserna borde vara placerade i lämpliga lägen, kanske både i sol och skugga.

Främjas hälsa? Forskning visar att särskilt grönska och natur är hälsofrämjande, vilket är en av grunderna till varför PSD existerar som teori. Litteraturstudien visade att forskning om PSD framför allt har fokuserat på grönområden, men vissa av studierna inkluderade platser som är mindre präglade av grönska. Forskningen påvisade att alla dimensioner är värdefulla, eftertraktade och bidrar med olika hälsofrämjande egenskaper (de Jong et al. 2012; Peschardt et al. 2012; Bengtsson 2015; Chen et al. 2019; Stoltz 2019; Memari et al. 2021). De definitioner Stoltz & Grahn (2021) gör av dimensionerna har

nästan inga ord knutna till grönska och använder exemplet torg när de definierar dimensionen Social. Detta betyder att dimensionerna generellt kan upplevas oavsett mängd grönska och därför bör även de hälsofrämjande aspekterna vara närvarande i grå kontext. Att exempelvis dimensionerna Social eller Kulturell endast kan upplevas i grönområden är svårt att tro, vilket tycks stämma överens med definitioner av dimensionerna från Stoltz & Grahn (2021). Inte ens Naturlig behöver inkludera grönska eftersom det finns naturligt formade områden som består av annat än vegetation, så som öknar. Eftersom hälsofrämjande egenskaper är kopplade till dimensionerna och dessa kan upplevas oavsett mängd grönska betyder det att PSD och det modifierade verktyget bör fungera som hälsofrämjande oavsett områdestyp.

De dimensioner som ofta är mest eftertraktade för återhämtning hade dock dålig närvaro på den undersökta platsen och troligtvis i städer i allmänhet. Flera dimensioner gynnas av större yta (Stoltz & Grahn 2021), men det är ont om sådana platser i staden. I stadsmiljö blir de öppna platserna snabbt använda till sociala sammanhang, vilket försämrar upplevelsen av de dimensioner som är negativt relaterade till den sociala dimensionen. Att det är svårt att föra in vissa av dimensionerna i denna typ av stadsmiljö fungerar som ett argument för att vi behöver fler, och gärna stora, parker i stadsdelar. Med en kombination av grönområden och grå områden som är designade utifrån PSD kan områden som helhet erbjuda starkt upplevda dimensioner av alla sorter, vilket ökar populariteten och enligt forskningen även hälsan (Björk et al. 2008; Chen et al. 2019; de Jong et al. 2012).

4.1.2 Metoddiskussion

Litteraturstudien gav svar på huruvida dimensionerna var hälsofrämjande och ledde även till teoridelen av uppsatsen. Att föra in de, från 2021, uppdaterade teorierna om PSD var relativt enkelt att använda till att modifiera det tidigare existerande verktyget. Att behålla variabler som en del av verktyget behövdes för att ge något greppbart att knyta graderingen till, men omvandlingen av dessa gjorde också att dimensionerna kan upplevas som begränsade. I ett arbete av större skala hade dimensionernas olika variabler kunnat undersökas genom omfattande studier så som intervjuer och enkäter, i stället för att grundas i enbart i existerande forskning.

Hur väl fungerar verktyget applicerat på det begränsade området i Uppsala innerstad? Verktyget testades inte på något större rum, så som ett större torg eller annan vistelseyta i staden, eftersom det valda området inte har någon sådan plats i nära anslutning, förutom möjligtvis Stora torget som var under ombyggnation när detta arbete

gjordes. Det hade kunnat läggas till ett torg från ett annat område i undersökningen, men då hade inte resultatet kunnat sammanställas till en övergripande idé för området. Det modifierade verktyget testades heller inte på något grönområde, med argumentet att tidigare version av verktyget redan har använts för detta ändamål. Det är inte svårt att föreställa sig att även det modifierade verktyget fungerar bra i grönområden, men eftersom delar av det har förändrats kunde det ha varit värdefullt att testa det på ett grönområde för att avgöra huruvida det fortfarande är användbart i den kontexten.

De konkreta resultaten finns sammanfattade i avsnitt 3.1.6. De första tre stegen var enkla att bestämma och även rumsindelning i steg 4 var relativt lätt att göra. Det som var svårt i steg 4 var i Påvel Snickares gränd, då min upplevelse snarare lutade åt att det var ett stort rum, men kategoriskt blev det tre olika rum. Detta var inte något stort problem i detta arbete, men kan visa sig vara ett större problem på andra platser. I steg 5 gick det att kartlägga dimensionerna och de modifierade variablerna var till stor hjälp även om det var tidskrävande att väga de olika dimensionerna mot varandra i samband med variabler och kontext, mer om det nedan. Steg 6, designfasen, var utanför detta arbetes omfattning, men resultatet av de tidigare stegen visade att det fanns många indikatorer att jobba utifrån.

Steg 5 visade sig vara en utmaning att göra ensam. Även om variablerna gav stöd i vad som var viktigt för upplevelsorna av dimensionerna blev det många gånger subjektiva bedömningar som hade blivit mer trovärdiga ifall en grupp kunde diskutera bedömningen. Variabler som exempelvis berör ljussättning eller artrikedom borde besvaras av personer med rätt kompetens, även om det går att bilda sig en egen uppfattning som lekman. Trygghet var en annan fråga som var svår att avgöra. Till stöd fanns det nyhetsartiklar som pekade på konsensus om vilka platser som upplevdes otrygga. Det hade varit bättre att genomföra en studie om hur brukare upplever de olika platserna.

4.1.3 Slutsats

Verktyget har visat sig vara funktionellt i den kontext som det testades på, även om det upptäckts brister och utvecklingsmöjligheter. En kombination av alla dimensioner, starkt upplevda, i ett område är eftertraktat både utifrån att göra området populärt och från ett hälsoperspektiv. För att få plats för alla dimensioner behövs ett gestaltningsprogram som täcker ett större område, vilket antagligen inte alltid är möjligt. Att använda verktyget över ett större område är optimalt, men det fungerar även på mindre områden. Används det på mindre områden bör det ses över hur många dominant dimensioner som kan få plats.

Däremot bör det sägas att vissa av dimensionerna, framför allt Naturlig, var svåra att uppleva starkt i den kontexten som verktyget testades i. Detta reser frågan om hur mycket hänsyn som ska tas till omgivande miljöer inför att påbörja designfasen av ett område. I nuvarande format bortser verktyget som metod från vad som ligger utanför områdesgränsen. Detta ger incitament att maximera antal starkt upplevda dimensioner inom området, men kan också betyda att värdefulla dimensioner finns i vad som kanske skulle kunna klassas som samma område.

Verktyget använder det som redan finns på platsen. I Stigsdotter et al. (2020) beskrivs det att verktyget är användbart för att bevara gröna strukturer, men med mitt modifierade verktyg är det relevant även för andra strukturer. Det är svårt att i städer kunna riva hus för att få plats med offentliga rum, vilket gör det än viktigare sett till hållbar resurshandling att utgå från vad som existerar på platsen i urban miljö. Verktyget kan utifrån detta passa bra när befintliga platser, särskilt i stadsmiljö, ska omgestaltas. Något det modifierade verktyget lägger vikt vid är dock att arbeta bort de dimensioner som inte är dominanta eller understödjande för en plats, vilket kan visa sig gå emot bevarandet av det som redan finns. För att lösa detta dilemma krävs det vidare undersökning av verktyget i designfasen. I vidare utveckling av verktyget kan det också vara värdefullt att lägga till ett steg om omgivningen, eller att detta ska utvecklas i steg 3 när kontexten beskrivs.

Det finns många sätt att implementera hälsa i städer. Ofta ligger fokus vid att minska biltrafiken till fördel för cyklar, att värna om luftkvaliteten och att minska utsläpp (United Nations 2018). Allt detta är mycket viktigt, men det är också viktigt att se till individens behov. Att använda teorin PSD genom det modifierade verktyget är ett sätt för landskapsarkitekter eller stadsplanerare att ta ett steg närmare individnivå och skapa vackra platser där folk vill tillbringa sin tid och som positivt påverkar deras hälsa.

Det skulle behöva göras fler undersökningar om hur väl PSD fungerar i områden som inte är typiska grönområden och om dimensionerna behåller kvaliteterna i den kontexten. Att forskningen är så begränsad till grönområden gör att en viktig del av det urbana landskapet kan glömmas bort trots att det har potential att bidra till viktiga miljöer för hälsa.

Referenser

- Adevi, A.A., Uvnäs-Moberg, K. & Grahn, P. (2018). Therapeutic interventions in a rehabilitation garden may induce temporary extrovert and/or introvert behavioural changes in patients, suffering from stress-related disorders. Special feature: Strategic gardens and gardening: Inviting a widened perspective on the values of private green space, 30, 182–193. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2018.02.010>
- Akpınar, A. (2021). How perceived sensory dimensions of urban green spaces are associated with teenagers' perceived restoration, stress, and mental health? *Landscape and Urban Planning*, 214, 104185. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2021.104185>
- An, C., Liu, J., Liu, Q., Liu, Y., Fan, X. & Hu, Y. (2022). How Perceived Sensory Dimensions of Forest Park Are Associated with Stress Restoration in Beijing? *International journal of environmental research and public health*, 19 (2), 883. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020883>
- Andersson, E., Tengö, M., McPhearson, T. & Kremer, P. (2015). Cultural ecosystem services as a gateway for improving urban sustainability. *Ecosystem Services*, 12, 165–168. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2014.08.002>
- Andersson, S. & Nygren, K. (2022). Befolkningsprognos Uppsala kommun 2022-2050. (KSN-2022-01229)
- Bengtsson, A. (2015). From experiences of the outdoors to the design of healthcare environments. *Acta Universitatis Agriculturae Sueciae*, (2015:66). <https://res.slu.se/id/publ/67022> [2023-03-16]
- Björk, J., Albin, M., Grahn, P., Jacobsson, H., Ardö, J., Wadbro, J., Östergren, P.-O. & Skärbäck, E. (2008). Recreational values of the natural environment in relation to neighbourhood satisfaction, physical activity, obesity and wellbeing. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 62 (4), e2. <https://doi.org/10.1136/jech.2007.062414>
- Brunner, J. & Cozens, P. (2013). 'Where Have All the Trees Gone?' Urban Consolidation and the Demise of Urban Vegetation: A Case Study from Western Australia. *Planning Practice and Research*, 28. <https://doi.org/10.1080/02697459.2012.733525>
- Chen, H., Qiu, L. & Gao, T. (2019). Application of the eight perceived sensory dimensions as a tool for urban green space assessment and planning in China. *Urban green infrastructure – connecting people and nature for sustainable cities*, 40, 224–235. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2018.10.001>
- Ewing, R., Schmid, T., Killingsworth, R., Zlot, A. & Raudenbush, S. (2003). Relationship between Urban Sprawl and Physical Activity, Obesity, and Morbidity. *American Journal of Health Promotion*, 18 (1), 47–57. <https://doi.org/10.4278/0890-1171-18.1.47>
- Folkhälsomyndigheten (2023). Övervikt och fetma. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/>. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/fysisk-aktivitet-och-matvanor/overvikt-och-fetma/> [2023-04-11]
- Grahn, P. & Stigsdotter, U.K. (2010). The relation between perceived sensory dimensions of urban green space and stress restoration. *Landscape and Urban Planning*, 94 (3), 264–275. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2009.10.012>
- Grant, M. (2018). Planning for Healthy Cities. I: Integrating Human Health into Urban and Transport Planning: A Framework. 221–250. https://doi.org/10.1007/978-3-319-74983-9_12
- Gruebner, O., Rapp, M.A., Adli, M., Kluge, U., Galea, S. & Heinz, A. (2017). Cities and Mental Health. *Dtsch Arztebl International*, 114 (8), 121–127
- Jansson, M. (2014). Green space in compact cities: the benefits and values of urban ecosystem services in planning. *Nordic Journal of Architectural Research*, 2014, 139–160
- Jim, C.Y. (2013). Sustainable urban greening strategies for compact cities in developing and developed economies. *Urban Ecosystems*, 16 (4), 741–761. <https://doi.org/10.1007/s11252-012-0268-x>
- John, A., McGregor, J., Jones, I., Lee, S.C., Walters, J.T.R., Owen, M.J., O'Donovan, M., DelPozo-Banos, M., Berridge, D. & Lloyd, K. (2018). Premature mortality among people with severe mental illness — New evidence from linked primary care data. *Schizophrenia Research*, 199, 154–162. <https://doi.org/10.1016/j.schres.2018.04.009>
- de Jong, K., Albin, M., Skärbäck, E., Grahn, P. & Björk, J. (2012). Perceived green qualities were associated with neighborhood satisfaction, physical activity, and general health: Results from a cross-sectional study in suburban and rural Scania, southern Sweden. *Health & Place*, 18 (6), 1374–1380. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2012.07.001>
- Karta över Uppsala kommun (u.å.). Interaktiv, Uppsala: Uppsala kommun. <https://kartportal.uppsala.se/portal/apps/webappviewer/index.html?id=4d2d58592a9047f4ba3c1d9c8a02cf32> [2023-05-13]
- Khoshkar, S., Balfors, B. & Wärnbäck, A. (2018). Planning for green qualities in the densification of suburban Stockholm – opportunities and challenges. *Journal of Environmental Planning and Management*, 61, 1–23. <https://doi.org/10.1080/09640568.2017.1406342>
- Kungliga Tekniska högskolan (2021). Social hållbarhet. KTH. <https://www.kth.se/om/miljo-hallbar-utveckling/utbildning-miljo-hallbar-utveckling/verktygslada/sustainable-development/social-hallbarhet-1.373774> [2023-04-11]
- Lopez, R.P. & Hynes, H.P. (2006). Obesity, physical activity, and the urban environment: public health research needs. *Environmental Health*, 5 (1), 25. <https://doi.org/10.1186/1476-069X-5-25>
- Lopez-Jimenez, F., Almahmeed, W., Bays, H., Cuevas, A., Di Angelantonio, E., le Roux, C.W., Sattar, N., Sun, M.C., Wittert, G., Pinto, F.J. & Wilding, J.P.H. (2022). Obesity and cardiovascular disease: mechanistic insights and management strategies. A joint position paper by the World Heart Federation and World Obesity Federation. *European Journal of Preventive Cardiology*, 29 (17), 2218–2237. <https://doi.org/10.1093/eurjpc/zwac187>
- Malekinezhad, F., Courtney, P., bin Lamit, H. & Vigani, M. (2020). Investigating the Mental Health Impacts of University Campus Green Space Through Perceived Sensory Dimensions and the Mediation Effects of Perceived Restorativeness on Restoration Experience. *Frontiers in public health*, 8, 578241. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2020.578241>
- Memari, S., Pazhouhanfar, M. & Grahn, P. (2021). Perceived Sensory Dimensions of Green Areas: An Experimental Study on Stress Recovery. *Sustainability*, 13 (10), 5419. <https://doi.org/10.3390/su13105419>

- Memari, S., Pazhouhanfar, M. & Nourtaghani, A. (2017). Relationship between perceived sensory dimensions and stress restoration in care settings. *Special feature:TURFGRASS*, 26, 104–113. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2017.06.003>
- Nielsen, T.S. & Hansen, K.B. (2007). Do green areas affect health? Results from a Danish survey on the use of green areas and health indicators. *Health & Place*, 13 (4), 839–850. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2007.02.001>
- Niemelä, J., Saarela, S.-R., Söderman, T., Kopperoinen, L., Yli-Pelkonen, V., Väre, S. & Kotze, D.J. (2010). Using the ecosystem services approach for better planning and conservation of urban green spaces: a Finland case study. *Biodiversity and Conservation*, 19 (11), 3225–3243. <https://doi.org/10.1007/s10531-010-9888-8>
- Osborne, M.T., Shin, L.M., Mehta, N.N., Pitman, R.K., Fayad, Z.A. & Tawakol, A. (2020). Disentangling the Links Between Psychosocial Stress and Cardiovascular Disease. *Circulation: Cardiovascular Imaging*, 13 (8), e010931. <https://doi.org/10.1161/CIRCIMAGING.120.010931>
- Peschardt, K.K., Schipperijn, J. & Stigsdotter, U.K. (2012). Use of Small Public Urban Green Spaces (SPUGS). *Urban Forestry & Urban Greening*, 11 (3), 235–244. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2012.04.002>
- Peschardt, K.K. & Stigsdotter, U.K. (2013). Associations between park characteristics and perceived restorativeness of small public urban green spaces. *Landscape and Urban Planning*, 112, 26–39. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2012.12.013>
- Puustinen, T., Krigsholm, P. & Falkenbach, H. (2022). Land policy conflict profiles for different densification types: A literature-based approach. *Land Use Policy*, 123, 106405. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2022.106405>
- Qiu, L. & Nielsen, A.B. (2015). Are Perceived Sensory Dimensions a Reliable Tool for Urban Green Space Assessment and Planning? *Landscape Research*, 40 (7), 834–854. <https://doi.org/10.1080/01426397.2015.1029445>
- Randrup, T.B., Schipperijn, J., Ipsen Hansen, B., Søndergaard Jensen, F. & Stigsdotter, U.K. (2008). Natur og sundhed – Sammenhæng mellem grønne områders udtryk og brug set i forhold til befolkningens sundhed. (Skov & Landskab, Park-og Landskabsserien nr. 40). Hørsholm.
- Roshanaei-Moghaddam, B., Katon, W.J. & Russo, J. (2009). The longitudinal effects of depression on physical activity. *General Hospital Psychiatry*, 31 (4), 306–315. <https://doi.org/10.1016/j.genhosppsy.2009.04.002>
- Stigsdotter, U.K., Corazon, S.S., Sidenius, U., Refshauge, A.D. & Grahn, P. (2017). Forest design for mental health promotion—Using perceived sensory dimensions to elicit restorative responses. *Landscape and Urban Planning*, 160, 1–15. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2016.11.012>
- Stigsdotter, U.K., Sidenius, U. & Grahn, P. (2020). From research to practice: Operationalisation of the eight perceived sensory dimensions into a health-promoting design tool. *Alam Cipta*, 13 (SpecialIssue1), 57–70
- Stoltz, J. (2019). Perceived Sensory Dimensions : A Human-Centred Approach to Environmental Planning and Design. (Doctoral thesis, comprehensive summary). *Dissertations in Physical Geography*. Department of Physical Geography, Stockholm University. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-175525> [2019-11-28]
- Stoltz, J. & Grahn, P. (2021). Perceived sensory dimensions: An evidence-based approach to greenspace aesthetics. *Urban Forestry & Urban Greening*, 59, 126989. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.126989>
- Sturm, R. & Cohen, D.A. (2004). Suburban sprawl and physical and mental health. *Public Health*, 118 (7), 488–496. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2004.02.007>
- Svenska Akademien (2021). Vålbefinnande. *Svensk ordbok*. Svenska Akademien. <https://svenska.se/tre/?sok=v%C3%A4lbefinnande&pz=8> [2023-04-11]
- Taylor, L. & Hochuli, D.F. (2017). Defining greenspace: Multiple uses across multiple disciplines. *Landscape and Urban Planning*, 158, 25–38. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2016.09.024>
- Tuhkanen, H., Cinderby, S., Bruin, A. de, Wikman, A., Adelina, C., Archer, D. & Muhoza, C. (2022). Health and wellbeing in cities - Cultural contributions from urban form in the Global South context. *Wellbeing, Space and Society*, 3, 100071. <https://doi.org/10.1016/j.wss.2021.100071>
- United Nations (2018). AGENDA 2030 OCH DE GLOBALA MÅLEN FÖR HÅLLBAR UTVECKLING. FN.
- United Nations (2019). World Urbanization Prospects: The 2018 Revision. ST/ESA/SER.A/420,
- Uppsala stads 3D-modell (2018). Interaktiv 3D, Uppsala: Esri, Uppsala kommun. <https://uppsalakommun.maps.arcgis.com/apps/webappviewer3d/index.html?id=ac6de1f3362b49d0a569bd3a38a3d507> [2023-05-13]
- Vella, S.A., Aidman, E., Teychenne, M., Smith, J.J., Swann, C., Rosenbaum, S., White, R.L. & Lubans, D.R. (2023). Optimising the effects of physical activity on mental health and wellbeing: A joint consensus statement from Sports Medicine Australia and the Australian Psychological Society. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 26 (2), 132–139. <https://doi.org/10.1016/j.jsams.2023.01.001>
- Vujcic, M. & Tomicevic-Dubljevic, J. (2018). Urban forest benefits to the younger population: The case study of the city of Belgrade, Serbia. *Forest Policy and Economics*, 96, 54–62. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2018.08.006>
- World Health Organization (u.å.a). CONSTITUTION OF THE WORLD HEALTH ORGANIZATION. <https://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf?ua=1> [2023-04-12]
- World Health Organization (u.å.b). Physical inactivity. World Health Organization. <https://www.who.int/data/gho/indicator-metadata-registry/imr-details/3416> [2023-04-11]
- World Health Organization (u.å.c). Healthy cities. <https://www.who.int/southeastasia/activities/healthy-cities> [2023-05-19]
- Yakinlar, N. & Akpinar, A. (2022). How perceived sensory dimensions of urban green spaces are associated with adults' perceived restoration, stress, and mental health? *Urban forestry & urban greening*, 72, 127572. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2022.127572>
- Yin, J., Yin, Z., Zhong, H., Xu, S., Hu, X., Wang, J. & Wu, J. (2011). Monitoring urban expansion and land use/land cover changes of Shanghai metropolitan area during the transitional economy (1979–2009) in China. *Environmental Monitoring and Assessment*, 177 (1), 609–621. <https://doi.org/10.1007/s10661-010-1660-8>
- Åkerblom, K., Christiansen, B., Ljungman, H., Rivera, M., Thunman, D., Hassaine, N.G., Pavlovic, T. & Andersson, N. (2016). Förslaget till innerstadsstrategi är utarbetat av stadsbyggnadsförvaltningen på uppdrag av kommunstyrelsen. Uppsala.

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i JA, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i NEJ, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Bilaga 1

Appendix A

Översättning av variablerna från Grahn & Stigsdotter (2010) samt tolkade variabler utifrån de existerande i kombination med teorierna från Stoltz & Grahn (2021).

Original	Tolkad				
<i>PSD: Naturlig</i>	<i>PSD: Naturlig</i>				
Grönområdet har en naturlig kvalitet	Platsen har en naturlig kvalitet	Grönområdet har många olika utländska växter, prydnadsväxter och köksväxter	Platsen har många olika utländska växter, prydnadsväxter eller köksväxter	Det finns skuggade ställen	Det finns skuggiga lägen
Grönområdet har en vild och orörd kvalitet	Platsen har en vild och orörd kvalitet	Grönområdet har karaktären av en stadspark	Platsen har karaktären av en offentlig plats	<i>PSD: Varierad</i>	<i>PSD: Varierad</i>
Det finns fritt växande gräsmattor	Det finns gammal eller Död vegetation	Grönområdet har vattenfunktioner så som dammar eller kanaler	Platsen har vattenfunktioner så som dammar eller kanaler		Det finns variation i strukturella element
Det är möjligt att tända en eld i rummet	Det finns naturligt formade stenbumlingar	Grönområdet är dekorerad med blommor	Platsen är dekorerad med blommor	En kan upptäcka flera djur så som fåglar och insekter	Det finns variation i form, textur och färg
Det känns säkert och tryggt att tillbringa tid på Grönområdet	Det känns säkert och tryggt att tillbringa tid på platsen	Grönområdet har betesmarkskvaliteter	Platsen har spår av avsiktlig mänsklig aktivitet i form av djurhållning eller odling	Grönområdet består av naturliga djur-och växtpopulationer	Platsen har topografisk variation
En kan tillbringa tid i grönområdet utan att komma i kontakt med många människor	Det går att tillbringa tid på platsen utan att komma i kontakt med många människor	<i>PSD: Sammanhängande</i>	<i>PSD: Sammanhängande</i>	Det finns många inhemska växter att studera	Det finns flera djur så som fåglar och insekter att upptäcka på platsen
Grönområdet har kullar	Platsen har topografisk variation	Grönområdet upplevs som rymlig och fri	Platsen upplevs som rymlig och fri		Det finns många inhemska växter
<i>PSD: Kulturell</i>	<i>PSD: Kulturell</i>	Det är möjligt att hitta områden som inte korsas av vägar och gångar	Platsen har tydliga väggar	<i>PSD: Skyddad</i>	Det finns en variation i lukt eller smak
	Platsen upplevs rymlig	Grönområdet har många träd	Platsen korsas inte av vägar och gångar	Grönområdet har många buskar	Det finns många inhemska växter att studera
	Platsen upplevs omhändertagen	Det finns ställen där flera personer kan samlas	Platsen har många träd eller strukturbildande objekt		Platsen ger möjlighet till småskalig social interaktion
Grönområdet är dekorerad med fontäner	Platsen är dekorerad med fontäner, statyer eller konstverk	Det finns ställen på Grönområdet skyddade från vinden	Platsens karaktär är oföränderlig		Platsen ger möjlighet för självständig avslappning
Grönområdet är dekorerad med statyer	Platsen har andliga eller historiska artefakter	Det finns soliga ställen	Det finns ställen där flera personer kan samlas	Det är möjlig att titta på andra som är aktiva, leker, sportar etcetera	Platsen upplevs som liten
	Det finns arkitekturhistoria på platsen		Det finns vindskyddade lägen	Det känns säkert och tryggt att tillbringa tid på Grönområdet	Det är möjligt att titta på andra som är aktiva i närheten
			Det finns soliga lägen	Det finns bord och bänkar	Det känns säkert och tryggt att tillbringa tid på platsen

Grönområdet har djur som barn och vuxna kan mata och klappa	Det finns bord och sittplatser Det finns vindskyddade lägen	Det finns många människor och rörelse i grönområdet (negativt laddad)	Det är svårt att se andra som är aktiva	Vägarna har bra belysning	Platsen består av hårdgjorda och tillgängliga ytor så som grus eller betongplattor
Det finns sandlådor	Det finns takbildande strukturer	Det finns inga mopeder	Platsen är ren och väl omhändertagen	Det finns tillgång till offentliga toaletter	Det känns säkert och tryggt att tillbringa tid på platsen
Det finns lekutrustning så som gungor och rutschkanor		Det är möjligt att titta på andra som är aktiva, leker, sporta etcetera (negativt laddad)	Det hörs inget ljud från trafik eller människor	Det finns ställen i grönområdet skyddade från vinden	Det finns vindskyddade lägen
<i>PSD: Öppen</i>	<i>PSD: Öppen</i>			Det finns soliga ställen	Det finns soliga lägen
Grönområdet innehåller gräsmattor och välklippta ytor	Platsen har många låga ytor som markbeläggning eller klippta gräsmattor Det finns få objekt på platsen	Grönområdet är ren och väl omhändertagen Det hörs inga trafikljud från omgivningen	Det känns säkert och tryggt att tillbringa tid på platsen Platsen har naturliga ljud	Det finns skuggade ställen Grönområdet innehåller flera sittplatser och bänkar	Det finns skuggiga lägen
Det är möjligt att få en överblick och perspektiv över omgivningen	Det är möjligt att få en överblick över platsen	Det känns säkert och tryggt att tillbringa tid på Grönområdet	Platsen upplevs rymlig	Det känns säkert och tryggt att tillbringa tid i grönområdet	
Gräsmattorna är klippta	Det är möjligt att se långt i fjärran	<i>PSD: Social</i>	<i>PSD: Social</i>	Det finns bord och bänkar	
Grönområdet har fotbollsplaner av gräs	Platsen har fält för sport eller annan aktivitet	Det går att uppleva underhållning, som en parkkonsert	Det finns många människor och mycket rörelse på platsen	Grönområdet innehåller vägar och gångar med hårdgjorda ytor så som asfalt och betongplattor	
Grönområdet har fotbollsplaner av grus	Det är ingen eller liten topografisk variation	Det går att uppleva utställningar	Det går att uppleva underhållning, ex. konserter eller utställningar		
Fotbollsplanerna är belysta	Aktiva ytor är belysta				
Platsen har små bollplaner på asfalt	Platsen har många låga ytor som markbeläggning eller klippta gräsmattor	Det är möjligt att besöka en restaurang eller en enkel utomhusrestaurang på Grönområdet	Det är möjligt att besöka en restaurang eller en foodtruck		
Duschar och omklädningsrum är tillgängliga	Det finns få objekt på platsen Det är möjligt att få en överblick över platsen	Det är möjligt att handla i marknadsstånd, kiosker etc	Det är möjligt att handla		
<i>PSD: Rofylld</i>	<i>PSD: Rofylld</i>	Det är många människor och mycket rörelse i grönområdet	Det finns uppmaning till lek		
Grönområdet är tyst och stilla	Platsen är tyst och stilla	Grönområdet innehåller vägar och grusgångar	Det finns flera bord och sittplatser		
Det finns inga cyklar i grönområdet	Det går att tillbringa tid på platsen utan att komma i kontakt med många människor	Grönområdet har speciella parkdjur så som svanar, ankor och rådjur	Det finns uteserveringar		
En kan tillbringa tid i grönområdet utan att komma i kontakt med många människor.	Det finns inga mopeder, cyklar eller dylikt	Grönområdet har en generellt god ljussättning	Platsen har en generellt god ljussättning		

SCIENCE AND
EDUCATION **FOR**
SUSTAINABLE
LIFE